

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΝΓ' | ΤΕΥΧ. Α' | ΑΘΗΝΑΙ, Ι. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14, Τ. 140-ΤΗΛ. 718-308 | 15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1976 | ΑΡΙΘ. 25

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΛΕΓΟΜΕΝΟΥ «ΑΥΤΟΜΑΤΟΥ ΔΙΑΖΥΓΙΟΥ»*

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος μετ' αὐξανομένης ἀνησυχίας παρακολουθεῖ ἀγρύπνως τὸ ἐπ' ἐσχάτων καὶ πάλιν ἀνακινηθὲν ζήτημα τῆς διὰ Νόμου θεσπίσεως τοῦ κλονισμοῦ τῆς ἐγγάμου σχέσεως ὡς προσθέτου λόγου διαζυγίου, ἥτοι τοῦ λεγομένου «Αὐτομάτου Διαζυγίου».

Τὸ θέμα τοῦτο πολλάκις μέχρι τοῦδε ἐτέθη ὑπὸ συζήτησιν, ἀλλ' ὅμως ἡ Πολιτεία δὲν ἐπροχώρησεν εἰς τὴν ἐπιψήφισιν τοιοῦτου καταλυτικοῦ διὰ τὸν ἱερὸν τῆς οἰκογενείας θεσμὸν Νόμου, σεβασθεῖσα τὴν γνώμην τῆς Ἐκκλησίας.

* Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπῆρθε Μήνυμα πρὸς τε τὸν Ἱερὸν Κλήρον καὶ πρὸς ἅπαν τὸ Χριστεπώνυμον πλῆρωμα Αὐτῆς πρὸς ἐνημέρωσιν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἀνακύψαντος, ὡς μὴ ὄφελε, θέματος τοῦ λεγομένου «Αὐτομάτου διαζυγίου». Τὸ φύλλον τοῦ Περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» εὐρίσκετο ἐπὶ τοῦ πιστηρίου, ὅτε περιήλθεν εἰς χεῖρας τῆς διευθύνσεως ἡ σπουδαιότατη αὐτῆ ἐγκύκλιος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἣτις ἐκρίθη ἀναγκαῖον νὰ δημοσιευθῇ κατ' ἀπόλυτον προτεραιότητα, ἀντὶ τοῦ κυρίου ἄρθρου, λόγῳ τῆς ἐπικαίρου ἀνυπολόγιστου σπουδαιότητος τοῦ ὅλου θέματος, τοῦ συνταράσσοντος τὰς συνειδήσεις τοῦ εὐσεβοῦς πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ στερρῶς ἐχομένου τῆς ἱερότητος τοῦ θείου Μυστηρίου τοῦ Γάμου, ἐφ' οὗ στηρίζεται τὸ κοινωνικὸν σύνολον τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν Ἔθνους.

Σὺν ἐπὶ τούτοις, κρίνομεν ἀπαραίτητον νὰ ἐπισημάνωμεν καὶ διασαφήσωμεν ὅτι ἡ Σεβαστὴ Ἱερὰ Σύνοδος, ἔχουσα ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ τηλεγράφημα, ὅπερ ἀπέστειλε πρὸς τοὺς ἐν τέλει καὶ τὸν Ἠγέτην τῆς

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἔχει δι' ἐλπίδος, ὅτι καὶ σήμερον ἡ Πολιτεία δὲν θὰ ἐπιμείνῃ εἰς τὴν προώθησιν τοῦ κατατεθέντος Νομοσχεδίου, ἀλλὰ ἐνωτιζομένη τῆς φωνῆς τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, ἣτις εἶναι φωνὴ τῶν μυριάδων ἐντίμων οἰκογενειάρχων καὶ τῶν πιστῶν τέκνων Αὐτῆς, θὰ ἀποσύρῃ τὸ Νομοσχέδιον τοῦτο.

Ἄλλ' ἐὰν καὶ παρ' ἐλπίδα τὸ κατατεθὲν Νομοσχέδιον ἀχθῆ πρὸς συζήτησιν ἐνώπιον τῆς Βουλῆς, ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἔχει τὴν βεβαιότητα, ὅτι οἱ ἐκλεκτοὶ Ἀντιπρόσωποι τοῦ

πολιτείας, καθ' ὃ ἡ Ἐκκλησία εἶναι κατὰ παντὸς πολιτικοῦ Νόμου, ἀντιτιθεμένου πρὸς τὴν ἀναλλοίωτον καὶ αἰώνιον εὐαγγελικὴν νομοθεσίαν τοῦ Θεοῦ Νομοθέτου Χριστοῦ, λέγει ἐν τῇ ὡς ἄνω Ἐγκυκλίῳ ὅτι «δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦ νομοθετεῖν». Διὰ τῆς φράσεως ταύτης ἐννοεῖ προφανῶς ὅτι «δὲν νομοθετεῖ» εἰς πράγματα πολιτικοῦ καθαρῶς περιεχομένου, ἅτινα δὲν ἀφοροῦν ἀμέσως εἰς τὸ μυστηριακὸν καὶ ἠθικὸν περιεχόμενον τῆς πίστεώς Της. Ἄλλ' εἰς τὰ καθαρῶς θρησκευτικὰ πράγματα, τὰ μυστηριακὰ καὶ ἠθικὰ θέματα, μετὰ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ τὸ μέγα καὶ ἱερώτατον Μυστήριον τοῦ Γάμου, ἀναντιρρήτως νομοθετεῖ, ἐπομένῃ ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ Νομοθέτου Χριστοῦ. Ἀπόδειξις τῆς νομοθετικῆς Της ἐξουσίας, ἀπορροεούσης ἐκ τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματος τοῦ Χριστοῦ, εἶναι οἱ Ἱεροὶ Κανόνες. Ὑπ' αὐτὸ καὶ μόνον τὸ νόημα δέον νὰ ἐρμηνευθῆ καὶ ἡ φράσις «Ἡ Ἐκκλησία δὲν νομοθετεῖ», δηλ. ἐν τοῖς καθαρῶς πολιτικοῖς πράγμασιν.

Ἐκ τῆς Διευθύνσεως

Ἔθνος δὲν θὰ νομοθετήσουν ἐναντίον τῆς βουλήσεως τῆς συντριπτικῆς πλειονοψηφίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ καὶ δὲν θὰ προχωρήσουν εἰς τὴν ψήφισιν Νόμου, πλήττοντος τὰ θεμέλια τοῦ ἱερατικοῦ θεσμοῦ τῆς οἰκογενείας, δυναμένου νὰ παρομοιασθῇ πρὸς νάρκη, ἣτις τίθεται εἰς τὰ ὕφαλα τοῦ σκάφους, ὅπερ οἰκογένεια ἀποκαλεῖται.

Ἐν τούτοις ἐπειδὴ τὸ θέμα τοῦ λεγομένου «Αὐτομάτου Διαζυγίου» ἀνεσύρθη καὶ πάλιν ἐκ τῶν ἐρμαρίων τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης καί, παρὰ τὰς ἀντιδράσεις τῆς Ἐκκλησίας, διεβιβάσθη ἤδη πρὸς τὴν Βουλὴν τῶν Ἑλλήνων, ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀπευθυνομένη σήμερον πρὸς τὸν Λαὸν τοῦ Θεοῦ, ὅστις κατὰ μὲν τοὺς ἱεροὺς Κανόνας τυγχάνει ὁ φρουρὸς τῆς Πίστεως, κατὰ δὲ τὰς Συνταγματικὰς διατάξεις τυγχάνει ὁ φρουρὸς τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν, ἐπιθυμεῖ νὰ καταστήσῃ ἐτι ἀπαξ σαφεῖς τὰς θέσεις τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ σοβαροῦ τούτου ζητήματος, θέτουσα οὕτως ἕκαστον ἐνώπιον τῶν εὐθυνῶν αὐτοῦ. Ἡ Ἐκκλησία ἀναμφιβόλως δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦ νομοθετεῖν, ἔχει ὅμως τὴν ἐξουσίαν τοῦ νοθετεῖν τὸν Λαόν· δὲν ἔχει τὴν δύναμιν τῆς ἐξουσίας, ὡς ἔχει ἡ Κυβέρνησις, ἔχει ἐν τούτοις τὴν δύναμιν τοῦ λόγου, καὶ μάλιστα τοῦ Θεοῦ λόγου, ὁ ὁποῖος εἶναι «ζῶν... καὶ ἐνεργῆς καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν διστομον καὶ δεικνύμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε καὶ πνεύματος, ἀρμῶν τε καὶ μυελῶν» (Ἐβρ. δ', 12).

Ὅθεν καί, ὀρθοτομοῦσα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ἡ Ἱερά Σύνοδος ἔχει νὰ εἶπῃ πρὸς τὸν εὐσεβῆ καὶ φιλόχριστον Λαὸν τῆς Ἑλλάδος τὰ ἀκόλουθα:

Α'. Τί εἶναι τὸ «Αὐτόματον Διαζύγιον».

Εἰς τὴν Χώραν μας ὑπάρχει ἀριθμὸς ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἐναυάγησαν εἰς τὸν οἰκογενειακὸν των βίον. Ἐγκατέλειπον τὴν νόμιμον σύζυγόν των (συμβαίνει καὶ τὸ ἀντίστροφον, γράφομεν ὅμως οὕτω διότι ἡ σύζυγος εἶναι κυρίως τὸ θῦμα εἰς τὴν ὑπόθεσιν

ταύτην), καὶ κατὰ κανόνα ἐδημιούργησαν παρανόμους δεσμούς, ἐξ ὧν ἀπέκτησαν καὶ ἐξώγαμα τέκνα. Αἱ προσπάθειαι αὐτῶν διὰ τὴν ἐκδοσιν διαζυγίου ἀπέτυχον καὶ αἱ αἰτήσεις των ἀπερρίφθησαν ὑπὸ τῶν Δικαστηρίων, καθ' ὅσον οἱ ὑπ' αὐτῶν προβαλλόμενοι λόγοι πρὸς διάζευξιν δὲν ἀπεδείχθησαν ἐπαρκεῖς. Προκειμένου, λοιπόν, οἱ σύζυγοι τῆς κατηγορίας ταύτης νὰ ἀποκτήσουν τὸ πολυπόθητον δι' αὐτοὺς διαζύγιον, ἡ Πολιτεία θεσπίζει Νόμον, διὰ τοῦ ὁποίου ὀρίζεται, ὅτι ἐὰν ὁ χωρισμὸς τῶν συζύγων ἔχει συμβῆ ἀπὸ ἐξαετίας, τότε δι' αὐτὸν καὶ μόνον τὸν λόγον, ἀνεξαρτήτως ἄλλης αἰτίας, τὰ Δικαστήρια θὰ δύνανται νὰ χορηγοῦν διαζύγιον. Οὕτως ἐπιβραβεύεται ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐγένετο καταστροφεὺς τῆς οἰκογενείας, τ.έ. ὁ ἔνοχος τῆς ἐπισυμβάσης οἰκογενειακῆς τραγωδίας.

Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ εἰς τοὺς μέχρι τοῦδε ἰσχύοντας ἐννέα λόγους πρὸς ἐκδοσιν διαζυγίου (μοιχεία, ἐπιβουλή τῆς ζωῆς, φρενοβλάβεια, ἀνικανότης κ.λπ.) προστίθεται, ὡς νέος, ὁ ἀπὸ ἐξαετίας χωρισμὸς, ἀνεξαρτήτως ὑπαιτιότητος.

Τὸ τελευταῖον τοῦτο σημεῖον ἀποτελεῖ ἕτερον κατακριτέον στοιχεῖον τοῦ Νομοσχεδίου περὶ «Αὐτομάτου Διαζυγίου». Ὑπὸ τὸν ὄρον «ἀντικειμενικὸς κλονισμὸς τῆς ἐγγάμου συμβιώσεως» καταπατεῖται μία θεμελιώδης Ἀρχὴ τόσο τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, ὅσον καὶ τοῦ Παγκοσμίου Δικαίου, ἡ Ἀρχὴ τῆς ὑπαιτιότητος. Αἱ μέχρι σήμερον ἰσχύουσαι διατάξεις περὶ διαζυγίου παρῆχον προστασίαν εἰς τὸν μὴ Ὑπαίτιον τοῦ χωρισμοῦ, δηλαδὴ εἰς τὸ θῦμα τῆς ἐπισυμβάσης οἰκογενειακῆς τραγωδίας. Διὰ τῶν νέων διατάξεων ὁ ἔνοχος ἐπιβραβεύεται καὶ ἀπολαμβάνει τῆς προστασίας τῆς Πολιτείας, τὸ δὲ θῦμα — σύζυγος καὶ τέκνα — δέχεται τὴν χαριστικὴν βολήν.

Τοιοτοτρόπως ἡ Πολιτεία, διὰ τοῦ κατατεθέντος Νομοσχεδίου, ἐγκαταλείπει μὲν ἀπροστάτευτον τὴν ἐγκαταληφθεῖσαν σύζυγον καὶ τὰ νόμιμα τέκνα, προστατεύει δὲ τὸν μοιχὸν σύζυγον καὶ τὴν παρῆσακτον εἰς τὴν ζωὴν του γυναῖκα!

Β'. Διατί ἡ Ἐκκλησία ἀντιτίθεται.

Ἐπειτα ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω καθίσταται φανερόν διατί ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἀντιτίθεται εἰς τὸ «Αὐτόματον Διαζύγιον». Ἡ Ἐκκλησία κατακολουθεῖ εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὡς ἐκ τούτου εἶναι ὄχι μόνον διδάσκαλος, ἀλλὰ καὶ φύλαξ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἠθικῆς τάξεως. Θλίβεται, βεβαίως, δι' ὅσα ἐκ τῶν τέκνων Αὐτῆς κατεπάτησαν τὸν ἠθικὸν Νόμον καὶ ἐσπίλωσαν τὴν συζυγικὴν των παστάδα, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ ... ἐπιβραβεύσῃ τὸ σφάλμα των. Διότι κατὰ θεμελιώδη ἀρχὴν καὶ αὐτοῦ ἔτι τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου («ὁ ἐξ οἰκείου πταίσματος ζημιούμενος, οὐ δοκεῖ ζημιοῦσθαι»). Ἡ Ἐκκλησία δὲν δύναται νὰ λάβῃ τὸ μέρος τοῦ θύτου τῆς οἰκογενείας καὶ νὰ παραβλέψῃ τὸ θῦμα, οἷα-δήποτε δικαιολογία καὶ ἂν προεβάλετο. Κατὰ τὴν ἀντίθετον περίπτωσιν ἡ Ἐκκλησία θὰ ἀπληρεῖτο τὸν ἑαυτὸν τῆς.

Συνεπῶς ἡ Ἐκκλησία δὲν δύναται νὰ συμφωνήσῃ μὲ τὴν καθιέρωσιν τοῦ λεγομένου «Αὐτομάτου Διαζυγίου», διότι ἐπιθυμεῖ νὰ περιφρουρήσῃ:

α) Τὴν ἱερότητα τοῦ Μυστηρίου τοῦ Γάμου,

β) Τὴν ἱερότητα τοῦ θεσμοῦ τῆς οἰκογενείας,

γ) Τὴν διδασκαλίαν τοῦ Εὐαγγελίου καὶ εἰδικώτερον τὴν ἠθικὴν τάξιν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Κοινωνίᾳ καὶ

δ) Τὸ δίκαιον τῶν μὴ ὑπαιτίων μελῶν, ὅσάκις ὑφίσταται κλονισμὸς τῆς ἐγγάμου συμβιώσεως.

Τὸ τέχνασμα θεσπίσεως τῶν ἐξ ἑτῶν διακοπῆς τῆς ἐγγάμου συμβιώσεως, τὸ ὁποῖον εἰσάγει τὸ Νομοσχέδιον ὡς λόγον διαζυγίου, εἶναι ἡ θύρα διὰ τῆς ὁποίας θὰ καταλυθῇ τὸ ἐν ἐκ τῶν δύο ἱερωτέρων ἰδανικῶν τοῦ Ἑλληνος, ἡ οἰκογενειακὴ ἐστία, μολοντί ὁ Ἑλληὴν ἠγωνίσθη ὑπὲρ αὐτῆς ἀνεκαθεν καὶ ἔχυσε ποταμοὺς αἵματος, προκινδυνεύων ὑπὲρ Βωμῶν καὶ Ἑστιῶν. Ὅτι ἀφορᾷ εἰς τὴν οἰκογενεῖαν εἶναι θέμα οὐ μόνον Θρησκευτικὸν

ἀλλὰ καὶ Ἐθνικόν, καὶ ὡς τοιοῦτον δεόν νὰ ἀντιμετωπιζῆται. Ὅσοι θὰ ἀποφασίσουν νὰ ἀνοίξουν τοὺς ἀσκοὺς τοῦ Αἵθλου, ἄς ἀναμετρήσουν τὰς εὐθύναι των.

Γ'. Τὰ ἐπιχειρήματα τῶν εἰσηγητῶν τοῦ «Αὐτομάτου Διαζυγίου».

Τὰ ἐπιχειρήματα, τὰ ὁποῖα ἐπικαλοῦνται οἱ θιασῶται τοῦ «Αὐτομάτου Διαζυγίου», εἶναι ἐν συνόψει τὰ ἀκόλουθα:

α) Θὰ λυθῇ δι' αὐτοῦ ἐν Κοινωνικὸν πρόβλημα. Οἱ «ἀλύτρωτοι σύζυγοι» θὰ δυνηθῶν νὰ νομιμοποιήσουν τοὺς ἀθέτους δεσμούς των.

β) Τὸ Νομοσχέδιον ἔχει σκοπὸν νὰ ρυθμίσῃ θέματα πρὸς ἀναφέρονται σὲ γάμους («νεκροῦς»). Ὁ γάμος, λέγουσιν, οὐσιαστικῶς εἶναι ἀνύπαρκτος. Δὲν ἔχει σημασίαν ποῖος πταίει διὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο. Σημασίαν ἔχει αὐτὸ τὸ ἴδιον τὸ γεγονὸς, ὅτι δηλαδὴ ὁ γάμος εἶναι «νεκρὸς» πλέον.

γ) Θὰ νομιμοποιηθῶν τὰ νόθα (δηλαδὴ τὰ μοιχογέννητα) τέκνα.

Δ'. Ἡ ἀπάντησις τῆς Ἐκκλησίας.

α) Ὑπάρχουν βεβαίως αὐτοί, οἱ ὁποῖοι αὐτοαποκαλοῦνται «ἀλύτρωτοι σύζυγοι». Εἶναι δηλαδὴ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δὲν κατώρθωσαν, διὰ τῶν μέχρι τοῦδε ἰσχυόντων νομίμων μέσων, νὰ λάβουν διαζύγιον καὶ νὰ νομιμοποιήσουν τὰς σχέσεις των μὲ τὰς παλλακίδας των. Ἀλλὰ διὰ τῆς μεθόδου τοῦ «Αὐτομάτου Διαζυγίου» τὸ ὑφιστάμενον Κοινωνικὸν Πρόβλημα θὰ ἐπεκτείνεται συνεχῶς ὑπὸ διάφορον ὄψιν: Θὰ θυσιάζωνται καὶ θὰ σφαγιάζωνται αἱ νόμιμοι καὶ μὴ ὑπεύθυνοι σύζυγοι, διὰ νὰ τακτοποιῶνται κοινωνικῶς οἱ ἔνοχοι σύζυγοι καὶ οἱ παράνομοι δεσμοὶ των.

Ἄλλ' ἐὰν σήμερον οἱ «ἀλύτρωτοι σύζυγοι» εἶναι περίπου 3.000 εἰς ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα, τὰ ἀθῶα θύματα, τὰ ὁποῖα σήμερον εἶναι ἰσάριθμα, θὰ αὐξάνωνται καθη-

μερινῶς με μίαν ἐπὶ πλέον διαφορὰν: Σήμερον εἰς τὴν μειονεκτικὴν θέσιν εὐρίσκονται οἱ ἔνοχοι σύζυγοι· αὐριον ὅμως εἰς τὴν θέσιν ταύτην θὰ εὐρίσκωνται οἱ ἀθῶοι, ἧτοι αἱ ἐνάρετοι καὶ σώφρονες σύζυγοι, αἱ ὁποῖαι δὲν ἐσπίλωσαν τὴν συζυγικὴν των παστάδα καὶ δὲν ἐμόλυνον τὴν οἰκογενειακὴν των τιμὴν. Ἄλλὰ τὰ θύματα ταῦτα θὰ εἶναι διττῶς φονευμένα: ἀπὸ τὸν μοιχὸν σύζυγον καὶ ἀπὸ τὴν Νομοθετοῦσαν Πολιτείαν.

β) Μὲ τὸ «Αὐτόματον Διαζύγιον», λέγουν, θὰ ρυθμισθοῦν οἱ ἤδη «νεκροὶ» γάμοι. Ἄλλ' ἡ εὐκολία τοῦ νὰ διαλύεται ἓνας γάμος θὰ δημιουργήσῃ περισσοτέρους νεκροὺς γάμους ἀπὸ ἐκείνους τοὺς ὁποίους θὰ διορθώσῃ. Ἄντὶ νὰ προσπαθῶμεν νὰ διορθώσωμεν, δι' ἀνεπιτρέπτων παραχωρήσεων πρὸς τοὺς φονευτάς, τοὺς ὑπάρχοντας νεκροὺς γάμους, θὰ ἦτο ἀναγκαιότερον νὰ ἐργασθῶμεν διὰ νὰ προλαμβάνωμεν τὴν νέκρωσιν εἰς τὸν γάμον. Θὰ ἦτο ἀδιανόητον νὰ ἀμνηστεύσωμεν ἓνα δολοφόνον, μετὰ τὸ αἰτιολογικόν, ὅτι ὁ φονευθεὶς εἶναι ἤδη νεκρὸς καὶ δὲν δύναται νὰ ἐπανέλθῃ πλέον εἰς τὴν Ζωὴν! Φυλακίζομεν τὸν δολοφόνον, διὰ νὰ μὴ διαπράξῃ καὶ ἄλλα ἐγκλήματα. Αὐτὸ ἐπιβάλλει ἡ στοιχειώδης λογικὴ.

Ἐξ ἄλλου «νεκροὶ» γάμοι ὑπάρχουν καὶ δι' ἄλλους λόγους. Διότι, ἐπὶ παραδείγματι, ὁ σύζυγος συνεδέθη μετὰ τὴν γυναικαδέλφην ἢ τὴν κουνιάδαν τοῦ ἢ ἕτερον συγγενικὸν πρόσωπον. Ἐφ' ὅσον θὰ λάβωμεν πρόνοιαν διὰ τὸν «ἀλύτρωτον» σύζυγον, πρέπει νὰ ... προνοήσωμεν καὶ διὰ τὰς ὡς ἄνω περιπτώσεις!

γ) Ὑπάρχει, βεβαίως, καὶ τὸ πρόβλημα τῶν νόθων τέκνων.

Ἀναμφιβόλως τὰ τέκνα ταῦτα εἶναι ἀνεύθυνα. Οὐχ ἦττον ὅμως καὶ τὰ νόμιμα τέκνα εἶναι ἐξ ἴσου ἀνεύθυνα. Μεταξὺ ὅμως τῶν δύο κατηγοριῶν τὰ γνήσια τέκνα διακρίνονται αὐτῶν μείζονος προστασίας.

Ἐν τούτοις, διὰ τοῦ ἐπιμάχου Νομοσχεδίου, τὰ ἐξώγαμα τέκνα θὰ ἀποκτήσουν πλεονα τῶν γνησίων τέκνων ὠφελήματα.

Τὰ νόθα τέκνα ζοῦν μετὰ τοῦ φυσικοῦ των πατρός, ἔχουν τὴν προστασίαν του, νέ-

μονται τὰς προσόδους του καὶ κολακεύονται μετὰ τὴν σκέψιν, ὅτι ὁ πατὴρ των τὰ ἀγαπᾷ καὶ ὅτι πρὸς χάριν των ἐγκατέλειψε τὰ ἄλλα παιδιὰ του!

Ἀντιθέτως τὰ γνήσια παιδιὰ ἔχουν τὰ τραύματα τῆς οἰκογενειακῆς των τραγωδίας, ἐστερήθησαν τῆς πατρικῆς ἀγάπης καὶ φροντίδος, ἐνίοτε δὲ λιμώττουν καὶ ἀναγκάζονται νὰ ἀντιμετωπίσουν δι' ἰδίων μέσων τὸ φάσμα τῆς ἐπιβιώσεως! Τὸ μόνον ποῦ ὑπερτεροῦν, ἐναντὶ τῶν νόθων, εἶναι ὅτι δὲν εἶναι καρπὸς παρανόμου δεσμοῦ. «Τὸ νὰ μὴ ἔχη ἐπέλθει τὸ διαζύγιον δίδει ἔστω τὴν κοινωνικὴν ἐπίφασιν ἐπὶ τέλους, ἢ ὁποῖα διὰ τὴν κοινωνικὴν σταδιοδρομίαν καὶ τὸν ἀγῶνα τοῦ παιδιοῦ ἔχει μεγίστην ἀξίαν. Καὶ τὸ νὰ κόψωμεν αὐτὴν τὴν τελευταίαν ἐλπίδα ἀπὸ τὸ παιδί εἶναι ἐγκλημα» (Καθηγητῆς Ἀλέξ. Τσιριντάνης).

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ νόθα τέκνα ἡ κειμένη νομοθεσία παρέχει τὴν δυνατότητα τῆς τακτοποιήσεώς των δι' ἐκουσίας ἀναγνωρίσεως ἐκ μέρους τοῦ πατρός.

Τέκνα ἡμῶν ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Τὸ θέμα τῆς παρ' ἡμῶν θεσπίσεως τοῦ «Αὐτομάτου Διαζυγίου» εἶναι ζήτημα ὑψίστης σημασίας. Δὲν λύει τὰ σήμερον ὑφιστάμενα προβλήματα εἰς τὸν χῶρον τῆς οἰκογενείας, ἀλλὰ τὰ πολλαπλασιάζει καὶ τὰ τραγικοποιεῖ. Ἀμνηστεύει τὸν ἔνοχον καὶ καταδικάζει τὸν ἀθῶον. Ὅταν δὲ μία οἰκογένεια διαλύεται, συνήθως ὁ ἔνοχος εἶναι ἓνας, τὰ θύματα ὅμως εἶναι περισσότερα (σύζυγος καὶ τέκνα). Ὅσον περισσότερα θύματα ἔχομεν, τόσον μεγαλύτερα εἶναι ἡ ἐνοχὴ τοῦ ὑπαιτίου.

Τὸ «Αὐτόματον Διαζύγιον» προστατεύει τὸν ἔνοχον καὶ ἀδικεῖ τὰ ἀθῶα θύματα τῆς οἰκογενειακῆς, τραγωδίας. Σημειωτέον, ὅτι τὸ «Αὐτόματον Διαζύγιον», ὑφ' ἣν μορφήν προτείνεται νὰ καθιερωθῇ εἰς τὴν Χώραν ἡμῶν, οὐδαμοῦ τῶν πολιτισμένων Χωρῶν τῆς Εὐρώπης ἔχει καθιερωθῇ. Ὡσαύτως τὸ Νομοσχέδιον τοῦτο ἔχει χαρακτηρισθῇ ὑπὸ τῶν εἰδότην ὡς ἀντισυνταγματικόν, καθ' ὅσον

ΤΟ ΘΕΙΟΝ ΒΑΠΤΙΣΜΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΙΕΡΟΥΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΝΟΝΑΣ*

β) Τὸ βάπτισμα τῶν δαιμονώντων.

Περὶ τὸ ζήτημα τοῦτο ἀσχολεῖται εἰς δύο ἐκ τῶν κανονικῶν αὐτοῦ ἀποκρίσεων Τιμόθεος ὁ Ἀλεξανδρείας. Εἰς τὴν Β' ἐρώτησιν τὴν διαλαμβάνουσαν «ἐὰν δαιμονιζόμενος κατηχούμενος ἢ καὶ θελήσῃ οὗτος ἢ οἱ ἴδιοι αὐτοῦ ἵνα λάβῃ τὸ ἅγιον βάπτισμα, εἰ ὀφείλει λαβεῖν ἢ οὐ καὶ μάλιστα ἐὰν περὶ τὸν θάνατόν ἐστιν» ὁ ἅγιος ἀπήντησεν: «ἐὰν ὁ δαιμονιζόμενος μὴ καθαρισθῇ ἀπὸ τοῦ ἀκαθάρτου

πνεύματος οὐ δύναται λαβεῖν τὸ ἅγιον βάπτισμα, περὶ δὲ τὴν ἔξοδον βαπτίζεται»¹⁰⁰. Καὶ εἰς τὴν Δ' ἐρώτησιν «ἐὰν τις κατηχούμενος ὢν γένηται ἐκφρενής, καὶ μὴ δύνηται ἐαυτῷ ὁμολογήσαι τὴν πίστιν καὶ παρακαλῶσιν οἱ ἴδιοι αὐτοῦ ἵνα λάβῃ τὸ ἅγιον βάπτισμα ἕως ζῆ εἰ ὀφείλει λαβεῖν ἢ οὐ;» ἀπεκρίθη: «Ὅφείλει λαβεῖν ἐὰν ὑπὸ πνεύματος ἐκαθάρτου πειράζεται»¹⁰¹. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς ὡς ἄνω

100. Ἐνθ' ἀνωτ. τ. Δ' σ. 332.

101. Ἐνθ' ἀν. τ. Δ. σ. 333.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 420 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 24 τεύχους.

ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν λεγομένων μικτῶν θεμάτων καὶ δὲν δύναται νὰ προωθηθῇ πρὸς ψήφισιν ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ἄνευ συμφώνου γνώμης τῆς Ἐκκλησίας.

Ταῦτα, λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, ἐζήτησεν ἀπὸ τὸ ἀρμόδιον Ὑπουργεῖον νὰ ἀποσύρῃ τὸ καταλυτικὸν τοῦτο διὰ τὴν οἰκογένειαν Νομοσχέδιον.

Ἐὰν παρ' ἐλπίδα ἡ Πολιτεία ἐπιμείνη

ἐπὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ψηφίσεως τοῦ Νομοσχεδίου τούτου, ἡ τελικὴ πρότασις τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν Κυβέρνησιν εἶναι νὰ διεργηθῇ δημοψήφισμα, προκειμένου νὰ ἀπεφασθῇ κυριαρχικῶς ὁ Λαός. Ἡ διοδικασία αὕτη προβλέπεται ὑπὸ τοῦ ἐσχέτου Συντάγματος, θὰ παράσχῃ δὲ τὴν δυνατότητα νὰ ἀποφασθῇ, ὁ μόνος ἀρμόδιος διὰ τὴν βύθμισιν τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν κοινωνικὴν αὐτοῦ ζήτην κυρίως Ἑλληνικὸς Λαός.

- † Ὁ Ἀθηνῶν Σεραφεῖμ, Πρόεδρος
- † Ὁ Παροναξίας Ἐπιφάνιος
- † Ὁ Νικαίας Γεώργιος
- † Ὁ Περιστερίου Ἀλέξανδρος
- † Ὁ Σύρου, Τήνου κ.λπ. Δωρόθεος
- † Ὁ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας Θεόκλητος
- † Ὁ Γυθείου καὶ Οἰτύλου Σωτήριος
- † Ὁ Δρυϊνουπόλεως Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτσης Σεβαστιανός
- † Ὁ Χίου Χρυσόστομος
- † Ὁ Ἐδέσσης, Πέλλης καὶ Ἀλμωπίας Καλλίνικος
- † Ὁ Φλωρίνης, Πρεσπῶν καὶ Ἑσδαίας Αὐγουστῖνος
- † Ὁ Ἐλασσῶνος Σεβαστιανός
- † Ὁ Βερροίας καὶ Ναούσης Παῦλος
- Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς
- † Ὁ Ταλαντίου Ἀμβρόσιος

περιπτώσεις πρόκειται περί κατηχουμένων διανοόντων εισέτι τὴν περίοδον τῆς κατηχήσεως καὶ κυριευομένων ἐν τινι αὐτῆς χρονικῇ στιγμῇ ὑπὸ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας θεωρεῖται, καὶ ὀρθῶς, ὡς δεδομένη ἡ ἐπιθυμία τῶν δαιμονώντων ὅπως λάβωσι τὸ ἅγιον βάπτισμα, ἐφ' ᾧ καὶ ἡ Ἐκκλησία δέχεται ὅπως λάβωσιν οὗτοι τοῦτο καίπερ μὴ ἔχοντες τὴν ἰκανότητα κατὰ τὴν ὥραν τῆς τελέσεως αὐτοῦ ἵνα ἐκδηλώσωσι τὴν ἰδίαν αὐτῶν περὶ τούτου βούλησιν.

γ) Ἡ γυνὴ καὶ τὸ βάπτισμα.

Οἱ ἱεροὶ Κανόνες εἰδικὰς τινὰς διατάξεις ἀφείρωσαν εἰς τὴν ρύθμισιν τῶν σχέσεων τῆς γυναικὸς πρὸς τὸ ἅγιον βάπτισμα. Καὶ τοῦτο ἕνεκα τῆς ἀντιλήψεως, καθ' ἣν ἡ γυνὴ ἐν τισὶ περιόδοις θεωρεῖται λειτουργικῶς ἀκάθαρτος καὶ ὡς ἐκ τούτου στερεῖται ὀρισμένων λατρευτικῶν ἐκδηλώσεων.

Σχετικῶς ἔχομεν δύο κανονικὰς ἀποκρίσεις Τιμοθέου τοῦ Ἀλεξανδρείας, ἐν αἷς ἀντιμετωπίζονται θέματα σχετικὰ πρὸς τὰς ἐν ἀφένδρῳ γυναικας καὶ τὴν ἐναντι τοῦ θείου βαπτίσματος στάσιν αὐτῶν. Οὕτως ἐν τῇ Στ' ἐρωτῆσει: «ἐὰν γυνὴ κατηχουμένη δέδωκε τὸ ὄνομα αὐτῆς ἵνα φωτισθῇ καὶ περὶ τὴν ἡμέραν τοῦ βαπτίσματος γέγονεν αὐτῇ τὰ κατ' ἔθος τῶν γυναικῶν, εἰ ὀφείλει φωτισθῆναι αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἢ ὑπερθέσθαι καὶ πόσον ὑπερθέσθαι;» ἀπήντησεν: «ὑπερθέσθαι ὀφείλει, ἕως οὗ καθαρῶσθῃ»¹⁰². Ἐπομένως τὸ βάπτισμα δεόν νὰ ἀναβληθῇ μέχρι τοῦ τελείου σωματικοῦ καθαρισμοῦ τῆς γυναικός. Μάλιστα ἐν τῇ Ζ' ἀποκρίσει αὐτοῦ ὁ ἴδιος πατὴρ δέχεται ὅτι δὲν μεταλαμβάνει τῶν ἐχράντων Μυστηρίων ἢ ἐν ἀφένδρῳ γυνὴ καὶ βεβαπτισμένη οὖσα. Ἐρμηνεύων ταῦτα ὁ Βαλσαμῶν ἐπάγεται τὰ ἀκόλουθα: «Ἔως γὰρ αἱ νενομισμέναι παρέλθωσιν ἡμέραι ἐν ἀκαθαρσίᾳ κρίνεται εἶναι καὶ οὔτε βαπτισθήσεται, οὔτε τῶν θείων Μυστηρίων ἀξιωθήσεται»¹⁰³.

Σχετικὸν εἶναι καὶ τὸ ἐὰν ἐπιτρέπηται νὰ βαπτισθῇ κυοφοροῦσα γυνὴ. Τὸ θέμα ἐγεννήθη ἐκ τῆς ὑποθέσεως μὴ καὶ ὁμοῦ μετ' αὐτῆς βαπτίζομένης συμβαπτίζεται καὶ τὸ κυοφορούμενον, ὅποτε, ἐν καταφατικῇ περιπτώσει, τοῦτο γεννηθὲν δὲν χρήζει νέου βαπτίσματος. Συμπαρομαρτοῦν εἶναι καὶ τὸ ζήτημα ἐὰν τὸ κυοφορούμενον εἶναι ἢ οὐ μέρος τῆς ἐγκύου. Ὁ Φώτιος ἐν τῷ Νομοκάνονι τίλ. Δ' κεφ. ι' ἀναφέρει δύο σχετικὰς διατάξεις ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτους τῶν αὐτοκρατόρων, καὶ σημειοῖ ὅτι ἡσχολήθη μὲ τὸ θέμα τοῦτο οὗτος ἐν τῇ περὶ ἐναντιοφανῶν βίβλῳ του. Ἄλλ' ὡς φαίνεται ὁ ΣΤ' Κανὼν τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ Συνόδου εἶχε ρυθμίσει τὸ θέμα, ὀρίσας περὶ κυοφοροῦσης «ὅτι δεῖ φωτίζεσθαι, ὅποτε βούλεται, οὐδὲν γὰρ ἐν τούτῳ κοινωνεῖ ἢ τίκτουσα τῷ τικτομένῳ, διὰ τὸ ἐκάστου ἰδίαν τὴν προαίρεσιν τὴν ἐπὶ τῇ ὁμολογίᾳ δείκνυσθαι». Καὶ κατὰ τὸν Ζωναρᾶν «τὰς ἐν γαστρὶ φερούσας δεῖ βαπτίζειν, φησὶν ὁ κανὼν, ὅτε βούλονται. Τινῶν δὲ λεγόντων, ὅτι λοιπὸν τὸ κυοφορούμενον συμβαπτίζεται τῇ μητρὶ, καὶ οὐ χρὴ αὐτὸ μετὰ τὸ γεννηθῆναι βαπτίζεσθαι, ἵνα μὴ δις δοκῇ βαπτίζεσθαι, ἐπήγαγε τὸ οὐδὲν γὰρ ἐν τούτῳ κοινωνεῖ ἢ τίκτουσα τῷ τικτομένῳ, ἀντὶ τοῦ αὐτῆ γὰρ μόνῃ τοῦ ἁγίου ἀξιοῦται βαπτίσματος καὶ οὐχὶ κάκεῖνο διὰ μέσης αὐτῆς»¹⁰⁴.

Ἐτερον συναφές θέμα εἶναι καὶ τὸ «εἰ καὶ βρέφος βαπτισθῇ ὀφείλει θηλάζεσθαι παρὰ τῆς αὐτοῦ μητρὸς, ἔτι οὔσης ἀκαθάρτου». Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ὁ Πέτρος Χαρτοφύλαξ ἀπήντησε: «θηλάσει πάντως τὸ βρέφος, ἵνα μὴ ἀπόληται»¹⁰⁵. Ἐκ τῆς ἀπαντήσεως εἰκόλομεν ὅτι κατ' ἐπιεικῆ καὶ πάντως ἐπιθυμητὴν ἐρμηνείαν τὸ λογικὸν καὶ τὸ φιλόανθρωπον συνδυάζουσιν, ἐδόθη ἡ καταφατικὴ αὕτη ἀπάντησις.

† Ὁ Δημητριάδος ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

102. Ἐνθ' ἀνωτ. τ. Δ' σ. 334.

103. Ἐνθ' ἀνωτ. τ. Δ' σ. 335.

104. Ἐνθ' ἀνωτ. τ. Γ' σ. 79.

105. Ἐνθ' ἀνωτ. τ. Ε' σ. 372.

ΤΟ Β' ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ*

Γ'

Αἱ ἐργασίαι τοῦ Β' Συνεδρίου τῶν ἀνά τὴν ὑψηλὸν Ὀρθοδόξων Θεολογικῶν Σχολῶν ὑπῆρξαν, κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν, λίαν ἱκανοποιητικαί, τοῦθ' ὅπερ βεβαίως οὐδόλως σημαίνει, ὅτι δὲν παρουσιάσθησαν καὶ αἱ εἰς πᾶν ἀνθρώπινον ἔργον ἀναπόφευκτοὶ ἐλλείψεις ἢ παραλείψεις ἢ ἀβλεψίαι.

Ἄμα τῶ πέρατι τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου, μετὰ μακρὰν συζήτησιν, ἣτις ὠδήγησεν εἰς τὴν ὑπὸ τῆς πλειοψηφίας τῶν παρόντων συνέδρων ἀπόρριψιν τοῦ, κατὰ τὴν γνώμην μου, θαυμαστοῦ σχεδίου ἐκτενοῦς ἀνακοινωθέντος, συνταχθέντος τῇ ἐπιμελείᾳ τοῦ καθηγητοῦ С. Андроникова, ἐνεκρίθη ἡ ἔκδοσις ἐτέρου εὐσυνόπτου ἀνακοινωθέντος, ἔχοντος ὡς ἑξῆς:

«Ἐπὶ τῇ λήξει τῶν ἐργασιῶν τοῦ Β' Συνεδρίου τῶν Ὀρθοδόξων Θεολογικῶν Σχολῶν ἀναπέμπεται δοξολογία πρὸς τὸν Θεόν, διότι μετὰ τεσσαράκοντα ἔτη, Ὀρθόδοξοι Θεολόγοι ἐξ ὧν τῶν ἐν λειτουργίᾳ σήμερον ἀνά τὸν κόσμον Θεολογικῶν Σχολῶν, Ἀκαδημιῶν καὶ Ἰνστιτούτων συνήλθον εἰς τὸ Διορθόδοξον Κέντρον τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Πεντέλης ἐπὶ δεκαήμερον πρὸς συζήτησιν τοῦ θέματος «Ἡ Θεολογία τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ πραγμάτωσις τῆς σήμερον».

Εἰς πάντας τοὺς συνέδρους κατέστη κοινὸν βίωμα ἢ σπουδαιότης, τὴν ὁποίαν ἔχει διὰ τὰς ἀνά τὸν κόσμον Θεολογικὰς Σχολὰς καὶ τὰς Ἐκκλησίας, ἃς αὐταὶ ἐξεπροσώπησαν ἐν Πεντέλῃ, ὁ παράγων τῆς κοινωνίας, τῆς ἀλληλογνωριμίας ἐξ ἐπόψεως θεολογικῆς γλώσσης, ὡς καὶ ἐξ ἐπόψεως τοῦ διαφόρου πλέγματος προβλημάτων, ἅτινα ἀντιμετωπίζονται ὑπὸ τῶν διαφόρων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν σήμερον. Πνεῦμα πιστότητος πρὸς τὴν οὐσίαν τῆς Ὀρθοδόξου παραδόσεως, ἔντονον ἐκκλησιολογικὸν ἐνδιαφέρον, διάχυτος ἀγάπη μετὰ τῶν συνέδρων ὑπῆρξαν τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς συναντήσεως.

Βεβαίως, ταῦτα δὲν σημαίνουν ὅτι δὲν ἐνεφανίσθησαν καὶ δὲν ὑπεστηρίχθησαν καὶ θεολογικαὶ ἀπόψεις ἐπὶ διαφόρων θεμάτων, ἀποκλίνουσαι ἀπ' ἀλλήλων, ὡς ἐμφαίνεται εἰς τὰς εἰσηγήσεις καὶ τὰ ἐπ' αὐτῶν σχόλια, διεπιστώθη δὲ ἰδιαίτερος εἰς τὰς καθ' ὁμάδας συζητήσεις.

Συντόμως θὰ δημοσιευθοῦν τὰ Πρακτικὰ τοῦ Συνεδρίου, ἐξ αὐτῶν δὲ θὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ ἀνεωτέρα καὶ πληρεστέρα ἐκτίμησις τῆς ἐν τῷ Β' Συνεδρίῳ ἐμφανισθείσης προβληματικῆς τῶν κοινῶν ἀπάντων τῶν Ὀρθοδόξων Θεολογῶν τάσεων καὶ προσπαθειῶν.

Ὑπῆρξεν ἀπανταχοῦ ἐμφανὴς ἡ ποιμαντικὴ διάστασις τῆς σκέψεως καὶ τὸ ἐκδηλὸν ἐνδιαφέρον τῶν μελῶν τοῦ Συνεδρίου διὰ τὰ φλέγοντα θέματα τῆς Ἐκκλησίας, καθὼς καὶ ἡ ἀγωνία καὶ συμμετοχὴ αὐτῶν εἰς τὰ προβλήματα, ἐνώπιον τῶν ὁποίων θέτει ἡ ἐποχὴ μας τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν κοινωνίαν: ἰδεολογία, ἐκκοσμίκευσις καὶ εὐδαιμονισμός, βία, κοινωνικὴ δικαιοσύνη, εἰρήνη κ.λπ.

Συζητήσαντες τὸ γενικὸν θέμα: «Ἡ Θεολογία τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ πραγμάτωσις τῆς σήμερον», εἰχομεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ διαπιστώσωμεν τὸ ἐπίπεδον τῆς Ὀρθοδόξου Θεολογίας ἀνά τὸν κόσμον σήμερον, τὰς κρατούσας ἐν αὐτῇ τάσεις, καθὼς καὶ ποῖα εἶναι τὰ καιρία ἐπὶ μέρους προβλήματα, τῶν ὁποίων πρέπει νὰ ἐπιληφθοῦν οἱ Ὀρθόδοξοι Θεολόγοι τὸ ταχύτερον δυνατὸν πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ χρέους των ἐναντι τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν λαῶν, πού ὑπηρετοῦν. Ἐπρόκειτο περὶ Συνεδρίου μελέτης μὲ προοπτικὴν τὴν ἀνανέωσιν τῆς Ὀρθοδόξου θεολογικῆς σκέψεως διὰ τῆς ἐν τῷ μέλλοντι στενοτέρας ἐπαφῆς καὶ συνεργασίας μετὰ τῶν Ὀρθοδόξων Θεολογικῶν Σχολῶν. Ἀπεφασίσθη ἡ μετὰ τετραετίαν σύγκλησις τοῦ Γ' Συνεδρίου τῶν Ὀρθοδόξων Θεολογικῶν Σχολῶν. Ἡ μεθοδολογία τοῦ τρόπου ὁργανώσεως αὐτοῦ θὰ μελετηθῇ προσεχῶς».

Τὸ ἀνακοινωθὲν τοῦτο ἐπιτρέπει νὰ διαισθανθῇ τις τὸν πλοῦτον τοῦ περιεχομένου τῶν εἰσηγήσεων καὶ διεξαχθεισῶν συζητήσεων, περὶ τῶν ὁποίων θὰ λάβῃ τις εὐρυτέραν γνῶσιν ἐκ τῶν δημοσιευθησομένων Πρακτικῶν τοῦ Συνεδρίου.

Ὁ ὑπογραφομένος, ὅστις εἶχε τὴν τιμὴν νὰ προεδρεύσῃ κατὰ τὴν τελευταίαν συνεδρίαν, ἀφ' ἑνὸς κατακλείων ταύτην, ἀφ' ἑτέρου κατὰ τὰς διεξαχθείσας συζητήσεις εἰς τὴν ὑπὸ τὸν πατέρα J. Meyendorff πρώτην ὁμάδα καὶ τρίτον ἐν σχετικῷ σχολίῳ του δημοσιευθέντι ἐν τῷ περιοδικῷ «Ἐκκλησία» (ἀρ. φ. 19-20, 1-15 Σεπτεμβρίου, σ. 343) ἐτόνισεν, ὅτι τὰ κυριώτερα συμπεράσματα, ἅτινα, κατὰ τὴν γνώμην του, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ συναχθοῦν ἐκ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Β' Συνεδρίου τῶν Ὀρθοδόξων Θεολογικῶν Σχολῶν, εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) Ἐπὶ ὀλόκληρον δεκαήμερον ἐπραγματοποιήθη ἀδελφικὴ συμβίωσις καὶ ἀλληλογνωριμία τῶν ἐκπροσώπων τῶν Ὀρθοδόξων Θεολογικῶν Σχολῶν, τῶν ἐπισκεπτῶν καὶ τῶν παρατηρητῶν. Ὡς ἐτόνισε τὴν τελευταίαν ἡμέραν ὁ καθηγητὴς T. Sabar, οἱ συνέδρου ἀπὸ κοινοῦ προσηυχήθησαν καὶ ἐπραγματοποίησαν ἀδελφικὴν κοινωνίαν». Ἡ ἀδελφικὴ αὕτη κοινωνία

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 424 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 24 τεύχους.

κατέστη φανερά και κατά τὰς ἐκδρομὰς τῶν συνέδρων εἰς Ἐπίδαυρον, Ὅσιον Λουκᾶν καὶ Δελφούς.

2) Κατενόθη καὶ ἐτονίσθη ἡ ὀργανικὴ ἔνταξις τῆς Ὁρθόδοξου Θεολογίας ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ ποιητικὸν καὶ τὸ τελικὸν αἴτιον τοῦ θεολογικοῦ στοχασμοῦ. Ὡς ἐτονίσθη χαρακτηριστικῶς ὑπὸ τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως κ. Δημητρίου τοῦ Α' ἐν σχετικῷ μηνύματι, ἀποσταλέντι πρὸς τοὺς συνέδρους, «θεολογοῦμεν κατὰ Χριστὸν ὄντως μόνον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ. Ἡ χριστιανικὴ θεολογία εἶναι θεολογία τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ θεολογία τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἡ Ἰωάννης, ἡ Παῦλιος, ἡ Ἀποστολικὴ καθόλου, ἡ Πατερικὴ, τῆς ὁποίας ἔκφρασις καὶ συνέστις εἶναι ἡ Ὁρθόδοξος Θεολογία ἐν τῇ συνειδήσει τῆς Μιᾶς Ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ὀργανικὸν στοιχεῖον ἐν τῷ συναπαρτισμῷ τοῦ ὅλου, τοῦ Θεανδρικοῦ Σώματος τοῦ Κυρίου, τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ ἄμβων συνυπάρχει μετὰ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ ἐπισκόπου. Ὁ ἄμβων καὶ ἡ ἔδρα θεολογοῦσι χριστιανικῶς καὶ δὴ Ὁρθόδοξως ἐν τῇ Εὐχαριστίᾳ καὶ μετὰ τοῦ ἐπισκόπου σὺν τῷ περὶ αὐτὸν πιστῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ, ἐν τῇ ὅλῃ πληρότητι τῆς Ἐκκλησίας». Κατ' ἀνάλογον τρόπον καὶ ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ παρατεθέντος ὑπ' αὐτοῦ τῇ 28ῃ Αὐγούστου 1976 γεύματος πρὸς τοὺς συνέδρους, προσφωνῶν αὐτούς, εἶπε πρὸς τοὺς ἄλλους τὰ ἑξῆς: «Εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας ὑπάρχουν γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν σημαντικὸς ἱστορικὸς σταθμοὺς, ὡς ἐκ τῆς μεγάλης σημασίας των. Οὕτω καὶ τὸ παρὸν Θεολογικὸν Συνέδριον, δεῦτερον κατὰ σειράν ἀπὸ 40ετίας, ἐντάσσεται εἰς τοὺς μεγάλους αὐτοὺς ἱστορικὸς σταθμοὺς διὰ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ καὶ διὰ τῆς ὁποίας, ὡς εἴπομεν καὶ κατὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ Συνεδρίου, ἀσφαλῶς δρᾷ καὶ κινεῖται ἡ Θεολογία».

3) Κατὰ τὴν προσπάθειαν τοῦ καθορισμοῦ τῆς Θεολογίας δὲν πρέπει νὰ ταυτίζεται αὕτη πρὸς τὸ ἀπαραίτητον προθεολογικὸν στοιχεῖον αὐτῆς, τ.έ. τὴν ἐσωτερικὴν ἐμπειρίαν καὶ τὸ βίωμα. Ἰδίᾳ ἢ ὑπὸ τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν καλλιεργουμένη Θεολογία δὲν ἐξαντλεῖται εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἐμπειρίαν, ἥτις εἶναι ἡ ἀναγκαιοτάτη προϋπόθεσις ἐκείνης. Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος Θεολογία εἶναι πρὸ πάντων ἢ διὰ γνωστικῶν σχημάτων μορφοποίησις ἐσωτερικῶν βιωμάτων καὶ ἐμπειριῶν. Ἄλλωστε μόνον διὰ τῆς σχετικῆς λογικῆς κατανοήσεως καὶ διατυπώσεως τὸ περιεχόμενον τοῦ θρησκευτικοῦ βιώματος δύναται νὰ ἀνακοινωθῇ καὶ νὰ μεταδοθῇ εἰς τοὺς ἄλλους καὶ νὰ ἔχη ἀξίαν καὶ σημασίαν δι' αὐτούς¹. Κύριον ὄργανον τῆς ἱεραποστολῆς δὲν εἶναι ἡ τηλεπάθεια, ἀλλ' ὁ λόγος. Ὅθεν γενικῶς ἐν τῇ Ὁρθόδοξῃ Θεολογίᾳ τὸ ἀποφατικὸν καὶ τὸ καταφατικὸν στοιχεῖον εἶναι ἀναπόσπαστα συνδεδεμένα.

4) Ἡ διαφορὰ τῶν ἀκουσθειῶν ἐν τῷ Συνεδρίῳ ἀπόψεων ἀπέδειξεν, ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Θεολογία δὲν ἰσοπεδοῦται ὑπὸ τοῦ ὀδοστρωτῆρος τῆς ὁμοιομορφίας καὶ τοῦ στατικοῦ «κονφορμισμού», ἢ «παπαγαλισμοῦ», ἀλλὰ παρουσιάζει δυναμικὸν «πλουραλισμὸν» μορφῶν, τοῦθ' ὅπερ ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν μακραίωνα παράδοσιν αὐτῆς. Ἐφ' ὅσον ἡ Ὁρθόδοξος Θεολογία ἀποκρούει οἰονδήποτε «ἐκκλησιολογικὸν μονοφυσιτισμὸν» ἢ μονισμόν καὶ ἐφ' ὅσον τονίζει ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἔχει θεανθρώπινον χαρακτήρα καὶ ἐγκλιματίζει εἰς τὸ οἰκολογικὸν περιβάλλον τῆς καὶ αὐτὴν τὴν χοϊκὴν φύσιν, ἐξηγεῖται διατὶ ἡ Θεολογία αὕτη εἶναι ἐνότης ἐν τῇ ποικιλίᾳ καὶ κατὰ τρόπον ἁρμονικὸν ἐνοφθαλμίζει εἰς τὴν πολυέδρον καὶ πολυπτυχον ἐμπειρίαν καὶ τὴν πνευματικὴν τῆς βίωσφαιραν νέας μορφᾶς ἔκφράσεως, νέα ὀμύλογα, ὀμογενῆ ἢ ὀμοιογενῆ στοιχεῖα, ἄτινα κατὰ τόπους, χρόνους καὶ λαοὺς ἀποτελοῦν ἰσοδύναμα ὀστράκινα σκευὴ τοῦ οὐρανοῦ θησαυροῦ τῆς, διότι ἀκριβῶς ἀναχωνέονται εἰς τὴν πεπυρακτωμένην κάμινον αὐτῆς καὶ δέχονται ἐπ' αὐτῶν πάσας τὰς ἀνταυγείας τῆς ἀκτίστου ἐνεργείας τοῦ θαυραίου φωτός². Τούτων οὕτως ἐχόντων, πρέπει κατὰ τὴν προσπάθειαν τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἐνοίας τῆς Ὁρθόδοξου Θεολογίας ἢ καὶ αὐτῆς τῆς Ὁρθοδοξίας νὰ ἀποφεύγηται ἡ χρῆσις τοῦ λογικοῦ σφάλματος «Pars pro toto». Τὸ γνήσιον ὀρθόδοξον πνεῦμα δὲν κατοπτρίζεται εἰς τὴν ἀποσπασματικὴν καὶ μονομερῆ ἔξαρσιν τῆς α' ἢ β' ψηφίδος τοῦ θαυμασίου ἀχειροποίητου ψηφιδωτοῦ τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀλλ' εἰς τὴν προβολὴν τῆς ἐνότητος πασῶν τῶν ποικίλων εἰς μορφήν καὶ χρωματισμὸν ψηφίδων αὐτοῦ ἐν τῇ ὀργανικῇ συνθέσει αὐτῶν.

5) Ὡσαύτως, ὡς ἐπαρκῶς ἐτονίσθη κατὰ τὰς συζητήσεις τοῦ Συνεδρίου, ἡ πεμπτοσύνη τῆς Ὁρθόδοξου Θεολογίας συνίσταται εἰς τὴν διὰ καταλλήλων ὀλικῶν μέσων συγκεχρονισμένην ἐν ἐκάστη ἐποχῇ ναυπήγησιν τοῦ «πορθμείου» ἐκεῖνου, ὅπερ, κατὰ τὸν ἱερὸν Φώτιον, συνδέει οὐρανὸν καὶ γῆν³. Ἡ Θεολογία εἶναι ἡ ἔκφρασις τοῦ «μυστηρίου τοῦ θελήματος» τοῦ Θεοῦ «κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ, ἣν προέθετο... ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ, τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς» (Ἐφ. α', 10). Ὅθεν εἶναι φανερά ἡ ἀποστολὴ τῆς Θεολογίας ὡς ἔκφράσεως τῆς διακοινωνικῆς παρουσίας τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν κόσμον καὶ τὸν καινῶν βίον, καὶ ὡς παράγοντος συντελοῦντος εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας.

6) Χαρακτηριστικὴ ὑπῆρξε καὶ ἡ ἐν τῷ Συνεδρίῳ ἔξαρσις τῆς οἰκουμενικῆς ἀποστολῆς τῆς Ὁρθόδοξου Θεολογίας, ἥτις καταφάσκει τὸν οἰκουμενικὸν διάλογον καὶ ὑποβοηθεῖ τὴν λελογισμένην συμμετοχὴν

2. Πρβλ. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδωροῦ, Φαινομενολογία τοῦ γνησίου ὀρθόδοξου πνεύματος καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ ἀποκλίσεων, ἐν Ἀθήναις 1972, σ. 24-25.

3. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδωροῦ, Ὁ Μέγας Φώτιος ὡς φορεὺς τοῦ γνησίου ὀρθόδοξου πνεύματος, ἐν Ἀθήναις 1971, σ. 13.

1. Πρβλ. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδωροῦ, Κριτικὴ εἰσαγωγὴ εἰς τὸ ζήτημα τῶν σχέσεων Θρησκείας καὶ Γνώσεως, ἐν Ἀθήναις 1956, σ. 105.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΑΤΑΛΟΓΟΥ ΘΕΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΜΕΛΛΟΥΣΗΣ
ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ
ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ*

Γ'. ΕΙΔΙΚΑΙ ΚΡΙΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΑΤΑΛΟΓΟΥ

I. ΠΙΣΤΙΣ ΚΑΙ ΔΟΓΜΑ

A'. Καθορισμός τῆς ἐννοίας τοῦ Δόγματος ἐξ ἐπόψεως Ὁρθοδόξου.

Πρὸς τίνα σκοπὸν; Ἡ Ἐκκλησία ζῆ ἐν τοῖς δόγμασιν, ὁ καθορισμὸς τῆς ἐννοίας τοῦ δόγματος ὁμῶς ἀνήκει εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης· ὅπως πᾶς ζῶν ὀργανισμὸς ἀναπνέει, δὲν εἶναι ὁμῶς ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἀναπνεύση νὰ καθορίσῃ τὴν ἐννοίαν τῆς ἀναπνέουσης, δι' ὃν καθορισμὸν εἶναι ἀρμόδια ἡ ἐπιστήμη. Ὁ καθορισμὸς τῆς ἐννοίας τοῦ δόγματος εἶναι θέμα ἀναγόμενον εἰς τὴν σφαῖραν τῆς γνώσεως καὶ οὐχὶ τῆς πίστεως.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 426 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 24 τεύχους.

τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν. Γενικῶς τὸ ζήτημα τῶν σχέσεων Ὁρθοδοξίας καὶ Οἰκουμενικοῦ διαλόγου εἶναι διὰ τὴν Ὁρθόδοξον Θεολογίαν ζήτημα ἐκλογῆς ὑπ' αὐτῆς μεταξὺ τῆς ἀξιοποιήσεως τῆς ζωτικότητος τοῦ ὀρθοδόξου πνεύματος καὶ τῆς ἐγκλεισσεως αὐτοῦ εἰς τὴν προθήκη τοῦ μουσείου ἢ εἰς τὸ φέρετρον τῆς στατικῆς ἀκίνησιος· μεταξὺ μιᾶς ἀπαστραπτούσης καὶ ἀκτινοβολούσης καὶ μιᾶς κατεσβεσμένης ἢ συνεσκοτισμένης Ὁρθοδοξίας· μεταξὺ τῆς προβολῆς τῶν οἰκουμενικῶν διαστάσεων αὐτῆς καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ ἀπομονωτισμοῦ ἢ ἐπαρχιωτισμοῦ.

7) Κατὰ τὰς γενομένας ἐν τῷ Συνεδρίῳ συζητήσεις κατέστη φανερὰ ἡ ὑπαρξίς διαφόρων προβλημάτων, τῶν ὁποίων ἡ ἀντιμετώπισις ὑπὸ τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας εἶναι ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη. Ἐστῶσαν ὡς παραδείγματα τὸ πρόβλημα τῶν κανονικῶν σχέσεων τῶν Ὁρθοδόξων κοινοτήτων τῆς διασποράς καὶ τὸ πρόβλημα τῆς συμφώνως πρὸς τὸ γνήσιον ὀρθόδοξον πνεῦμα ἀντιμετώπισσεως τοῦ ἀπασχολοῦντος τὰς ἑτεροδόξους Ἐκκλησίας ζητήματος τῆς εισόδου τῶν

σημασίαν ἔχει ἡ βίωσις τοῦ δόγματος καὶ οὐχὶ ἡ γνῶσις τῆς ἐννοίας αὐτοῦ. Τοιαύτη γνῶσις ἢ ἄγνοια οὔτε ἐνδιαφέρει τὸν πιστόν, οὔτε ἀφορᾷ εἰς τὴν σωτηρίαν ἢ τὴν καταδίκην του.

B. Αἱ πηγαὶ τῆς Θείας Ἀποκαλύψεως.

Φρονῶ ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποφραχθῆ ἡ σχολαστικὴ διάκρισις τῶν πηγῶν τῆς Θείας Ἀποκαλύψεως. Ἡ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας εἶναι σαφὴς καὶ ἀπερίφραστος: Ὁ Θεὸς ἀπεκαλύφθη τοῖς ἀνθρώποις λαλήσας αὐτοῖς ἐν τῷ μονογενεῖ Υἱῷ αὐτοῦ (Ἐβρ. 1,2), ὅστις, ὡς ὁ μόνος ἑωρακὼς τὸν Θεόν, εἶναι καὶ ὁ μόνος ἐρμηνεὺς αὐτοῦ (Ἰω. 1,18). Δι' αὐτοῦ πληροῦται πᾶσα ἡ ἀποκάλυψις τοῦ Θεοῦ, καὶ «ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ πάντες ἐλάβομεν... ὅτι... ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο»

γυναικῶν εἰς τὸν ἱερόν κλῆρον καὶ τῆς ἀναβιώσεως ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ τοῦ θεσμοῦ τῶν διακονισσῶν.

8) Τέλος κατέστη συνείδησις ἡ ἀναγκαιότης τῆς τακτικῆς συγκλήσεως Συνεδρίων τῶν Ὁρθοδόξων Θεολογικῶν Σχολῶν πρὸς ἐξεύρεσιν τρόπων ἐνιαίας ἀντιμετώπισσεως τῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα ἀντιμετωπίζει ἡ καθ' ὅλου Ὁρθοδοξία.

Ἐν τοῖς πλαισίοις τοῦ Β' Συνεδρίου τῶν Ὁρθοδόξων Θεολογικῶν Σχολῶν τῇ 22ᾳ Αὐγούστου 1976 ἐγένοντο καὶ τὰ ἐγκαινία τοῦ ἐν τῇ Πανεπιστημιόπολει νέου κτηρίου τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, τῶν ὁποίων εὐσύνοπτον Χρονικὸν ἐδημοσιεύθη ἤδη ἐν τῇ «Ἐκκλησίᾳ» (ἀρ. φ. 19-20, 1-15 Ὀκτωβρίου 1976, σ. 396-398).

Ἐν κατακλειδί εὐχόμεθα ὀλοφύχως, ὅπως σὺν τῷ χρόνῳ καταστῆ φανερὰ ἡ καρποφορία τοῦ Β' Συνεδρίου τῶν Ὁρθοδόξων Θεολογικῶν Σχολῶν πρὸς δόξαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ Θεολογικῆς Ἐπιστήμης.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
 Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

(Ίω. 1,16-17). Τῆς ἀληθείας ταύτης, τῆς ἐν τῇ ἀγία Γραφῇ καταγεγραμμένης καὶ εἰς τὰς γενεὰς παραδιδομένης, θεματοφύλαξ εἶναι ἡ Ἐκκλησία. Κατὰ ταῦτα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, τοῦτο μὲν φυλάσσεται καὶ ἀθθεντικῶς ἐρμηνεύεται διὰ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως ἢ Γραφῆ, τοῦτο δὲ συντελεῖται ἢ μετὰδοσις τῆς ἀποκαλύψεως ὡς Ἱερᾶς Παραδόσεως, τῆς Ἐκκλησίας ἀποτελούσης τὸ ἐχέγγυον διὰ τὴν γνησιότητα τῆς τε Βίβλου καὶ τῆς Παραδόσεως. Ἄρα ἐν ἐσχάτῃ ἀναλύσει ἢ μόνῃ πηγῇ τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς ἀνθρώπους εἶναι ὁ Χριστὸς διὰ τῆς Ἐκκλησίας. Τοῦτο ἴσως εἶναι ἀναγκαῖον νὰ τονισθῇ εἰπὲρ περὶ ἄλλοτε καὶ σήμερον, ὅτε ἡ φυγόκεντρος τάσις ἐκ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἴσως τὸ κυριώτερον ἐκκλησιαστικὸν πρόβλημα τῆς ἐποχῆς μας. Ἀνεξαρτήτως τούτων, συνεχίζω τὰς κρίσεις ἐπὶ τῶν ἐπὶ μέρους θεμάτων τῆς παραγράφου ταύτης.

α) Ἁγία Γραφή:

I. Θεοπνευστία τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Βεβαίως τὸ θέμα καθ' ἑαυτὸ εἶναι σοβαρὸν καὶ σχετίζεται εὐθέως πρὸς τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας ἐν γενεῇ. Εἰς τὴν ἐρώτησιν, ἐὰν ὑπάρχῃ ἀμφισβήτησις περὶ τὸ θέμα, θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἀπαντήσῃ κατ' ἀρχὴν ὅτι ἡ θέσις «πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος» (Β' Τιμ. 3,16) εἶναι δεδομένη, θεωρουμένη ὡς προϋπόθεσις τῆς εἰσόδου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν διὰ τοῦ βαπτίσματος, καθ' ὃ ὁμολογεῖ τις ὅτι πιστεύει «κατὰ τὰς γραφὰς» (σύμβολον τῆς Πίστεως)· συνεπῶς ὁ λεπτομερὴς καθορισμὸς τῆς ἐννοίας τῆς θεοπνευστίας ἐναπόκειται κατὰ ταῦτα εἰς τὴν θεολογικὴν ἐπιστήμην, εἰς περίπτωσιν δὲ, καθ' ἣν ἡ Ἐκκλησία διεπίστου διδασκομένην καὶ διαδιδομένην κακοδοξίαν περὶ τὸ θέμα καὶ κίνδυνον ἐπικρατήσεως ταύτης, θὰ ἠδύνατο ἐν μεγάλῃ Συνόδῳ νὰ ἐπιληφθῇ τῆς καταδίκης αὐτῆς, διατυποῦσα τὸ ὀρθόδοξον δόγμα, εἰς πέρας πάσης ἀντιλογίας. Εἰς ταῦτα ὁμως δέον νὰ προστεθῇ καὶ ἀντιπαρατηρηθῇ, ὅτι εἰς τὴν σχετικὴν διδασκαλίαν περὶ θεοπνευστίας ὑπάρχει ἀσάφειά τις, λόγῳ καὶ τῆς παρεισδύσεως γνωμῶν ἐκ τῆς Δύσεως εἰς τὴν ὀρθόδοξον πατερικὴν θεώρησιν ὡς πρὸς τὴν ἐννοίαν καὶ ἔκτασιν αὐτῆς, ὅθεν σχετικὴ ἀπόφανσις ἐπὶ τοῦ θέματος δὲν θὰ ἦτο ἀλυσιτελής.

2. Κύρος τῶν Ἀναγινωσκομένων Βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ.

Τὸ θέμα ἀπασχόλησεν ἤδη ἀπ' ἀρχῆς τὴν Ἐκκλησίαν, ἥτις ἔχει ἤδη σχεδὸν ἀποκρυσταλλώσει γνώμην. Ἄν καὶ ἡ ἀποκρυστάλλωσις αὐτῆς τῆς γνώμης περιορίζει τὴν περὶ τὸ θέμα ἀβεβαιότητα καὶ τὴν ἀνάγκην ἐπιλύσεως αὐτοῦ ἐν οἰκουμηνικῇ Συνόδῳ, ἴσως εἶναι ἤδη ἡ κατάλληλος εὐκαιρία, ἐν ὅψει μάλιστα τῶν συζητήσεων ἡμῶν μετὰ τῶν ἐτεροδόξων, οἵτινες θὰ ἐπεθύμουν ἀσφαλῶς ὀλιγοτέραν ἀβεβαιότητα τῶν ὀρθοδόξων ἐν τῷ θεματι τούτῳ, ὅπως δοθῇ κατόπιν συστηματικῆς ἱστορικῆς διερευνήσεως τῆς πράξεως τῆς Ἐκκλησίας ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον, ἀθθεντικῆ ἀπάντησις, πάντως σαφεστέρα τῆς περιεχομένης ἐν τῇ σχετικῇ εἰσηγήσει (Γραμματείας προπαρασκευῆς τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλῃς Συνόδου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Πρὸς τὴν Μεγάλῃν Σύνοδον I, Chambésy Γενεύης 1971, σελ. 15). Βεβαίως, ἢ ὡς ἄνω συστηματικὴ ἱστορικὴ διερεύνησις πρέπει νὰ γίνῃ πρὸ τῆς συγκλήσεως τῆς Συνόδου, τὰ συμπεράσματα δὲ τῆς διερευνήσεως ταύτης νὰ τεθοῦν ὑπ' ὅψει τῆς Συνόδου πρὸς ἐπικύρωσιν. Ἐὰν τὸ θέμα τοῦτο, ὡς καὶ πάντα τὰ θέματα, δὲν ἔχῃ ὀριμάσει πλήρως καὶ δὲν προηγηθῇ ἐξονυχιστικῇ θεολογικῇ προεργασία προτιμότερον εἶναι νὰ μὴ ἔλθουν ἐνώπιον τῆς Συνόδου, ἵνα μὴ ἐμφανιζώμεθα προχειρολογοῦντες καὶ παίζοντες ἐν οὐ παικτοῖς, ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ κύρους τῆς Συνόδου.

3. Ἐπιστημονικὴ ἔκδοσις τοῦ βυζαντινοῦ κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Ἡ ἔκδοσις αὕτη δὲν εἶναι ἔργον τῆς Συνόδου, ἀλλ' ἐπιστημονικοῦ ἰδρύματος. Οὐτε πρέπει τὸ βυζαντινὸν κείμενον νὰ περιβληθῇ διὰ τοῦ κύρους τοῦ ἀλαθῆτου Μεγάλῃς τινὸς Συνόδου. Ἡ ἀποκατάστασις τοῦ κειμένου εἶναι θέμα τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης, ἐργαζομένης ἴσως ἐν διορθοδόξοις ἐπιτροπαῖς, τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν ὑποκειμένων ἐνδεχομένως εἰς τὴν ἔγκρισιν τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας, οὐχὶ ὁμως καὶ τοῦ φορέως τοῦ ἀλαθῆτου αὐτῆς.

β) Ἱερὰ Παράδοσις (καθορισμὸς τῆς ἐννοίας καὶ ἐκτάσεως αὐτῆς).

Πρὸς τί ὁ καθορισμὸς οὗτος; Ἡ Παράδοσις εἶναι αὐτὴ ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ὀρθόδοξος Ἐκ-

Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ*

«Ἐν ἓκ τῶν θεμελιωδῶν αἰτημάτων, τὰ ὁποῖα διατυπώνονται ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς κοινότητος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας, εἶναι καὶ ἡ χορήγησις τῆς «κοινωνίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος». «Τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τὴν κοινωνίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος...» ἐξαιτεῖται ὁ ἱερεὺς ἐξ ὀνόματος ὁλοκλήρου τῆς εὐχαριστιακῆς κοινότητος: Μετέχον «ἐκ τοῦ ἐνός Ἄρτου καὶ τοῦ Ποτηρίου» «εἰς ἐνός Πνεύματος Ἁγίου κοινωνίαν», κατὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ μεγάλου Βασιλείου, κατὰ τὴν ἀντίστοιχον δὲ λειτουργικὴν ἐπίκλησιν τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου «ὥστε γενέσθαι τοῖς μεταλαμβάνουσιν... εἰς κοινωνίαν τοῦ Ἁγίου σου Πνεύματος...». Ἐπίσης μία ἐκ τῶν λειτουργικῶν εὐλογιῶν χαρακτηριστικῶς ἀναφέρεται εἰς τὴν «κοινωνίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»: «Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν», ἀναφωνεῖ εἰς τινα στιγμήν ὁ λειτουργὸς εὐλογῶν συγχρόνως τὸν λαὸν καὶ διὰ τοῦ αἰσθητοῦ τούτου τρόπου εἰκονίζων τὴν

μετάδοσιν εἰς τοὺς πιστοὺς, ὁμοῦ μετὰ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ Πατρὸς, καὶ τῆς κοινωνίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τί σημαίνει ἡ κοινωνία αὕτη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος; Τὴν συμμετοχὴν τῶν πιστῶν εἰς τὰς δωρεὰς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὴν λῆψιν τῶν ζωοποιῶν ἐνεργειῶν Του, ὅπως βεβαιώνεται εἰς τὴν θείαν Λειτουργίαν καὶ πάλιν κατὰ τρόπον μάλιστα θριαμβευτικὸν ἀπὸ ὁλόκληρον τὴν εὐχαριστιακὴν σὺνάξιν: «Εἶδομεν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ἐλάβομεν Πνεῦμα ἐπουράνιον, εὐρομεν πίστιν ἀληθῆ, ἀδιαίρετον Τριάδα προσκυνούντες· αὕτη γὰρ ἡμᾶς ἔσωσεν».

Εὐκόλως γίνεται καταληπτὸν ὅτι τὸ ἐν λόγῳ λειτουργικὸν αἶτημα εἶναι διάφορον τῶν ἄλλων. Εἶναι αἶτημα καθολικόν, συνεχὲς καὶ ἀκατάπαυστον ὄλων τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων. Αἶτημα τὸ ὁποῖον ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει ἐκφράζει τὴν οὐσίαν τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς καὶ σωτηρίας, διότι ζωὴ κατὰ Θεὸν καὶ σωτηρία οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰμὴ ἡ κοινωνία, ἡ μετοχὴ μας εἰς τὴν δωρεάν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἡ ἀναγέννησις καὶ ζωοποίησίς μας διὰ τῆς ζωοποιῶν ἐνεργείας τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ.

Ἡ κεφαλαιώδης θεολογικὴ σημασία τοῦ ὡς ἄνω λειτουργικοῦ αἰτήματος, τὸ ὁποῖον πλειστά-

* Εἰσήγησις γενομένη εἰς τὸ Ε' γενικὸν Ἱερατικὸν Συνέδριον τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἰδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης (25-26 Αὐγούστου 1975).

κλησία ζῆ τὴν παράδοσιν, ἡ ζωὴ δὲ μετὰ δυσκολίας θὰ ὑπαχθῆ εἰς ὄρισμόν καὶ τὰ ὄριά της εἰς περιγραφὴν. Ὅτι ἤθελε προκύψει ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ καὶ τῆς περιγραφῆς τῆς ἐκτάσεως αὐτῆς θὰ εἶναι τι τὸ σχηματικόν, τὸ ξηρὸν καὶ ἄνυδρον, ἐστερημένον τῆς δρόσου τοῦ Πνεύματος καὶ τῆς πνοῆς τῆς ζωῆς. Ὅθεν ὁ τοιοῦτος καθορισμὸς εἶναι ἄσκοπος καὶ ἄσχετος πρὸς τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας. Ἐὰν δὲ ἔργον τῶν θεολόγων εἶναι νὰ περιγράψουν διὰ τῶν ἐπιστημονικῶν μεθόδων τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, δὲν εἶναι ἔργον τῆς Ἐκκλησίας νὰ δώσῃ ὄρισμόν εἰς τὴν ζωὴν της. Ἡ ζωὴ δὲν χρῆζει ὀρισμοῦ διὰ νὰ συνεχίσῃ νὰ ὑπάρχῃ, ἡ δὲ Ἐκκλησία, ζῶσα ἐπὶ εἴκοσιν αἰῶνας ἄνευ τοιοῦτου ὀρισμοῦ, δὲν ὀρίζει ἐν Μεγάλῃ Συνόδῳ εἰμὴ μόνον ὅτι εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ὅτι δὲ ἔχει ἀνάγκην ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος, δὲν εἶναι νὰ πληροφορηθῆ τί εἶναι ἡ παράδοσις, ἀλλὰ νὰ ζήσῃ τὴν παράδοσιν ταύτην ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καθὼς ὁ Φίλιππος δὲν ἀπήντησεν εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ Ναθαναὴλ δι' ὀρισμοῦ, ἀλλὰ διὰ τῆς προσκλήσεως «ἔρχου καὶ ἴδε» (Ἰω. 1,46).

Ἐξ ἄλλου καθορισμὸν τοιοῦτον τῆς ἐννοίας

τῆς παραδόσεως ἔχομεν τὸν κλασσικὸν Βικεντίου τοῦ ἐκ Ληρίνου (περὶ τὸ 450): «Id tenemus quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est». Βεβαίως, διὰ τούτου δὲν καθορίζεται ποῖον εἶναι τὸ ubique, semper καὶ ab omnibus creditum, ὅθεν δὲν θὰ ἐστερεῖτο χρησιμότητος τοιοῦτος τις καθορισμὸς, καθιστάμενος μάλιστα ἀναγκαῖος εἰς περιπτώσεις διαμφισβητήσεων. Ἀνεξαρτήτως ὅμως τοῦ γεγονότος ὅτι οὕτως ὀρίζεται οὐχὶ ἡ ἐννοία, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ περιεχόμενον τῆς παραδόσεως, τοῦτο προϋποθέτει μακρὰν καὶ ἐργώδη θεολογικὴν προεργασίαν, ἥτις σήμερον δὲν ὑφίσταται. Ἐκ παραλλήλου φρονῶ ὅτι ἡ Σύνοδος δὲν καθορίζει ἐκ τῶν προτέρων τί ubique, semper καὶ ab omnibus ἐπιστεῦθη, ὥστε νὰ ἐχη οἷον εἰς ἐτοίμους ἀπαντήσεις δι' ἕκαστον θέμα ἐν περιπτώσει ἀνάγκης, ἀλλὰ χρησιμοποιοῖ τὸν ὄρισμόν τοῦτον ὡς κανόνα καὶ τὴν τοιαύτην πίστιν ὡς κριτήριον, προκειμένου νὰ διαπιστώσῃ τὸ ὀρθόδοξον ἢ αἱρετικὸν ἐπιμάχου τινὸς διδασκαλίας.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΝΤ. ΓΑΛΙΤΗΣ

Κοσμήτωρ Θεολ. Σχολῆς Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

κισ προφέρομεν, χωρίς ἴσως πάντοτε νὰ ἔχωμεν ἐπίγνωσιν τῆς ἀξίας του καὶ νὰ κατανοοῦμεν τὸ πνευματικόν του βάθος ἀπετέλεσε τὴν ἀφορμὴν καὶ προσδιώρισε τὸ περιεχόμενον τῆς παρουσίας εἰσηγήσεως. Κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς θὰ καταβληθῇ προσπάθεια νὰ καταδειχθῇ πρὶα εἶναι ἡ ἔννοια τῆς κοινωνίας ταύτης τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πῶς ἐπιτυγχάνεται καὶ ὑπὸ ποίας προϋποθέσεις διατηρεῖται εἰς ἕνα ἕκαστον πιστὸν κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐν πρώτοις, ἐν συνεχείᾳ δὲ κατὰ τὴν διδασκαλίαν δύο ἐκ τῶν κορυφαίων πνευματικῶν διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας μας, τοῦ ἁγίου Συμεῶν τοῦ νέου Θεολόγου, τοῦ διαπρεπεστέρου μυστικοῦ τῆς Ὁρθοδόξιας, καὶ τοῦ ὁσίου Σεραφεῖμ τοῦ Σάρωφ, ἑνὸς ἐκ τῶν δημοφιλεστέρων Ἁγίων τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας. Περιττόν, νομίζω, ν' ἀναφέρωμεν ὅτι θέμα τοιαύτης πνευματικῆς σημασίας ἐντὸς τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας μας δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξαντληθῇ εἰς τὰ περιωρισμένα πλαίσια τῆς παρουσίας μικρᾶς εἰσηγήσεως. Ὁ σκοπὸς πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπεβλέψαμεν ἦτο νὰ ἐκτεθοῦν ὀρισμένα βασικὰ ἀπόψεις, αἱ ὁποῖαι θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀποτελέσουν ἀφ' ἑνὸς ἀφορμὰς οἰκοδομῆς ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι τῶν συνέδρων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀφετηρίαν διὰ τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ ἐμβαθύνουν ἔτι περισσότερο εἰς τὸ μυστήριον τῆς οἰκονομίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἀλλὰ περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπιχειροῦντες νὰ ὁμιλήσωμεν δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ πρὸς αὐτὸ τὸν Ἴδιον νὰ στραφῶμεν, τὸ «Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, τὸ ὁδηγοῦν εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν»¹. Ἐξ αὐτοῦ ἀναβλύζει τὰ τῆς χάριτος ρεῖθρα, τὰ ἀρδεύοντα ἅπασαν τὴν κτίσιν πρὸς ζωογονίαν»². Ἐξ αὐτοῦ «ὁ πλοῦτος τῆς θεογνωσίας, ἡ θεωρία καὶ ἡ σοφία» διὰ τῆς φωτιστικῆς ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἀποκαλύπτει τὰ δόγματα τῆς πίστεως, τὰ διατυπωθέντα ὑπὸ τῶν ἁγίων Πατέρων «πάντα γὰρ ἐν τούτῳ τὰ πατρῶα δόγματα, ὁ Λόγος ἐκκαλύπτει»³. Διὰ τοῦτο, λοιπόν, καὶ πρὸς τοῦτο τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου δεηθῶμεν!

Α'. Η «ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ» ΕΝ Τῇ ΚΑΙΝῇ ΔΙΑΘΗΚῃ

Ὁ ὅρος «κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», ὁ χρησιμοποιηθεὶς εἰς τὰς Λειτουργίας τῶν ἁγίων Πατέρων Βασιλείου τοῦ μεγάλου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ὅπως ἐπίσης καὶ ἐν τῇ Λειτουργίᾳ τοῦ ἁγ. Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, εἶναι καθαρῶς βιβλικός. Περιέχεται εἰς τὴν ἀποστολικὴν εὐλογία τοῦ Ἀποστ. Παύλου, δι' ἧς κατακλείεται ἡ Β' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολή του. Ὡς εἶναι γνωστὸν ὁ Ἀπ. Παῦλος ὅλας τὰς ἐπιστολάς του κατακλείει δι' ἰδιοχείρου εὐλογίας, πλὴν ὅμως ἡ περι-

λαμβανομένη εἰς τὴν Β' πρὸς Κορινθίους εἶναι ἐκτενεστέρα καὶ πληρεστέρα τῆς τῶν ἄλλων ἐπιστολῶν, ἀποκτᾷ δέ, λόγῳ τῆς διατυπώσεώς της, ἰδιαίτερον δογματικὴν σημασίαν. Γράφει ὁ Ἀποστ. Παῦλος: «Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μετὰ πάντων ὑμῶν»⁴. Πλὴν, λοιπόν, τοῦ ἰδιαίτερου τονισμοῦ τῆς Τριαδικότητος τοῦ Θεοῦ, ἀναλόγου πρὸς τὸ ἐν Ματθ. 28,19 χωρίον, προβάλλεται καὶ ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἡ μετοχή τ.ε. εἰς τὴν καινὴν ζωὴν τοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς σωζούσης χάριτος τοῦ Ἁγ. Πνεύματος. Τὴν διατύπωσιν αὐτὴν συναντῶμεν ἀκόμη μίαν φορὰν εἰς τὴν Κ.Δ., Φιλ. 2,1, μετὰ τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς σημασίαν.

Ἐὰν ἐπιχειρήσωμεν τώρα ἐμβαθύνοντες νὰ συσχετίσωμεν τὸν ὅρον «κοινωνία τοῦ Ἁγ. Πνεύματος» πρὸς τὴν ὑπόλοιπον περὶ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος διδασκαλίαν τῆς Κ.Δ., θὰ διαπιστώσωμεν ὅτι ἡ θαυμασία αὕτη διατύπωσις ἐκφράζει κατὰ τρόπον μοναδικὸν τὴν μυστικὴν σχέσιν τὴν συναπτομένην ἀπὸ τοῦ ἁγ. Βαπτίσματος καὶ ἐντεῦθεν μετὰ τοῦ πιστοῦ καὶ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος, σχέσιν ἣτις ἐκφράζει τὸν σκοπὸν καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, ἡ ὁποία ἐν ταύτῃ εἶναι καὶ ζωὴ ἐν Ἁγ. Πνεύματι. Ζῆ δηλαδὴ καὶ ἀγωνίζεται ὁ πιστὸς πρὸς ἀπόκτησιν τῆς κοινωνίας, τῆς μετοχῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ ὁ προσωπικὸς αὐτοῦ ἀγὼν δὲν γίνεται πάλιν ἐιμῇ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι. Διὰ τοῦτο ὁ ὅρος «κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» περιλαμβάνει ὀλόκληρον τὴν ζωοποιὸν ἐνεργεῖαν καὶ σχέσιν Αὐτοῦ πρὸς τοὺς πιστούς. Ἐπιθυμοῦντες δὲ νὰ κατανοήσωμεν ἀναλυτικώτερον τί αὕτη σημαίνει, θὰ πρέπει νὰ ἀνατρέξωμεν εἰς τὰς σχετικὰς εἰκόνας καὶ ἐκφράσεις διὰ τῶν ὁποίων προσδιορίζεται ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ τὸ ἔργον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς ἕνα ἕκαστον πιστόν.

1. Ὁ πιστὸς ἐν πρώτοις «βαπτίζεται ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ»⁵. Ἡ ἐκφρασις ἀνήκει εἰς τὸν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν καὶ εἰς τὸν Κύριον, ἀναφέρεται δὲ οὐχὶ εἰς τὸ μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος, ἀλλὰ τοῦ Χρίσματος. Τί σημαίνει; Τὸν ἄρρητον πλοῦτον τῶν χορηγουμένων δωρεῶν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς τοὺς πιστούς, πρὸς παράστασιν τῶν ὁποίων χρησιμοποιεῖται ἡ εἰκὼν τοῦ βαπτισμοῦ. Ὅπως εἰς τὸ βάπτισμα ὁ ἄνθρωπος βυθίζεται ὀλόκληρος εἰς τὸ ὕδωρ, οὕτω καὶ κατὰ τὸ βάπτισμα τοῦ Πνεύματος «ἐν τῷ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος βαπτισμῷ», ὡς λέγει ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁ νέος θεολόγος⁶, ὁ πιστὸς βυθίζεται εἰς τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δαψίλειαν τῶν χαρισμάτων Αὐτοῦ.

2. Τὸ «Ἁγιον Πνεῦμα ἀναγεννᾷ τὸν πιστόν, ἐνεργεῖ «τὴν ἄνωθεν γέννησιν»,

4. 13,13.

5. Ματθ. 3,11. Μάρκ. 1,8. Λουκ. 3,16. Ἰω. 1,33. Πράξ. 1,5. 11,16.

6. Λόγ. ἠθικός 10, S. C. 129,290.

1. Ἰω. 16,13.

2. Ἀντίφ. Β' Ἀναβαθμῶν δ' ἤχου.

3. Ἀντίφ. Γ' Ἀναβαθμ. τοῦ ἰδίου ἤχου.

ἀνευ τῆς ὁποίας, ὅπως διεκήρυξεν ὁ Κύριος πρὸς τὸν Νικόδημον, ὁ ἄνθρωπος «οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ». Ἡ ἀναγέννησις αὕτη τοῦ ἀνθρώπου εἶναι («ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος»). Δι' αὐτῆς ὁ ἄνθρωπος ἐλευθεροῦται ἐκ τῆς ζωῆς τῆς σαρκὸς καὶ οἰκιοῦται τὴν καινὴν ζωὴν τοῦ Πνεύματος. «Τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σὰρξ ἐστίν, καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος πνεῦμά ἐστίν»⁸.

3. Εἰς τὸν πιστὸν χαρίζεται ἀκόμη ἡ υἱοθεσία καὶ ὁ ἀρραβὼν τοῦ Πνεύματος. Δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὁ πιστὸς ἀναδεικνύεται υἱὸς κατὰ χάριν τοῦ Θεοῦ. «Ὅσοι γὰρ Πνεύματι Θεοῦ ἄγονται, λέγει ὁ Ἀπόστ. Παῦλος, οὗτοι υἱοὶ Θεοῦ εἰσιν»⁹. Συνεχίζων δὲ εἰς τὴν αὐτὴν ἐπιστολὴν προσθέτει: «ἀλλὰ ἐλάβετε Πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν· ἄββᾶ ὁ πατήρ. Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν ὅτι ἐσμέν τέκνα Θεοῦ»¹⁰. «Σφραγίζεται» καὶ «χρίεται» καὶ «ἀρραβωνίζεται» ὁ πιστὸς τὸ Πνεῦμα. Αἱ ἐκφράσεις αὗται μαρτυροῦν τὴν βαθυτάτην σχέσιν ἢ ὁποία ἐγκαινίζεται διὰ τῆς ἐπιδημίας τοῦ τρίτου Προσώπου τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐφ' ἓνα ἕκαστον πιστὸν. «Ὁ δὲ βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν ὑμῖν εἰς Χριστὸν καὶ χρίσας ἡμᾶς Θεός, ὁ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς καὶ δοὺς τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν»¹¹. Κατὰ τὸν αὐτὸν Ἀπόστολον οἱ πιστοὶ εἶναι «οἱ ἀπαξ φωτισθέντες γευσάμενοί τε τῆς δωρεᾶς τῆς ἐπουρανίου καὶ μέτοχοι γεννηθέντες Πνεύματος Ἁγίου»¹².

4. Ἐν τῇ κοινωνίᾳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὁ πιστὸς ζωοποιεῖται, διότι «τὸ Πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιῶν»¹³ καὶ τὸ φρόνημα αὐτοῦ «ζωὴ καὶ εἰρήνη»¹⁴. Ἡ ἐνοίκησις ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τῆς ζωοποιῶς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος ἐνεργεῖ τὴν ζωοποίησιν καὶ τὸν ἁγιασμὸν καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος· «Ὁ ἐγείρας τὸν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ζωοποίησεν καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν διὰ τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ Πνεῦμα ἐν ὑμῖν»¹⁵.

5. Ἡ «κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» εἶναι ἀκόμη ἡ πλησμονή, ἡ ὑπερφυῆς πλῆρωσις τῶν πιστῶν ὑπὸ «τῶν ἀρρήτων διὰ τὸ μέγεθος καὶ ἀνεξαριθμήτων διὰ τὸ πλῆθος»¹⁶ ἐνεργειῶν τοῦ

Ἁγίου Πνεύματος. Εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην ἐμφαντικῶς τονίζεται τοῦτο ἐν συναρτήσει πάντοτε πρὸς ἁγίους ἄνδρας. Περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ κατ' ἀρχὰς ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς λέγει ὅτι μετὰ τὴν βάπτισιν αὐτοῦ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ «ὑπέστρεψε πλήρης Πνεύματος Ἁγίου»¹⁷. Διὰ τὸν Πρόδρομον Ἰωάννην προεῖπεν ὁ Ἄγγελος ὅτι «καὶ Πνεύματος Ἁγίου πλησθήσεται»¹⁸. Πνεύματος Ἁγίου ἐπλήσθησαν ἐπίσης ἡ Ἐλισάβετ «ὡς ἤκουσε τὸν ἀσπασμὸν τῆς Μαρίας»¹⁹, ὁ Ζαχαρίας καὶ προεφήτευσεν²⁰, οἱ μαθηταὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς²¹, ὁ Ἀπόστ. Πέτρος²² ἐνώπιον τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ, οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ἐν Ἱερουσαλὴμ «λαλοῦντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ μετὰ παρρησίας»²³, ὁ Ἀπόστ. Παῦλος κατ' ὄν χρόνον ἤλεγξεν Ἐλύμαν τὸν μάγον ἐν Πάφῳ²⁴. Ὁμοίως διὰ τοὺς ἑπτὰ διακόνους, τὸν πρωτομάρτυρα Στέφανον ἰδιαίτερος, τὸν Βαρνάβαν, ἀλλὰ καὶ δι' ὀλόκληρον τὴν χριστιανικὴν κοινότητα τῶν Ἱεροσολύμων, αἱ Πράξεις βεβαιοῦν ὅτι ἦσαν πλήρεις ἢ ἐπληροῦντο Ἁγίου Πνεύματος, πίστει, χαρᾷ καὶ σοφίᾳ²⁵. Ὁ δὲ Ἀπόστ. Παῦλος γράφων πρὸς Ἐφεσίους συνιστᾷ: «ἀλλὰ πληροῦσθε ἐν Πνεύματι»²⁶.

6. Ἡ παρουσία ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀποτελεῖ τὴν πηγὴν τοῦ ἁγιασμοῦ καὶ τὴν ἐγγύησιν τῆς χαρισθείσης ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας. «Ὁ Θεὸς ἔσωσεν ἡμᾶς, διακηρύσσει ὁ θεὸς Παῦλος, «οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ ὧν ἐποιήσαμεν», ἀλλὰ «κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔλεον, διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινώσεως Πνεύματος Ἁγίου»²⁷, «ἐν ἁγιασμῷ Πνεύματος»²⁸ θὰ ὑπογραμμίσῃ καὶ ὁ Ἀπόστ. Πέτρος. Ὁ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐλευθερώνει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὸν νόμον τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου, διότι «οὐδὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία»²⁹. Ὁ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ἀγόμενος ἄνθρωπος δὲν ὑπόκειται πλέον εἰς τὴν δουλείαν τοῦ νόμου³⁰, ἀλλὰ ζῆ καὶ στοιχεῖ τῷ Πνεύματι³¹ καὶ «σπείρων εἰς τὸ Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πνεύματος θερίσει ζῶν αἰώνιον»³².

17. Λουκ. 4,1.

18. Λουκ. 1,15.

19. Λουκ. 1,41.

20. Λουκ. 1,67.

21. Πράξ. 2,4.

22. Πράξ. 4,8.

23. Πράξ. 4,31.

24. Πράξ. 13,9.

25. Πράξ. 6,3. 7,55. 11,24. 15,52.

26. Ἐφεσ. 5,18.

27. Τίτ. 3,5.

28. Α' Πέτρ. 1,2. Πρβλ. Ρωμ. 15,16. Β' Θεσσ. 2,13.

29. Ρωμ. 8,2. Α' Κορ. 3,17.

30. Γαλ. 5,18.

31. Αὐτόθι 5,25.

32. Αὐτόθι 6,8.

7. Ἰω. 3,3.

8. Ἰω. 3,6. Ρωμ. 7,6.

9. Ρωμ. 8,14.

10. Στίχ. 15-16.

11. Β' Κορ. 1, 21-22. Ἐφεσ. 1,13-14. 4,30.

12. Ἐβρ. 6,4.

13. Ἰω. 6,63. Β' Κορ. 3,6.

14. Ρωμ. 8,6.

15. Ρωμ. 8,11.

16. Μ. Βασιλείου, Περὶ Ἁγίου Πνεύματος 49. Migne P. G. 32,156 D.

7. «Κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» σημαίνει ἐπίσης ἐνοίκησιν τοῦ Πνεύματος ἐντὸς τῆς καρδίας τοῦ πιστοῦ. «ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν κρᾶζον· ἀββᾶ ὁ Πατήρ»³³. Τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ κατοικεῖ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ καὶ ἀναδεικνύει τὸ ἀνθρώπινον σῶμα νῶν καὶ κατοικητήριον αὐτοῦ. «Οὐκ οἴδατε — ἐρωτᾷ ὁ Παῦλος — ὅτι νῶς Θεοῦ ἐστε καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν»;³⁴ Καὶ ὀλίγον ἀργότερον εἰς τὴν ἰδίαν ἐπιστολήν. «ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι τὸ σῶμα ὑμῶν νῶς τοῦ ἐν ὑμῖν Ἁγίου Πνεύματος ἐστίν;»³⁵ Ἡ ἐνοίκησις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἀποτελεῖ πηγὴν δυνάμεως καὶ φωτισμοῦ. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν Παῦλος θὰ συστήσῃ πρὸς τὸν μαθητὴν του Τιμόθεον «τὴν καλὴν παραθήκην φύλαξον διὰ Πνεύματος Ἁγίου τοῦ ἐνοικούντος ἐν ἡμῖν»³⁶, ὁ δὲ Ἀπόστ. Πέτρος θὰ διακηρύξῃ, ὅτι οἱ ἅγιοι ἀπὸ Πνεύματος Ἁγίου φερόμενοι ἐλάλησαν»³⁷.

8. Ἡ μετοχὴ τοῦ πιστοῦ εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος σημαίνει συμμετοχὴν αὐτοῦ εἰς τὰς δωρεὰς Του καὶ ἀπόκτησιν τῶν παρ' Αὐτοῦ χορηγούμενων χαρισμάτων. Αὐτὴ αὐτὴ ἡ δυνατότης τῆς πίστεως καὶ τῆς ὁμολογίας τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ εἶναι δυνατότης ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ³⁸. Ὁ Ἀπόστ. Παῦλος εἰς τὸ 12ον κεφ. τῆς Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς του, ἀφοῦ μᾶς βεβαιώσῃ ὅτι ὑπάρχουν διάφορα καὶ ποικίλα χαρίσματα τοῦ ἐνὸς καὶ αὐτοῦ Πνεύματος καὶ ὅτι «ἐκάστῳ δίδεται ἢ φανέρωσις τοῦ Πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον»³⁹, θὰ ἀπαριθμῆσῃ τινὰ ἐξ αὐτῶν, ὅπως «λόγος σοφίας», «λόγος γνώσεως», «πίστις», «χαρίσματα ἰαμάτων», «ἐνεργήματα δυνάμεων», «προφητεία», «διακρίσεις πνευμάτων», «γέννη γλωσσῶν», «ἐρμηνεῖα γλωσσῶν»⁴⁰.

Ἐπίσης ὑπὸ τοῦ ἰδίου Ἀποστόλου ἢ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ κατοικήσις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος θὰ παρ-

ομοιασθῇ πρὸς τὸν σπῆρον. Καὶ ὅπως ὁ σπῆρος πίπτων εἰς τὴν γῆν βλαστάνει καὶ καρποφορεῖ, καθ' ὁμοίον τρόπον καὶ ὁ ἐν τῇ ἀγαθῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου πίπτων σπῆρος τοῦ Πνεύματος καρποφορεῖ τὸν καρπὸν τοῦ Πνεύματος. «Ὁ δὲ καρπὸς τοῦ Πνεύματος ἐστίν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια»⁴¹.

9. Διὰ τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ στρατευομένους πιστοὺς ἢ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἢ ὁδηγοῦσα πρὸς τὴν θέωσιν καὶ τὴν ἀφθαρσίαν, δὲν εἶναι κατάστασις δεδομένη οὔτε ἐν τετελεσμένον γεγονός. Οἱ ἐν Χριστῷ ζῶντες, ἐντεῦθεν τοῦ τάφου, δὲν ἀπέκτησαν ἀκόμη κατὰ τρόπον μόνιμον τὴν ζωοποιὸν καὶ ἀφθαρτοποιὸν ἐνέργειαν τοῦ Πνεύματος. Ἡ μόνιμος δωρεὰ τῆς ἀθανασίας ἐξαρθᾶται ἐκ τοῦ κατὰ πόσον ἀγωνίζεται ὁ πιστὸς νὰ ζῆσῃ κατὰ Πνεῦμα ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ⁴². Διὰ τὴν παραμονὴν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ Πνεύματος ἀπαιτεῖται ἢ ἀνάλογος καθαρότης καὶ ὁ προσωπικὸς αὐτοῦ ἀγών. «Εἰ δὲ Πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε»⁴³, τονίζει ὁ ἅγιος Παῦλος, καὶ ἀλλαχού «Πνεύματι περιπατεῖτε καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελήσητε»⁴⁴. Διὰ τῆς ζωῆς του ὁ πιστὸς ὀφείλει νὰ μὴ λυπῆ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον τοῦ Θεοῦ⁴⁵ καὶ νὰ μὴ παρεμποδίσῃ τὴν φανέρωσιν τῶν χαρισμάτων αὐτοῦ⁴⁶.

Ἀρχιμ. ΣΥΜΕΩΝ Π. ΚΟΥΤΣΑΣ

41. Γαλ. 5,22.

42. Ρωμανίδου Ἰω., Τὸ προπτορικὸν ἀμάρτημα, Ἀθήναι 1957, σ. 127.

43. Ρωμ. 8,13.

44. Γαλ. 5,16. Πρβλ. Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, Κατήχ. Α' φωτ. Β' ΒΕΠΕΣ 39,50. «Καθάρισον τὸ ἄγνος, ἵνα πλείονα δέξῃ τὴν χάριν. Ἡ μὲν γὰρ ἄφεσις τῶν ἀμαρτιῶν ἐξ Ἰσοῦ δίδεται τοῖς πᾶσιν· ἢ δὲ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου κοινωνία, κατ' ἀναλογίαν δεδωρηται τῆς ἐκάστου πίστεως. Ἐὰν ὀλίγα κάμῃς, ὀλίγα λαμβάνεις· ἐὰν δὲ ἐργάσῃ πολλά, πολλὸς ὁ μισθός. Σκευτῶ τρέχεις, τὸ συμφέρον σκόπει».

45. Ἐφεσ. 4,30.

46. Α' Θεσσ. 5,19.

33. Γαλ. 4,6.

34. Α' Κορ. 3,16. Πρβλ. Ρωμ. 8,9.

35. 6,19.

36. Β' Τιμ. 1,14.

37. Β' Πέτρ. 1,21.

38. Α' Κορ. 12,2.

39. Α' Κορ. 12,7.

40. Στίχ. 8-10. Πρβλ. Ρωμ. 12,6-8.

ΤΟ ΤΡΙΠΤΥΧΟΝ ΤΟΥ ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ

Τ Η Σ Ε Κ Κ Λ Η Σ Ι Α Σ *

Β'.

Ἐκτός ὅμως ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἐλέχθησαν εἰς τὸ προηγούμενον τεύχος, διὰ τὴν συμμετοχὴν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἐκ τούτου γνῶσιν καὶ ἐμπέδωσιν τῆς ἀληθείας, ἀπαραίτητος πρὸς ἐπίτευξιν αὐτῆς τυγχάνει καὶ ἡ ἀγάπη, ἡ μεγάλη αὐτῆ καὶ βασικὴ χριστιανικὴ ἀρετὴ. «Ἀληθεύοντες ἐν ἀγάπῃ», λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολὴν του (4,15). Ἦτοι, δυνάμεθα νὰ ἀληθεύωμεν, νὰ εὐρίσκωμεν καὶ νὰ κατέχωμεν τὴν ἀλήθειαν, ὅταν ἔχωμεν ἀγάπην. Ὅπου δὲν ὑπάρχει ἡ ἀγάπη αὐτῆ, δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ εἴμεθα ἀσφαλεῖς καὶ βέβαιοι δι' αὐτήν. Πρβλ. καὶ τοὺς ὁμοίους λόγους τοῦ Ἀποστόλου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου: «Ὁ μὴ ἀγαπῶν οὐκ ἔγνω τὸν Θεὸν (τὴν ἀλήθειαν)» (Α' Ἰω. 4,8). Πρέπει, λοιπόν, νὰ δώσωμεν, νὰ ἐμπνεύσωμεν εἰς τὸν νεαρὸν βλαστὸν καὶ τὴν ἀγάπην.

Καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ μορφώσωμεν τὸν νέον ἄνθρωπον ἐν τῇ χριστιανικῇ ἀγάπῃ, διότι ἐκ τῆς ἀγάπης «ὄλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται» (Ματθ. 22,40). Πρβλ. καὶ Ρωμ. 13,10: «Πλήρωμα νόμου ἡ ἀγάπη». Πρβλ. ἀκόμη καὶ Β' Ἰω. 6: «Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγάπη, ἵνα περιπατῶμεν κατὰ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ». Εἰς τὸ τμήμα αὐτὸ τῆς Κατηχήσεως, ὡς καθίσταται φανερόν, πρέπει νὰ ἀναπτυχθοῦν αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἐξαρτήσει αὐτῶν ἐκ τῆς ἀγάπης, αἱ θεόπνευστοι διατάξεις τῆς Ἐκκλησίας, αἱ ὁποῖσι ἀναφέρονται εἰς τὴν πορείαν τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὡς καὶ εἰς τὰς σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τοὺς συνανθρώπους του, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν θεωρουμένων⁷ ὡς ἐχθρῶν.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 429 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 24 τεύχους.

7. Λέγομεν θεωρουμένων ὡς ἐχθρῶν, διότι εἰς ὅλους τοὺς χριστιανούς πρέπει νὰ καταστῆ σαφές, ὅτι ἐχθροὶ ἀνθρώποι δὲν ὑπάρχουν. Ὅλοι εἶναι «πλησίον» κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ. Πρβλ. τὴν παραβολὴν τοῦ καλοῦ Σαμαρείτου ἐν Λουκ. 10,25 ἔξ.

Εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν ἐντολῶν αὐτῶν ὀφείλομεν νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τόσον τὸ ὑπόδειγμα τοῦ μεγάλου Παιδαγωγοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς καὶ τὰ πορίσματα τῆς συγχρόνου παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης, συμφώνως πρὸς τὰ ὁποῖα εἶναι προτιμότερον αἱ ἐντολαὶ αὐταὶ νὰ δίδονται ὑπὸ τὴν θετικὴν αὐτῶν μορφήν καὶ διατύπωσιν παρὰ ὑπὸ τὴν ἀρνητικὴν («μὴ», «δὲν πρέπει») κ.λπ.

Ἐπίσης εἰς τὸ τμήμα αὐτὸ θὰ καταστήσωμεν γνωστὸν ποῖα εἶναι τὰ γνωρίσματα τῆς ἀληθοῦς ἐν Χριστῷ ἀγάπης βάσει καὶ τοῦ Α' Κορ. 13,1-3, ὥστε νὰ δύναται ὁ Κατηχούμενος νὰ διακρίνη αὐτὴν ἀπὸ πάσης ἄλλης ψευδοῦς ἀγάπης. (Ἡ τοιαύτη ἀντιπαραβολὴ εἶναι σκόπιμον νὰ καλύψῃ μαθήματά τινα).

Ἐσαύτως θὰ εἶναι δυνατόν νὰ τονίσωμεν καὶ τὰ διάφορα δι' ἕκαστον πιστόν, ὡς καὶ διὰ τὴν οἰκοδομὴν ὁλοκλήρου τῆς Κοινωνίας ὀφείλῃ ἐκ τῆς πραγματοποιήσεως τῆς τοιαύτης ἀληθοῦς Ἀγάπης, ὡς ταῦτα ὑποδηλοῦνται καὶ εἰς τὰ κατωτέρω ἀψευδῆ χωρία τῆς Ἁγίας Γραφῆς: α) «Ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐν τῷ Θεῷ μένει καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ» (Α' Ἰω. 4,16). β) «Ὁ κόσμος παράγεται καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ· ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα» (Α' Ἰω. 2,17). γ) «Ἐπὶ πᾶσιν δὲ τούτοις τὴν ἀγάπην, ὅ ἐστιν σύνδεσμος τῆς τελειότητος» (Κολ. 3,14). δ) «Φόβος οὐκ ἐστὶν ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἀλλ' ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον» (Α' Ἰω. 4,18).

Δυνάμεθα, λοιπόν, νὰ τονίσωμεν, ὅτι διὰ τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης, ἥτις ταυτίζεται πρὸς τὴν τήρησιν τῶν θείων ἐντολῶν, ὁ πιστὸς χριστιανὸς μένει εἰς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ὁλοκληρῶνται καὶ τελειοποιεῖ τὴν προσωπικότητά του, ἐνῶ συγχρόνως διαφυλάσσεται ἢ ἀπαλλάσσεται ἀπὸ πλείστας ὅσας ψυχοπαθολογικὰς καταστάσεις φόβου, ἄγχους κ.τ.λ. καὶ αἰσθάνεται ἑαυτὸν ἀσφαλῆ πλησίον τοῦ Θεοῦ. Τοιοῦτοτρόπως δὲ καθίσταται οὗτος κατάλληλος,

χρήσιμος διὰ τὸ κτίσιμον, διὰ τὴν οἰκοδομὴν τῆς κοινωνίας⁸.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε λεχθέντων καθίσταται σαφές, ὅτι ἡ ἀγάπη μετὰ τῶν ἀνωτέρω συνεπειῶν ἀποβαίνει κριτήριον, ἀφ' ἐνὸς μὲν τοῦ ἕαν ὁ Χριστιανὸς ἔχη διδαχθῆ ὀρθῶς τὴν χριστιανικὴν ἀλήθειαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τοῦ ἕαν ἔχη προσοικειωθῆ αὐτὴν ἐπαρκῶς καὶ ἕαν προάγεται ἐπιτυχῶς εἰς τὸν κατὰ Χριστὸν βίον.

Γ.

Ὡς συνέχεια, ὡς συνέπεια καὶ ὡς ἐνδειξις πραγματώσεως τοῦ ἀληθοῦς κατὰ Χριστὸν βίου ἔρχεται ἡ χαρὰ, ἡ ἐσωτερικὴ εὐτυχία καὶ ἡ πνευματικὴ εἰρήνη. Τοῦτο δηλοῦν καὶ οἱ λόγοι τῆς Ἀγ. Γραφῆς: «Ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματός ἐστιν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη...» (Γαλ. 5,22).

Ἡ τοιαύτη ἐν πνεύματι χαρὰ τοῦ Χριστιανοῦ εἶναι ἐν πρώτοις, ὡς ἐλέχθη καὶ ἀνωτέρω, ἀποτέλεσμα τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐπιγνώσεως τῆς ἀληθείας. Ὁ Κύριος τὸ λέγει σαφῶς: «Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα ἡ χαρὰ ἢ ἐμὴ ἐν ὑμῖν ἢ καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῆ» (Ἰω. 15,11). Καὶ πάλιν: «Ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα ἔχωσιν τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν ἑαυτοῖς» (Ἰω. 17,23). Ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς γράφει σχετικῶς καὶ λίαν χαρακτηριστικῶς τὰ ἑξῆς: «Τίνι γὰρ ἑορτὴ καὶ πανηγυρίς; τίνι θυμηδία (=χαρὰ τῆς καρδίας, εὐχαρίστησις τῆς ψυχῆς, ἐκφραζομένη διὰ μειδιάματος)⁹ καὶ ἀγαλλίασις; ἀλλ' ἢ τοῖς φοβουμένοις τὸν Κύριον, τοῖς Τριάδι λατρεύουσι, τοῖς τῷ Πατρὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα συναΐδιον σέβουσι, τοῖς ψυχῇ καὶ ἐννοίᾳ καὶ στόματι καθομολογοῦσι θεότητα ἐν τρισὶν ἀδιαιρέτως γνωριζομένην ταῖς Ὑποστάσεσι, τοῖς εἰδῶσι καὶ λέγουσι τὸν Χριστὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεόν, μίαν Ὑπόστασιν ἐν δυσὶν ἀδιαιρέτοις καὶ ἀσυγχύταις ταῖς φύσεσι γνωριζόμενον καὶ τοῖς αὐτῶν φυσικοῖς ἰδιώμασιν; Ἡμῖν εὐφροσύνη καὶ χαρὰ πᾶσα ἐόρτιος. Ἡμῖν ὁ Χριστὸς τὰς ἑορτὰς ἐκτετέλεκεν· οὐ γὰρ ἔστι χαίρειν τοῖς ἀσεβέσι»¹⁰.

8. Πρβλ. Παν. Μπούμη, Ἡ οἰκοδομὴ τῆς αἰωνίας πόλεως (ἢ, Ὁ τετραγωνισμὸς τοῦ κύκλου), Β' Ἐκδόσις, Ἀθήναι 1976.

9. H. Liddell - R. Scott καὶ «Πρωτα», Λεξ. Ἑλληνικῆς Γλώσσης.

10. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Λόγος εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν, J.-P. Migne, P. G. 96, 545.

Ἡ τοιαύτη χριστιανικὴ χαρὰ ἔρχεται ὡς ἐπακόλουθον τῆς γνώσεως τῆς ἀληθείας, διότι ὁ ἄνθρωπος κατέχων αὐτὴν αἰσθάνεται ἀσφαλῆς, σταθερός, ἀσάλευτος, γνωρίζων καλῶς «πόθεν ἔρχεται καὶ ποῦ πηγαίνει». Ἐνῶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν γνωρίζει τὴν ἀλήθειαν, εἶναι ἀνέριστος καὶ ἀνήσυχος καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔχει τὴν ἀληθινὴν, τὴν πραγματικὴν χαρὰν, δὲν ἔχει τὴν μακαριότητα καὶ εὐτυχίαν. Βεβαίως εὐνόητον εἶναι, ὅτι ἀπαραίτητος προϋπόθεσις τῆς χαρᾶς εἶναι καὶ ἡ ἀγάπη. Ἦδη ὡς διεπιστώσαμεν ἀνωτέρω διὰ τὴν εὑρεσιν αὐτῆς ταύτης τῆς ἀληθείας ἀπαραίτητος ὄρος τυγχάνει ἡ ἀγάπη (Ἐφεσ. 4,15). Εἶδομεν ἐξ ἄλλου, ὅτι «ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον» (Α' Ἰω. 4,18), καὶ ἄρα εἶναι ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διὰ νὰ αἰσθάνεται τις ἑαυτὸν εὐτυχῆ καὶ χαρούμενον, ἐλεύθερον πάσης ἀνησυχίας, ἀγωνίας καὶ ἀγγους. Ἐπομένως διὰ τὴν πλήρη καὶ ὀλοκληρωμένην, τὴν παντοτεινὴν καὶ ἀδιάπτωτον χαρὰν ἀπαραίτητος εἶναι ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ἀγάπη, ἡ «πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη» (Γαλ. 5,6).

Τὰ ἀνωτέρω (π.χ. ἡ μονιμότης τῆς ἀληθινῆς χαρᾶς) εἶναι δυνατόν νὰ ἀποτελέσουν καὶ τὰ κριτήρια, διὰ νὰ διακρίνωμεν τὴν πραγματικὴν, τὴν χριστιανικὴν χαρὰν ἀπὸ οἰανδήποτε ἄλλην ἐφήμερον καὶ παροδικὴν χαρὰν. (Ἐνταῦθα δυνάμεθα νὰ ὀμιλήσωμεν εἰς σειρὰν μαθημάτων καὶ περὶ τῶν διαφορῶν εἰδῶν τῆς ψυχαγωγίας, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῖ ὁ ἄνθρωπος, καὶ νὰ ἐλέγξωμεν αὐτά, ἕαν ὀδηγοῦν εἰς τὴν μόνιμον καὶ πραγματικὴν χαρὰν, ἢ προσφέρουν μίαν ἐπίπλαστον, ψευδῆ καὶ πρόσκαιρον χαρὰν ἢ ἡδονήν).

Ὡς ἀπαραίτητον, λοιπόν, συμπλήρωμα καὶ ἐπακόλουθον τῆς ὀρθῆς Κατηχητικῆς διδασκαλίας καὶ ἐργασίας (μετὰ τὰ περὶ ἀληθείας καὶ ἀγάπης) ἔρχεται — καὶ πρέπει νὰ ἔρχεται — καὶ ἡ περὶ χαρᾶς διδασκαλία. Ἄλλως τε ἡ ἀπόκτησις καὶ ἡ διατήρησις τῆς χαρᾶς θὰ ἠδύνατό τις νὰ εἴπη, ὅτι εἶναι βασικὴ καὶ ἐπαναλαμβανομένη — πλὴν ὅμως μέχρι σήμερον πολλακίς καὶ πολλαχῶς παρημελημένη — ἐντολὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Χαρακτηριστικοὶ εἶναι οἱ λόγοι τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἴδε Φίλιπ. 4,4: «Χαίrete ἐν Κυρίῳ πάντοτε». Ρωμ. 12,15: «Χαίρειν μετὰ χαιρόντων». Ρωμ. 14,17: «Οὐ γὰρ ἔστιν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι ἀγίῳ». Ὀφείλει δὲ αὕτη ἡ ἀληθινὴ ἐν Πνεύματι Ἀγίῳ χαρὰ νὰ εἶναι ἀπαραίτητον γνώρισμα τοῦ ἀληθινοῦ Χριστιανοῦ. Ὀφείλει ἐπὶ πλέον νὰ ἐκτείνεται καὶ

Η ΕΙΣ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΥΙΑΝ ΚΑΙ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΚΔΡΟΜΗ ΤΩΝ ΤΕΛΕΙΟΦΟΙΤΩΝ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚ. ΣΧΟΛΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Συμφώνως πρὸς παλαιὰν συνήθειαν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἐπραγματοποιήθη καὶ ἐφέτος ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἐκδρομὴ τῶν τελειοφοίτων ἀπὸ 1ης μέχρι 8ης Ἰουλίου, εἰς τὰς ὁμόρους χώρας τῆς Γιουγκοσλαβίας καὶ Βουλγαρίας. Ἡ ὄργάνωσις καὶ πραγματοποιήσις τῆς ἐκδρομῆς ὀφείλεται εἰς τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Κοσμητοροῦ τῆς Σχολῆς κ. Κων. Μουρατίδου, εἰς τὰς ἀόκνους προσπάθειάς τοῦ ὑπευθύνου συνοδοῦ Ἐντεταλμένου Ὑφηγητοῦ κ. Χρ. Βούλγαρη καὶ τοῦ βοηθοῦ κ. Δημ. Γόνη, καὶ εἰς τὴν ἀποφασιστικότητά τῶν μελῶν τοῦ Δ.Σ. τοῦ Φοιτητικοῦ Θεολογικοῦ Συνδέσμου. Τῆς ἐκδρο-

μῆς μετέσχον πενήντα δύο (52) τελειόφοιτοι, κληρικοί καὶ λαϊκοί.

Ἡ ἐκκίνησις ἐγένετο ἐκ τοῦ χώρου τῶν προπυλαίων τὴν πρωίαν τῆς Πέμπτης 1 Ἰουλίου μετὰ τὴν πρωινήν προσευχήν, τὴν δὲ μεσημβρίαν ἐγευματίσαμεν εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν. Ἀκολουθῶς διὰ τοῦ μεθοριακοῦ σταθμοῦ τῶν Εὐζώνων εἰσῆλθομεν εἰς τὴν Γιουγκοσλαβίαν. Εἰς τὸ τοπίον οὐδεμία μεταβολὴ παρατηρεῖται, τὰ δὲ χωρία καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν οἰκιῶν τυγχάνουν πανομοιότυπα τῶν Ἑλληνικῶν. Ἡ συγκίνησις κατέλαβεν ὄλους ἡμᾶς καὶ δάκρυα ἤλθαν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μας, ὅταν περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου

κατὰ τοὺς πειρασμοὺς καὶ εἰς τὰ παθήματα τοῦ Χριστιανοῦ ὑπὲρ τῶν ἄλλων συνανθρώπων του: Πρβλ. Ἰακ. 1,2: «Πᾶσαν χαρὰν ἠγήσασθε ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις», καὶ Κολ. 1,24: «Χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου ὑπὲρ ὑμῶν».

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ὀλοκληροῦται καὶ ἡ Κατηχητικὴ διδασκαλία, ἀλλὰ συγχρόνως θὰ ὀλοκληροῦται καὶ θὰ τελειοῦται βαθμηδὸν καὶ ὁ νεαρὸς Χριστιανός.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ὁ Χριστός, λοιπόν, ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς, ἡ Κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, θὰ εἶναι τὸ κέντρον τῆς Κατηχητικῆς Διδασκαλίας. Καὶ ἡ ἐν Χριστῷ ἐν Πνεύματι Ἀγίῳ **ἀλήθεια, ἀγάπη καὶ χαρὰ** θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἡ βάσις, ἡ πορεία καὶ ὁ σκοπὸς ἐκάστου κατηχητικοῦ μαθηματος. Αὐτὸ δὲ τὸ τρίπτυχον, νομίζομεν, ὅτι θὰ πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἡ ἀφετηρία, τὸ περιεχόμενον καὶ ἡ ἐπιδίωξις διὰ καὶ κατὰ τὴν κατάρτισιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος τῶν Κατηχητικῶν βοηθημάτων.

Ἐπὶ παραδείγματι: Διὰ τὴν Α' Σειρὰν τῶν βοηθημάτων τοῦ Κατωτέρου Κατηχητικοῦ Σχολείου (3η καὶ 4η Τάξις Δημοτικοῦ) θὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἐκλεγοῦν καὶ νὰ ἀναπτυχθοῦν περικοπαὶ ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, αἱ ὁποῖαι θὰ προπαρασκευάζουν

τὸν κατηχούμενον εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Χριστὸς ἦτο ὁ ἀναμενόμενος Λυτρωτής, διὰ τοῦ ὁποίου «ἐγένετο εἰς τὸν κόσμον ἡ ἀλήθεια, ἡ ἀγάπη καὶ ἡ χαρὰ». Εἰς τὴν Β' Σειρὰν θὰ δυνάμεθα νὰ ἐκθέσωμεν γεγονότα καὶ διδασκαλίας ἐκ τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὰ ὁποῖα τονίζουν, ἀποδεικνύουν καὶ ὑποδεικνύουν τὴν δι' Αὐτοῦ ἐπίτευξιν καὶ πραγματοποίησιν τῶν ἀγαθῶν τούτων. Οὕτω προσφέρομεν εἰς τὸν Χριστιανὸν ἀπὸ τὴν νεαρὰν αὐτοῦ ἡλικίαν τὸν ἀληθινὸν Θεόν, τὸν βοηθοῦμε νὰ ἀνεύρη τὸν «ἀπολεσθέντα παράδεισον», νὰ γνωρίσῃ τὴν πραγματικὴν, τὴν σωτηριώδη ἀλήθειαν, ἀγάπην καὶ χαρὰν, νὰ ἐπιτύχῃ τὸ «καθ' ὁμοίωσιν», νὰ θεωθῇ¹¹.

Νομίζομεν, ὅτι, ὅταν θὰ ἐπιτύχωμεν νὰ προσφέρωμεν εἰς τὸν νέον ἄνθρωπον τὴν ἀλήθειαν, τὴν ἀγάπην καὶ τὴν χαρὰν, εἰς τὴν ἀμιγῆ αὐτῶν ἀπὸ ἀνθρωπίνους νοθεύσεις μορφὴν, τότε καὶ ἡ Ἐκκλησία πραγματικῶς θὰ αὐξάνῃ καὶ τὸ Κατηχητικὸν Σχολεῖον θὰ ἀνθῇ. Διότι ὁ ἄνθρωπος «φύσει τοῦ εἶδέναι, τοῦ ἀγαπᾶν - ἀγαπᾶσθαι καὶ τοῦ χαίρειν ὀρέγεται». Καὶ ὅπου εὕρει τὴν εἰλικρινῆ καὶ ἀνιδιοτελεῆ πηγὴν τῆς ἐκπληρώσεως τῶν τριῶν τούτων εὐγενῶν πόθων του, ἐκεῖ θὰ καταφύγῃ ὅπως δὴ ποτε, ἔστω καὶ μὲ καθυστέρησιν.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Ι. ΜΠΟΥΜΗΣ Δρ. Θ.

11. «Υἱὸν γενέσθαι Θεοῦ, Θεὸν αὐτόν», (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Εἰς Καισάριον ἐπιτάφιος λόγος, Ρ. Γ. 35,785). Πρβλ. Εὐαγ. Θεοδώρου, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 30.

διήλθομεν διὰ τῆς ἑλληνικῆς πόλεως τοῦ Μοναστηρίου (σημερινὸν Bitola), εἰς τὴν κεντρικὴν ὁδὸν τῆς ὁποίας διακρίνονται τὰ παλαιὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ ἀρχοντικά. Ἀργὰ τὴν ἑσπέραν ἀφίχθημεν εἰς τὴν πόλιν τῆς Ἀχρίδος, ἐπὶ τῆς Β.Α. ὁχθῆς τῆς ὁμωνύμου λίμνης.

Τὴν ἐπομένην (2 Ἰουλίου), μετὰ τὸ πρόγευμα ἐπεβιάσθημεν τοῦ λεωφορείου πρὸς περιήγησιν τῆς πόλεως. Καθ' ὁδὸν ὁ κ. Γόνης ἀνεφέρθη εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς περιοχῆς καὶ ἰδιαιτέρως τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος, τῆς ὁποίας ἐπιφανεῖς ἱεράρχαι ὑπῆρξαν οἱ ἅγιοι Θεοφύλακτος καὶ Κλήμης. Τῆς παλαιᾶς ἑλληνικῆς ταύτης πόλεως δεσπόζει τὸ φρούριον-ἀκρόπολις, ἐπὶ τῆς ὁποίας εὐρίσκεται ὁ περικαλλῆς ναὸς τοῦ ἁγίου Κλήμεντος (13ος αἰὼν). Τόσον δ' οὗτος ὅσον καὶ οἱ ἄλλοι ναοὶ τῆς πόλεως, π.χ. τοῦ ἁγίου Νικολάου, Παναγίας τῆς Θεραπευτρίας, τῆς ἁγίας Σοφίας, κ.λπ., διαθέτουν πλουσίας ἀγιογραφίας μετ' ἑλληνικὰς ἐπιγραφὰς (Μακεδονικῆς Σχολῆς) καὶ περίτεχνα τέμπλα. Τὸ ἑσπέρας ἐπεσκέφθημεν τὸν ἐορτάζοντα τὴν ἐπομένην ναὸν τοῦ ἁγίου Ναοῦμ, μαθητοῦ τοῦ ἁγ. Κλήμεντος καὶ ἱδρυτοῦ τῆς Γραμματικῆς Σχολῆς Ἀχρίδος. Οὗτος κεῖται εἰς τὸ νότιον τμήμα τῆς λίμνης, ἀποτελεῖ δὲ τὸ καθολικὸν παλαιᾶς μονῆς. Πλήθος προσκυνητῶν εἶχε συρρεύσει ἐνταῦθα διὰ τὴν πανηγύριν. Ἐν συνεχείᾳ μετέβημεν εἰς τὴν μονὴν τῆς Θεοτόκου, τῆς ὁποίας τὰ παλαιὰ κελλία εἶναι λελαξευμένα ἐπὶ τοῦ βράχου.

Τὴν ἐπομένην, 3 Ἰουλίου, ἀνεχωρήσαμεν διὰ Σκόπια διὰ μέσου γραφικωτάτης διαδρομῆς. Ἡ πόλις ἀριθμεῖ περὶ τοὺς 500.000 κατοίκων, διασχισμένη ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἀξιού. Εἰς τὸ κέντρον αὐτῆς εὐρίσκεται ὁ παλαιὸς Βυζαντινὸς ναὸς τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ, ἐπὶ δὲ τοῦ ὑπερκειμένου λόφου ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος Nereze μετὰ θαυμασίων τοιχογραφιῶν τοῦ 12ου καὶ 14ου αἰῶνος. Μετὰ τὸ γεῦμα ἀνεχωρήσαμεν διὰ Βελιγράδιον, διελθόντες ἐκ τῆς περιφύμου μονῆς τῆς Θεοτόκου ἐν Gratsanitsa, τῆς ὁποίας ὁ πανύψηλος καὶ περικαλλῆς ναὸς κοσμεῖται διὰ σπανίων τοιχογραφιῶν τοῦ 14ου αἰῶνος.

Εἰς τὸ Βελιγράδιον κατελύσαμεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον Slavica εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως. Τὴν πρωΐαν ἐκκλησιάσθημεν εἰς τὸν Πατριαρχικὸν ναὸν, ἔνθα ἐγενόμεθα δεκτοὶ καὶ ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου τῶν Σέρβων κ. Γερμανοῦ. Κατὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν ἔλαβον μέρος δύο ἱερεῖς ἐκ τῶν συμφοιτητῶν μας τελειοφοίτων, ἡ δὲ χορωδία μας συνέψαλλε μετὰ τῆς χορωδίας τοῦ Ναοῦ. Μετὰ τὸ πέρας τῆς Θ. Λειτουργίας ὁ συνόδός μας Ὑφηγητῆς κ. Βούλγαρης προσέφερεν εἰς τὸν Μακαριώτατον ἐκ μέρους τῶν τελειοφοίτων τοὺς δύο τόμους τῶν εἰκονογραφημένων χειρογράφων μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, προσφωνήσας τὴν Α. Μακαριότητα καταλλήλως. Ἀντιφωνήσας ὁ Πατριάρχης ἐξέφρασε τὴν χαρὰν του διὰ τὴν ἐπισκεψίαν μας, διαβεβαιώσας ἡμᾶς περὶ τῆς ἀγάπης τῆς ἐν Σερβίᾳ Ἐκκλησίας πρὸς τὴν Ἑλλαδικὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, πρὸς τὸ ὁποῖον, ὡς εἶπεν, ὁ Σερβικὸς λαὸς αἰσθάνεται βαθεῖαν εὐγνωμο-

σύνην διὰ τὴν μεταδοθεῖσαν πίστιν τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἀπονείμας εἰς ἡμᾶς τὴν Πατριαρχικὴν του εὐλογίαν, ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσίν μας τοὺς καθηγητὰς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς π. Ἀθανάσιον Γιέβτιτς καὶ κ. Στόγιαν Γκόσεβιτς, οἵτινες καὶ ἐξενάγησαν ἡμᾶς εἰς τὴν πόλιν.

Ἡ πόλις τοῦ Βελιγράδιου κεῖται εἰς τὴν γωνίαν τὴν σχηματιζομένην ἐκ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Sava καὶ Δουνάβεως. Ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως, ὀπότεν λαμβάνει τις πανοραματικὴν ἄποψιν τῆς πόλεως καὶ τῶν δύο ποταμῶν, ἐπεσκέφθημεν τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Παρασκευῆς († 12ου αἰῶνος), τὰ παλαιὰ τεῖχη καὶ τὸν πύργον, ἔνθα ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ὁ Ρήγας Φερραῖος. Τὸ ἀπόγευμα ἐπεσκέφθημεν τὸ ἐκτὸς τῆς πόλεως εὐρισκόμενον μνημεῖον τῶν πεσόντων, τὴν μονὴν τῶν Ἀρχαγγέλων τῆς Ρακόβιτσα (14ος αἰὼν), ἔνθα καὶ ὁ τάφος τοῦ πρώτου Πατριάρχου τῶν Σέρβων Δημητρίου († 1930). Τὴν μονὴν τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου καὶ τὸν μεγαλοπρεπῆ καὶ ὀγκώδη ναὸν τοῦ Ἐορτάζοντος Μάρκου, ἔνθα καὶ ὁ τάφος ἐνὸς τῶν βασιλέων τῆς δυναστείας Δουσαν. Ἀκολούθως ἐπιβαίνοντες τοῦ λεωφορείου περιηγήθημεν τὴν παλαιὰν καὶ τὴν νέαν πόλιν, ἐκεῖθεν τοῦ Δουνάβεως, ἔνθα καὶ ἡ νέα Πανεπιστημιόπολις.

Τὴν ἐπομένην, 5 Ἰουλίου, ἐπεσκέφθημεν τὸ Oplanats, γενέτειραν τοῦ Καραγεώργη Σερβίας καὶ τὸν ἐπὶ λόφου εὐρισκόμενον ναὸν τοῦ ἁγ. Γεωργίου, κτισθέντα ὑπὸ τοῦ βασιλέως Πέτρου Α' τὸ 1929. Ἐντὸς τοῦ ναοῦ τούτου εὐρίσκονται οἱ τάφοι πολλῶν βασιλέων, ὡς καὶ τοῦ ἰδίου τοῦ Καραγεώργη, εἶναι δ' οὗτος κεκοσμημένος ἔσωθεν διὰ σπανίων μωσαϊκῶν. Εἰς τὴν μονὴν τῆς Ζίτσης, εἰς ἣν μετέβημεν ἀκολουθῶς, ἐπεσκέφθημεν τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Σάββα (1207), ἔνθα ἐγίνοντο αἱ στέψεις τῶν βασιλέων, ἐνῶ τὴν μεσημβρίαν ἐφιλοξενήθημεν εἰς τὴν μονὴν τῆς Ljubostinja (1405) κατ' ἐπιθυμίαν τοῦ ἀπουσιάζοντος Μητροπολίτου Ζίτσης κ. Βασιλείου.

Τὸ ἀπόγευμα ἀνεχωρήσαμεν διὰ Σόφιαν. Καθ' ὁδὸν ἐπεσκέφθημεν τὴν πόλιν τῆς Νίσσης, γενετείρας τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ἔνθα μᾶς ὑπεδέχθη ὁ Μητροπολίτης κ. Εἰρηναῖος, ἐν συνεχείᾳ δὲ τὴν πόλιν Piroi, ἔνθα εἰς μάτην ἀνεζητήσαμεν τὸ νεκροταφεῖον τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν τῆς 3ης Μεραρχίας. Τοῦτο ὅμως δὲν μᾶς ἠμπόδισε νὰ ψάλλωμεν ἐπιμνημόσυνον δέησιν καὶ νὰ τηρήσωμεν ἐνὸς λεπτοῦ σιγῆν εἰς μνήμην τῶν αὐτόθι κειμένων Ἑλλήνων στρατιωτῶν. Μετὰ τετράωρον καθυστέρησιν εἰς τὰ Γιουγκοσλαβικὰ καὶ Βουλγαρικὰ σύνορα ἀφίχθημεν εἰς Σόφιαν τὴν 4ην ὥραν πρωτῆν.

Περὶ τὴν 10ην πρωτῆν τῆς ἰδίας ἡμέρας, ἤρχισεν ἡ περιοδεία μας ἀνά τὴν Σόφιαν. Εἰς τὸ λεωφορεῖον μας εἴχονμεν δύο ξεναγούς-συνοδούς ἐκ μέρους τῶν τοπικῶν Ἀρχῶν. Εἰς τὴν κεντρικὴν πλατεῖαν τῆς πόλεως εὐρίσκεται ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Κυριακῆς, τὸ συγκρότημα τοῦ Πατριαρχείου, ὁ ἐπιβλητικὸς καὶ μεγαλοπρεπῆς ναὸς τοῦ ἁγ. Ἀλεξάνδρου Νέβσκυ, ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ καὶ ὁ ἀρχαῖος ναὸς τῆς ἁγίας Σοφίας. Παραπλεύ-

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

«Θεολογοῦμεν κατὰ Χριστὸν ὄντως μόνον
ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ».

Εἰς τὸ ἐν ἄλλαις σελίσιν τοῦ παρόντος φύλλον τῆς «Ἐκκλησίας» δημοσιευόμενον Γ' μέρος τοῦ Χρονικοῦ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Β' Συνεδρίου τῶν ἀπὸ τὴν ὑψηλὸν Ὀρθοδόξων Θεολογικῶν Σχολῶν μνημονεύεται τὸ πρὸς τοὺς συνέδρους ἀποσταλὲν μήνυμα τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως κ. Δημητρίου τοῦ Α'. Τὸ μήνυμα τοῦτο εἶναι ἄξιον ἰδιαίτερης προσοχῆς, διότι ἐξαιρεῖ τὸν ἐκκλησιαστικὸν χαρακτήρα τῆς Ὀρθοδόξου Θεολογίας.

Ὡς χαρακτηριστικῶς τονίζει ὁ Παναγιώτατος, «θεολογοῦμεν κατὰ Χριστὸν ὄντως μόνον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ. Ἡ Χριστιανικὴ Θεολογία εἶναι Θεολογία τῆς Ἐκκλησίας... Ὁ ἄμβων συνπάσχει μετὰ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ ἐπισκόπου. Ὁ ἄμβων καὶ

ἡ ἔδρα θεολογοῦσι Χριστιανικῶς καὶ δὴ Ὀρθοδόξως ἐν τῇ Ἐὐχαριστίᾳ καὶ μετὰ τοῦ ἐπισκόπου σὺν τῷ περὶ αὐτὸν πιστῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ, ἐν τῇ ὅλῃ πληρότητι τῆς Ἐκκλησίας».

Εἶναι εὐτόχημα, ὅτι ἡ ἄποψις αὕτη, ἣτις εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ διατυπωθεῖσα κατὰ τὰς προσφωνήσεις του ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τοῦ Συνεδρίου καὶ κατὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ παραθέντων γεύματος πρὸς τοὺς συνέδρους, κατέστη κοινὴ συνειδήσις τῶν ἐκπροσώπων τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν, οἵτινες καλλιεγοῦν τὴν ἱερὰν θεολογικὴν ἐπιστήμην οὐχὶ ἐπὶ φιλοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἐπιπέδου ἀλλ' ἐν στενοτάτῃ ὀργανικῇ συναρτήσει πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ἣτις, ὡς κατ' ἐπανάληψιν ἔχει τονισθῆ ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ παρόντος περιοδικοῦ, ἀποτελεῖ τὸν γενεσιουργὸν παράγοντα καὶ τὸν τελικὸν σκοπὸν τοῦ γνησίου θεολογικοῦ στοχασμοῦ.

ρος εὐρίσκονται τὰ κεντρικὰ γραφεῖα τοῦ Κόμματος, ἡ Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη μὲ τὰς προτομάς τῶν ἁγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου εἰς τὴν εἰσοδὸν, τὸ ἑλληνικὸν καφενεῖον καὶ βιβλιοπωλεῖον καὶ μετὰ τινὰ οἰκονομικὰ τετράγωνα τὸ 8.500 μέτρων μήκους ἔθνικὸν Πάρκον.

Εἰς τὸ Πατριαρχεῖον μᾶς ἐδέχθη ἡ Α.Μ. ὁ Πατριάρχης κ. Μάξιμος, ὅστις κατὰ τὴν προσφωνήσιν του ἐξέφρασε τὴν χαρὰν του διὰ τὴν ἐπίσκεψίν μας, ἠύχθη δὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν διορθοδόξων ἐπαφῶν χάριν τῆς εἰρηνικῆς συνπαράξεως τῶν λαῶν. Τὴν Α.Μ. τὸν Πατριάρχην ἀντεφώνησεν ὁ Ὑψηλότης κ. Χρ. Βούλγαρης, ὅστις ἐτόνισεν ὅτι ἡ ἐπίσκεψις τῶν τελειοφώιτων τῆς Θ. Σχολῆς Ἀθηνῶν εἰς Σόφειαν ἀποτελεῖ εὐλογίαν Θεοῦ διότι ἡ «διὰ τοῦ τρόπου τούτου σύσφιγξις τῶν ἀδελφικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν πληρωμάτων καὶ τῶν στελεχῶν τῶν κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν συντείνει εἰς τὴν δυναμικὴν παρουσίαν τῆς Ὀρθοδοξίας εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον. Ἀκολούθως ὁ κ. Βούλγαρης προσέφερεν εἰς τὸν Πατριάρχην τοὺς δύο τόμους τῶν εἰκονογραφημένων χειρογράφων τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ὁ δὲ Πατριάρχης εὐχαριστήσας διένειμεν εἰς ἕκαστον ἐξ ἡμῶν δίσκον ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς.

Μετὰ τὸ γεῦμα εἰς πολυτελὲς ἐστιατόριον ἐπὶ τοῦ ὑπερκειμένου τῆς πόλεως ὄρους Bitosha, περιηγήθημεν τὴν πόλιν καὶ τὰ καταστήματα, ἡ δὲ διαυκτέρουσίς μας ἔλαβε χώραν εἰς ξενοδοχεῖον ἐκτὸς τῆς πόλεως, παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Στρυμῶνος ποταμοῦ.

Τὴν πρωίαν, 7 Ἰουλίου, ἐπεσκέφθημεν τὴν Θεολ. Σχολήν, ὅπου μᾶς ὑπεδέχθησαν οἱ Ὑψηλταί

κ.κ. Τσάρεφ καὶ Γκόεφ, ξεναγήσαντες ἡμᾶς καὶ εἰς τὸ ἐν αὐτῇ στεγαζόμενον ἀξιόλογον ἐκκλησιαστικὸν μουσεῖον. Περὶ δὲ τὴν 11ην πρωινήν ἀνεχωρήσαμεν διὰ τὴν περίφημον ἱερὰν μονὴν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Ρίλλας. Ἡ μονὴ ἀπέχει περὶ τὰς δύο ὥρας ἐκ Σόφειας, εὐρίσκεται δὲ ἐντὸς πυκνοτάτου δάσους ἐξ ἐλάτων καὶ ὄξυᾶς. Αὕτη ἰδρῦθη τὸν 11ον αἰ. ὑπὸ τοῦ ἁγ. Ἰωάννου, τοῦ ὁποίου τὸ σεπτὸν σκῆνωμα φυλάσσεται ἐντὸς τοῦ καθολικοῦ. Ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου διαθέτει πλουσίαν εἰκονογράφειν τοῦ 18ου αἰῶνος ἐσωτερικῶς τε καὶ ἐξωτερικῶς, εἰς τὸ κέντρον δὲ αὐτοῦ εἶναι τοποθετημένη ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, δωρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Βυζαντινοῦ Ἀυτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ. Εἰς τὸ ἐστιατόριον τῆς Μονῆς μᾶς προσεφέρθη γεῦμα ἐκ μέρους τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας, μετὰ δὲ ταῦτα ἀνεχωρήσαμεν διὰ Θεσσαλονίκην, ἐνθα ἀφίχθημεν τὴν 1ην πρωινήν τῆς 8ης Ἰουλίου.

Τὴν ἐπομένην ἐπεσκέφθημεν τὸν μεγαλοπρεπῆ ἱερὸν ναὸν τοῦ πολιούχου ἁγίου Δημητρίου καὶ τὸ Πατριαρχικὸν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν παρὰ τῇ ἱερᾷ Μονῇ Βλατάδων, ἐνθα ἀρμόδιοι αὐτοῦ μᾶς ἐξενάγησαν καὶ ἐνημέρωσαν ἐπὶ τοῦ αὐτόθι συντελουμένου σπουδαιοτάτου ἐπιστημονικοῦ ἔργου. Ἀκολούθως ἀνεχωρήσαμεν διὰ Πλαταμῶνα ὅπου ἐγευματίσαμεν, καὶ τελικῶς δι' Ἀθήνας. Καθ' ὁδὸν ἐγένετο ἀνασκόπησις καὶ συγκεφαλαίωσις τῶν ἐντυπώσεων ἐκ τῆς ἐκδρομῆς, ἣτις ἐκλείσθη διὰ δοξολογίας πρὸς τὸν Θεὸν καὶ προσευχῆς ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν κατὰ Γιουγκοσλαβίαν καὶ Βουλγαρίαν Ἐκκλησιῶν.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΥΡΙΑΝΟΣ

Τελειόφοιτος Θεολογικῆς Σχολῆς Παν/μίου Ἀθηνῶν

Πρέπει πάση θυσία νά διατηρηθῆ ἄσβεστος.

Ἐν βλέμμα εἰς τὸ πλῆθος τῶν ἀνὰ πᾶσαν γωνίαν τῆς ἑλληνικῆς γῆς κυκλοφορουσῶν μεγάλων ἢ μικρῶν τοπικῶν ἑλληνικῶν ἐφημερίδων πείθει, ὅτι καὶ κατὰ τὸ τρέχον ἔτος ἢ ἐπέτειος τῆς 28ης Ὀκτωβρίου ἐωρτάσθη μετὰ πάσης λαμπρότητος ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων.

Τὸ γεγονός τοῦτο ἀποδεικνύει, ὅτι ἀπέτυχον πλήρως αἱ κατὰ τὸ πρόσφατον παρελθὸν ἐκδηλωθεῖσαι τάσεις μειώσεως τῆς σημασίας ἢ τῆς λαμπρότητος τοῦ περι οὗ ὁ λόγος ἐορτασμοῦ.

Ἡ μεγάλη ἡμέρα τῆς 28ης Ὀκτωβρίου πρέπει πάση θυσία νά διατηρηθῆ ἄσβεστος εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ νά ἀποτελῆ πηγὴν τροφοδοσίας καὶ ἀναζωπυρήσεως τοῦ ἑλληνορθόδοξου φρονήματος τῶν Ἑλληνοπαίδων. Οὐδέποτε πρέπει νά λησμονηθῆ, ὅτι τὸ μεγαλεῖον τῆς ἡμέρας ταύτης ὀφείλεται κατὰ πρότον καὶ κύριον λόγον εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων προσήλωσιν εἰς τὰ ἑλληνορθόδοξα ἰδανικὰ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τῆς εὐλαβείας πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὴν Θεομήτορα, ἣτις εὐλάβεια κατὰ τόσον συγκινητικὸν τρόπον εἶχεν ἐκδηλωθῆ κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ ἀλβανικοῦ ἔπους.

Λαμπρὸν πρότυπον.

Ἡ συμπλήρωσις διακοσίων ἐτῶν ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰωάννου Καποδίστρια δεδικαιολογημένως ἔδωκεν ἀφορμὴν πρὸς διοργάνωσιν διαφόρων ἐορταστικῶν ἐκδηλώσεων ἐξαιρουσῶν τὴν πολύπτυχον προσωπικότητα τοῦ πρώτου μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, ὅστις τὰ μέγιστα συνεβάλετο εἰς τὴν ἀναγέννησιν τοῦ καθημαγμένου ἐκ τῶν ἀπελευθερωτικῶν ἀγώνων Ἔθνους.

Ἐκεῖνο, ὅπερ ὅλως ἰδιαιτέρως θά ἔπρεπε νά ἐξαρθῆ κατὰ τοὺς ἐορτασμοὺς τούτους εἶναι ἡ θερμὴ χριστιανικὴ πίστις, ἣτις διέκρωε τὸ μέγα τοῦτο τέκνον τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Καποδίστριας διεκρίθη διὰ τὴν ζῶσαν χριστιανικὴν του ὁμολογίαν· διὰ τὴν ἐνεργὸν συμμετοχὴν του εἰς τὴν λειτουργικὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας· διὰ τὴν λιτὴν καὶ ἀσκητικὴν του ζωὴν· διὰ τὴν μέριμνάν του πρὸς μόρφωσιν κληρικῶν, τοῦθ' ὅπερ ὠδήγησεν εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυσιν Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς ἐν Πόρῳ· διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἔργων τῆς χριστιανικῆς κοινωνικῆς προνοίας· διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ προβολὴν τῆς ἰδέας τῆς ἰδρύσεως τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ διὰ πολλὰ ἄλλα.

Γενικῶς ὁ Καποδίστριας ὑπῆρξε λαμπρὸν πρότυπον συνδυασμοῦ χριστιανικῆς πίστεως καὶ πολιτικῆς δραστηριότητος.

«Πρωτοκλήτεια 1976».

Ἐπὶ τῇ ἐπικειμένη ἐορτῇ τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου ὁργανοῦνται κατὰ τὰς προσεχεῖς ἡμέρας ἐν Πάτραις ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Πατρῶν κ. Νικοδήμου καὶ τῇ συμμετοχῇ τοῦ Φυσιολατρικοῦ Συνδέσμου τῆς πόλεως διάφοροι ἐκδηλώσεις, αἰτινες χαρακτηριστικῶς ὀνομάζονται «Πρωτοκλήτεια 1976». Αἱ ἐκδηλώσεις αὗται περιλαμβάνουν ὁμιλίας, συναυλίας, παρουσίας τοῦ θεατρικοῦ ἔργου «Ὁ Πρωτόκλητος» καὶ ὁργάνωσιν εἰδικῆς ἐκθέσεως ἁγιογραφίας, ἣτις θά στεγασθῆ εἰς τὸν παλαιὸν ἱερὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου καὶ θά περιλάβῃ πλεῖστα ἔργα πολλῶν Ἑλλήνων ἁγιογράφων.

Ἡ λαμπρὰ αὕτη πρωτοβουλία, ἣτις θά ἀποδείξῃ διὰ μίαν ἀκόμη φορᾶν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ ζωοποιόσα τὴν καλλιτεχνικὴν ζωὴν καὶ μόνος τῆς πολιτιστικῆς ἐκδηλώσεως ἐντελέχεια, οὐ μόνον θά συντελέσῃ εἰς τὸ νά ἐκτιμῶσιν οἱ κάτοικοι τῶν Πατρῶν τὸ γεγονός, ὅτι ζοῦν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Πρωτοκλήτου, ἀλλὰ καὶ θά ἀποτελέσῃ πρότυπον διὰ πολλὰς ἄλλας Ἱερὰς Μητροπόλεις, αἰτινες κατ' ἀνάλογον τρόπον θά ἠδύνατο νά προβάλλουν τοὺς προστάτας τῶν ἁγίων.

Ἡ εἰκοσαετηρὶς τῆς Παναγίας Καλυβιανῆς.

Μὲ τὴν συμμετοχὴν τῶν Ἀρχῶν καὶ πλῆθους ἐπισκεπτῶν ἐπραγματοποιήθη προσφάτως ὁ ἐορτασμός τῆς εἰκοσαετηρίδος τοῦ πνευματικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἔργου τῆς Παναγίας Καλυβιανῆς ἐν τῇ Ἱερᾷ Μητροπόλει Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας Κρήτης. Τὸ ἔργον τοῦτο, ὅπερ ὁργανώθη ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου κ. Τιμοθέου, ἀποτελεῖ ἀληθῆ σύγχρονον Βασιλειάδα, ἣτις περιλαμβάνει οἰκοτροφεία, γηροκομεῖα, οἰκοκυρικός σχολάς, ἰδρύματα παιδικῆς προστασίας καὶ ἐργαζομένων νεανίδων, σχολὴν κοπτικῆς-ραπτικῆς, ἐργαστήρια πλεκτικῆς καὶ ὑφαντικῆς Κρητικῆς λαϊκῆς τέχνης, ἐργαστήρια ἁγιογραφίας καὶ κατασκευῆς ἀμφίων-ράσων καὶ πολλὰ ἄλλα.

Ὡς χαρακτηριστικῶς ἐτόνισεν ἐν προσφωνήσει του ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Λάμπης καὶ Σφακίων κ. Θεόδωρος, «τὸ ἔργον τοῦτο δὲν σχετίζεται μόνον μὲ τὴν κατὰ Χριστὸν ἀγωγὴν τῶν πιστῶν τῆς περιφερείας, ἀλλὰ καὶ μὲ δραστηριότητα, ἡ ὁποία μᾶς ὑπενθυμίζει λαμπρὰν ἐποχὴν τῶν εὐκλεῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ διαπρεπῶν διδασκάλων, μὲ τὸ διδακτικὸν καὶ κοινωνικὸν ἔργον των... Ἡ ἐδῶ Μητρόπολις ἔχει τὸ προνόμιον νά εἶναι σημαιοφόρος καὶ πρωτοπόρος μεγάλων ἔργων».

Ἄν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν, ὅτι καὶ εἰς πολλὰς Ἱ. Μητροπόλεις ἐν Ἑλλάδι συντελεῖται ἀνάλογον πνευματικὸν καὶ κοινωνικὸν ἔργον, δεόν νά παραδεχθῆ τις ὅτι ἡ πορεία τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ ἑλληνικῷ χώρῳ εἶναι ὁλονὲν καὶ περισσότερον ἀνιούσα.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

'Ιερά Σύνοδος

'Η Δ. 'Ιερά Σύνοδος κατά την συνεδρίαν αὐτῆς τῆς 3-11-76, ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Μακαριωτάτου 'Αρχιεπισκόπου 'Αθηνῶν καὶ πάσης 'Ελλάδος κ. Σεραφεῖμ, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν Πρακτικῶν τῆς προηγουμένης Συνεδρίας ἡσχολήθη:

1) Μὲ τὸ πρόβλημα τῶν ἐκ τῶν τελευταίων πλημμυρῶν πληγέντων κατοίκων τῶν περιφερειῶν τῶν 'Ι. Μητροπόλεων, Σύρου, Τήνου κλπ. καὶ Αἰτωλοακαρνανίας καὶ ἀπεφάσισεν ὅπως ἐκφράσῃ τὴν συμπάθειαν Αὐτῆς πρὸς τοὺς πληγέντας καὶ προσφέρῃ ὑπὲρ αὐτῶν μερίμνη τῶν οἰκείων 'Ιεραρχῶν ποσὸν ἐνὸς ἑκατομμυρίου δι' ἑκάστην τῶν ὡς ἄνω 'Ι. Μητροπόλεων.

2) 'Η Δ. 'Ιερά Σύνοδος πληροφορηθεῖσα διὰ τῶν μέσων ἐνημερώσεως, ὅτι ἐπίκειται ἡ σύναψις διπλωματικῶν σχέσεων μεταξὺ 'Ελλάδος καὶ Βατικανοῦ, ἀπεφάσισεν ὁμοφώνως, ὅπως ἐμμεῖνη εἰς τὴν ἀπὸ 7-1-76 ἀπόφασιν τῆς προλαβούσης 'Ιερᾶς Συνόδου καὶ δημοσιεύσῃ διὰ τῶν μέσων ἐνημερώσεως τὸ ἀπὸ 8-1-76 πρὸς τὸν 'Ἐσχοχάττον κ. Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως μνημόνιον αὐτῆς ἐπὶ τοῦ ὡς ἄνω θέματος, ἔχον οὕτω:

«'Η Διαρκὴς 'Ιερά Σύνοδος, συνελθοῦσα εἰς ἑκτακτον σύσκεψιν τὴν 7ην 'Ιανουαρίου 1976 καὶ μελετήσασα τὸ ὑπερβεν θέμα, ἀπεφάνητο τὰ ἑξῆς:

1. Τὸ θέμα συνάψεως Διπλωματικῶν Σχέσεων ἢ καὶ Κουκορδάτου μεταξὺ τῆς Κυβερνήσεως τῆς 'Ελλάδος καὶ τοῦ Κράτους τοῦ Βατικανοῦ ἐτέθη πολλάκις κατὰ τὸ παρελθὸν καὶ διὰ καί,

— τὸ ἔτος 1919-1920, εὐθύς μετὰ τὸν Α' Παγκόσμιον πόλεμον,

— τὸ ἔτος 1947, εὐθύς μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον πόλεμον,

— τὸ ἔτος 1956, ὅτε ἤρξατο ὁ Κυπριακὸς 'Αγὼν,

ἢτοι εἰς ἐποχὰς δυσκόλους διὰ τὸ 'Ἔθνος.

2. 'Η ἐπιδειχθεῖσα ἐπιμονὴ τοῦ Βατικανοῦ εἰς τὸ αἴτημα τοῦτο καὶ ἡ προβολὴ αὐτοῦ εἰς ἐποχὰς δυσκόλους διὰ τὸ 'Ἔθνος καταδεικνύει τὴν δολιότητα τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς 'Εκκλησίας. Διὰ τῆς ἐπιτεύξεως τῶν σχέσεων τούτων τὸ Βατικανὸν θὰ διεισδύσῃ εἰς τὸν 'Ελληνικὸν χῶρον προπαγανδιστικῶς καὶ θὰ ἐξυπηρετηθῶσι τὰ ἀνέκαθεν ὑφιστάμενα σχέδια καθυποτάξεως τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας εἰς τὸν Ρωμ/κὸν ἐπεκτατισμὸν. Τοῦτο διαφαίνεται καὶ ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε σχέσεων μεταξὺ 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος καὶ τοῦ Βατικανοῦ, περὶ ὧν τὸ ἐπισυναπτόμενον Σημείωμα.

3. Διὰ τὴν 'Εκκλησίαν τῆς 'Ελλάδος ὑφίσταται πρόσφατον παράδειγμα ἡ ἀνάδειξις καὶ χειροτονία νέου 'Επισκόπου Οὐνίτου ἐν 'Αθήναις παρὰ τὰ γενόμενα ἔντονα διαβήματα Αὐτῆς πρὸς τὴν Ρώμην.

4. 'Η 'Εκκλησία ἀπέκρουσε πάντοτε τὴν τοιαύτην ἐπίδωξιν καὶ τὴν ἀπέτρεψε. Τοῦτο τὴν ὑποχρεώνει καὶ σήμερον νὰ μὴ ἀποστῇ τῆς ἐκπεφρασμένης θέσεως Αὐτῆς, δεδομένου ὅτι ἐξακολουθοῦν ὑφιστάμενοι οἱ προαναφερθέντες λόγοι.

5. 'Η σύναψις Κουκορδάτου μετὰ τοῦ Βατικανοῦ ἀπεκρούσθη ὑπὸ κορυφαίων Καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ 'Ακαδημαϊκῶν, ἐν οἷς καὶ οἱ 'Αλιβιζάτος καὶ Καρμίρης.

6. 'Η 'Εκκλησία τῆς 'Ελλάδος δεσμεύεται καὶ ἀπὸ τὰς ἀποφάσεις τῶν Γ' καὶ Δ' Πανορθόδοξων Διασκέψεων, ὅπου οἱ 'Ορθόδοξοι ἐδήλωσαν, ὅτι οὐδόλως εἶναι διατεθειμένοι νὰ ἀνεχθῶσι πλέον τὴν συνέχισιν τῆς προπαγανδιστικῆς καὶ

προσηλυτιστικῆς δράσεως ἐν ταῖς χώραις τῶν τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς 'Εκκλησίας διὰ τῶν διπλωματικῶν ἀντιπροσωπειῶν τοῦ Βατικανοῦ ἢ τῶν Κουκορδάτων ἢ τῶν Οὐνιτῶν καὶ λοιπῶν Πρακτόρων αὐτοῦ ἢ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐκμετάλλευσιν προσηλυτιστικῶς τῆς ἐπ' ἐσχάτων ἀρξαμένης προσεγγίσεως καὶ συνεννοήσεως τῆς 'Ορθοδόξου καὶ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς 'Εκκλησίας διὰ τοῦ λεγομένου «διαλόγου τῆς ἀγάπης».

7. Τὸ Κουκορδάτον εἶναι περιττὴ πολυτέλεια διὰ τὸ Βατικανόν, δεδομένου ὅτι εἰς τὴν 'Ελλάδα ζοῦν 30.000 μόνον Ρωμαιοκαθολικοί, οἱ ὅποιοι ἀπολαμβάνουν πλήρους Συνταγματικῆς προστασίας τῆς θρησκευτικῆς τῶν ἐλευθερίας, ἀνέκαθεν, ἰδίᾳ δὲ ὑπὸ τὸ νῦν ἰσχύον Σύνταγμα.

8. 'Η 'Εκκλησία τῆς 'Ελλάδος ἀντιτίθεται σφόδρα εἰς τὸ αἴτημα τοῦτο τοῦ Βατικανοῦ, καθ' ὅσον ἡ δι' αὐτοῦ ἀσκουμένη κοσμικὴ ἐξουσία ἀντιβαίνει εἰς τὰ δόγματα, τὴν ἰστορίαν, τὴν πρᾶξιν καὶ τὴν παράδοσιν τῆς 'Εκκλησίας. 'Η 'Ορθόδοξος 'Εκκλησία ἀναγνωρίζει τὸν Πάπαν μόνον ὡς θρησκευτικὸν 'Αρχηγόν, οὐχὶ δὲ καὶ ὡς κοσμικὸν 'Αρχοντα.

9. Παρακαλεῖται ἡ Κυβέρνησις νὰ λάβῃ ὅσον πρέπει ὑπ' ὄψιν τὸ γεγονός, ὅτι ἡ 'Ελλάς δὲν ἔχει τὴν θρησκευτικὴν πανσπερμίαν ἄλλων Κρατῶν, ἀλλ' εἶναι κοιτὶς καὶ λίκων τῆς 'Ορθοδοξίας. Οὐδεμία σκοπιμότης καὶ οὐδὲν ἀντάλλαγμα δὲν δύναται νὰ σταθῶσιν ἱκανά, διὰ νὰ ἀπαρνηθῇ ἡ 'Ελλάς τὴν ὡς ἄνω ἐν τῷ Κόσμῳ ἰδιόζουσαν θέσιν αὐτῆς.

Διὰ ταῦτα πάντα

'Η 'Ιερά Σύνοδος τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος φρονεῖ ὅτι δὲν δύναται, οὐδὲ καὶ ἔχει δικαίωμα, νὰ ἀποστῇ τῆς ἐκπεφρασμένης ἀνέκαθεν θέσεως τῆς 'Εκκλησίας, ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, ὡς αὕτη ἐνεργῶς μάλιστα ἐκτίθεται ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς 'Ενδημούσης 'Ιερᾶς Συνόδου τῆς 18.7.1956 (ἀτινα καὶ προσαρτᾶ τῷ παρόντι 'Υπομνήματι) εἰς ἣν καὶ ἐμμένει ὁμοφώνως, διαβεβαίωσι δὲ ὅτι ἡ γνώμη αὕτη εἶναι καὶ γνώμη συμπάσης τῆς 'Εκκλησίας. Ὑπὸ τὰ δεδομένα ταῦτα, ἐὰν ἡ Κυβέρνησις προωθήσῃ τὴν σύναψιν διπλωματικῶν σχέσεων μετὰ τοῦ Βατικανοῦ ἢ 'Ιερά Σύνοδος φρονεῖ ὅτι ἡ συνειδησις τοῦ Λαοῦ θὰ ἐξεγερθῇ αἰ δὲ συνέπειαι μίας τοιαύτης ἐξεγέρσεως δὲν δύναται νὰ προβλεφθῶσιν ὑπὸ τῆς 'Ιερᾶς Συνόδου. 'Η Κυβέρνησις, ἡ ὁποία θὰ ἀνελάμβανε μίαν τοιαύτην πρωτοβουλίαν, ὅσον ἰσχυρὰ καὶ ἐὰν εἶναι, δὲν δύναται εἰ μὴ νὰ ἐξέλθῃ ζημιωμένη».

'Ωσαύτως ἡ Δ. 'Ιερά Σύνοδος ἀπεφάσισεν ὅπως ἀντίγραφον τοῦ ὡς ἄνω μνημονίου ἀποσταλῇ εἰς τοὺς ἀξιότιμους κ. κ. Βουλευτὰς τοῦ 'Ελληνικοῦ Κοινοβουλίου.

3. Κατόπιν εἰσηγήσεως τοῦ Προέδρου τῆς Συνδικτῆς 'Επιτροπῆς ἐπὶ τῶν 'Εξωτερικῶν ὑποθέσεων Σεβ. Μητροπολίτου Περιστερίου κ. 'Αλεξάνδρου ἡ Δ.Ι.Σ. ἀπεφάσισεν ὅπως ἐκπροσωπηθῇ εἰς τὴν ἐν Γενεύῃ συνερχομένην, πρωτοβουλίᾳ τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμεικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Δημητρίου, διάσκεψιν τῶν τοπικῶν Πατριαρχικῶν Αὐτοκεφάλων 'Εκκλησιῶν, ὑπὸ τῶν Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν Περιστερίου κ. 'Αλεξάνδρου, Χίου κ. Χρυσοστόμου καὶ Διδυμοτείχου κ. 'Αγαθαγγέλου.

Τὴν 4-11-76 συνήλθεν ὡσαύτως εἰς τακτικὴν συνεδρίαν ἡ Δ.Ι.Σ. ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Μακαριωτάτου 'Αρχιεπισκόπου 'Αθηνῶν καὶ πάσης 'Ελλάδος κ. κ. Σεραφεῖμ, ἡ ὁποία μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν Πρακτικῶν τῆς προηγουμένης Συνεδρίας ἡσχολήθη μὲ τὸ πρόβλημα τῶν ἐκπτώτων κατὰ τὴν ἐπταετίαν 'Αρχιερέων. 'Ακούσασα δὲ σχετικὴν εἰσηγήσιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Φλωρίνης κ. Αὐγουστίνου καὶ μετὰ

Πρέπει πάση θυσία να διατηρηθῆ ἄσβεστος.

Ἐν βλέμμα εἰς τὸ πλῆθος τῶν ἀνὰ πᾶσαν γωνίαν τῆς ἑλληνικῆς γῆς κυκλοφορουσῶν μεγάλων ἢ μικρῶν τοπικῶν ἑλληνικῶν ἐφημερίδων πείθει, ὅτι καὶ κατὰ τὸ τρέχον ἔτος ἢ ἐπέτειος τῆς 28ης Ὀκτωβρίου ἐωρτάσθη μετὰ πάσης λαμπρότητος ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων.

Τὸ γεγονός τοῦτο ἀποδεικνύει, ὅτι ἀπέτυχον πλήρως αἱ κατὰ τὸ πρόσφατον παρελθὸν ἐκδηλωθεῖσαι τάσεις μειώσεως τῆς σημασίας ἢ τῆς λαμπρότητος τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἑορτασμοῦ.

Ἡ μεγάλη ἡμέρα τῆς 28ης Ὀκτωβρίου πρέπει πάση θυσία νὰ διατηρηθῆ ἄσβεστος εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ νὰ ἀποτελῆ πηγὴν τροφοδοσίας καὶ ἀναζωπυρήσεως τοῦ ἑλληνορθόδοξου φρονήματος τῶν Ἑλληνοπαίδων. Οὐδέποτε πρέπει νὰ λησμονηθῆ, ὅτι τὸ μεγαλεῖον τῆς ἡμέρας ταύτης ὀφείλεται κατὰ πρόωτον καὶ κύριον λόγον εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων προσήλωσιν εἰς τὰ ἑλληνορθόδοξα ἰδανικὰ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τῆς εὐλαβείας πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὴν Θεομήτορα, ἣτις εὐλάβεια κατὰ τόσον συγκινητικὸν τρόπον εἶχεν ἐκδηλωθῆ κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ ἀλβανικοῦ ἔπους.

Λαμπρὸν πρότυπον.

Ἡ συμπλήρωσις διακοσίων ἐτῶν ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰωάννου Καποδίστρια δεδικαιολογημένως ἔδωκεν ἀφορμὴν πρὸς διοργάνωσιν διαφόρων ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων ἐξαιρουσῶν τὴν πολύπτυχον προσωπικότητα τοῦ πρώτου μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, ὅστις τὰ μέγιστα συνεβάλετο εἰς τὴν ἀναγέννησιν τοῦ καθημαγμένου ἐκ τῶν ἀπελευθερωτικῶν ἀγῶνων Ἔθνους.

Ἐκεῖνο, ὅπερ ὅλως ἰδιαιτέρως θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξαρθῆ κατὰ τοὺς ἑορτασμοὺς τούτους εἶναι ἡ θερμὴ χριστιανικὴ πίστις, ἣτις διέκρωε τὸ μέγα τοῦτο τέκνον τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Καποδίστριας διεκρίθη διὰ τὴν ζῶσαν χριστιανικὴν του ὁμολογίαν διὰ τὴν ἐνεργὸν συμμετοχὴν του εἰς τὴν λειτουργικὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὴν λιτὴν καὶ ἀσκητικὴν του ζωὴν διὰ τὴν μέριμνάν του πρὸς μόρφωσιν κληρικῶν, τοῦθ' ὅπερ ὠδήγησεν εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυσιν Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς ἐν Πόρῳ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἔργων τῆς χριστιανικῆς κοινωνικῆς προνοίας διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ προβολὴν τῆς ἰδέας τῆς ἰδρύσεως τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ διὰ πολλὰ ἄλλα.

Γενικῶς ὁ Καποδίστριας ὑπῆρξε λαμπρὸν πρότυπον συνδυασμοῦ χριστιανικῆς πίστεως καὶ πολιτικῆς δραστηριότητος.

«Πρωτοκλήτεια 1976».

Ἐπὶ τῇ ἐπικειμένη ἑορτῇ τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου ὁργανοῦνται κατὰ τὰς προσεχεῖς ἡμέρας ἐν Πάτραις ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Πατρῶν κ. Νικοδήμου καὶ τῇ συμμετοχῇ τοῦ Φυσιολατρικοῦ Συνδέσμου τῆς πόλεως διάφοροι ἐκδηλώσεις, αἵτινες χαρακτηριστικῶς ὀνομάζονται «Πρωτοκλήτεια 1976». Αἱ ἐκδηλώσεις αὗται περιλαμβάνουν ὁμιλίας, συναυλίας, παρουσίας τοῦ θεατρικοῦ ἔργου «Ὁ Πρωτόκλητος» καὶ ὁργάνωσιν εἰδικῆς ἐκθέσεως ἀγιογραφίας, ἣτις θὰ στεγασθῆ εἰς τὸν παλαιὸν ἱερὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου καὶ θὰ περιλάβῃ πλεῖστα ἔργα πολλῶν Ἑλλήνων ἀγιογράφων.

Ἡ λαμπρὰ αὕτη πρωτοβουλία, ἣτις θὰ ἀποδείξῃ διὰ μίαν ἀκόμη φορᾶν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ ζωοποιοῦσα τὴν καλλιτεχνικὴν ζωὴν καὶ μόνος τῆς πολιτιστικῆς ἐκδηλώσεως ἐντελέχεια, οὐ μόνον θὰ συντελέσῃ εἰς τὸ νὰ ἐκτιμῶσιν οἱ κάτοικοι τῶν Πατρῶν τὸ γεγονός, ὅτι ζοῦν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Πρωτοκλήτου, ἀλλὰ καὶ θὰ ἀποτελέσῃ πρότυπον διὰ πολλὰς ἄλλας Ἱερὰς Μητροπόλεις, αἵτινες κατ' ἀνάλογον τρόπον θὰ ἠδύνατο νὰ προβάλλουν τοὺς προστάτας τῶν ἁγίων.

Ἡ εἰκοσαετηρὶς τῆς Παναγίας Καλυβιανῆς.

Μὲ τὴν συμμετοχὴν τῶν Ἀρχῶν καὶ πλῆθους ἐπισκεπτῶν ἐπραγματοποιήθη προσφάτως ὁ ἑορτασμὸς τῆς εἰκοσαετηρίδος τοῦ πνευματικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἔργου τῆς Παναγίας Καλυβιανῆς ἐν τῇ Ἱερᾷ Μητροπόλει Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας Κρήτης. Τὸ ἔργον τοῦτο, ὅπερ ὁργανώθη ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου κ. Τιμοθέου, ἀποτελεῖ ἀληθῆ σύγχρονον Βασιλειάδα, ἣτις περιλαμβάνει οἰκοτροφεία, γηροκομεῖα, οἰκοκυρικός σχολάς, ἰδρύματα παιδικῆς προστασίας καὶ ἐργαζομένων νεανίδων, σχολὴν κοπτικῆς-ραπτικῆς, ἐργαστήρια πλεκτικῆς καὶ ὑφαντικῆς Κρητικῆς λαϊκῆς τέχνης, ἐργαστήρια ἀγιογραφίας καὶ κατασκευῆς ἀμφίων-ράσων καὶ πολλὰ ἄλλα.

Ὡς χαρακτηριστικῶς ἐτόνισεν ἐν προσφωνήσει του ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Λάμπης καὶ Σφακίων κ. Θεόδωρος, «τὸ ἔργον τοῦτο δὲν σχετίζεται μόνον μὲ τὴν κατὰ Χριστὸν ἀγωγὴν τῶν πιστῶν τῆς περιφερείας, ἀλλὰ καὶ μὲ δραστηριότητα, ἡ ὁποία μᾶς ὑπενημιίζει λαμπρὰν ἐποχὴν τῶν εὐκλεῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ διαπρεπῶν διδασκάλων, μὲ τὸ διδακτικὸν καὶ κοινωνικὸν ἔργον των... Ἡ ἐδῶ Μητρόπολις ἔχει τὸ προνόμιον νὰ εἶναι σημαιοφόρος καὶ πρωτοπόρος μεγάλων ἔργων».

Ἄν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν, ὅτι καὶ εἰς πολλὰς Ἱ. Μητροπόλεις ἐν Ἑλλάδι συντελεῖται ἀνάλογον πνευματικὸν καὶ κοινωνικὸν ἔργον, δέον νὰ παραδεχθῆ τις ὅτι ἡ πορεία τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ ἑλληνικῷ χώρῳ εἶναι ὁλονὲν καὶ περισσότερον ἀνιοῦσα.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

'Ιερά Σύνοδος

1) 'Η Δ. 'Ιερά Σύνοδος κατά την συνεδρία αὐτῆς τῆς 3-11-76, ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Μακαριωτάτου 'Αρχιεπισκόπου 'Αθηνῶν καὶ πάσης 'Ελλάδος κ. Σεραφεῖμ, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν Πρακτικῶν τῆς προηγουμένης Συνεδρίας ἡσχολήθη:

1) Μὲ τὸ πρόβλημα τῶν ἐκ τῶν τελευταίων πλημμυρῶν πληγέντων κατοίκων τῶν περιφερειῶν τῶν 'Ι. Μητροπόλεων, Σύρου, Τήνου κλπ. καὶ Αἰτωλοακαρνανίας καὶ ἀπεφάσισεν ὅπως ἐκφράσῃ τὴν συμπάθειαν Αὐτῆς πρὸς τοὺς πληγέντας καὶ προσφέρῃ ὑπὲρ αὐτῶν μερίμνη τῶν οἰκείων 'Ιεραρχῶν ποσὸν ἐνὸς ἑκατομμυρίου δι' ἑκάστην τῶν ὡς ἄνω 'Ι. Μητροπόλεων.

2) 'Η Δ. 'Ιερά Σύνοδος πληροφορηθεῖσα διὰ τῶν μέσων ἐνημερώσεως, ὅτι ἐπίκειται ἡ σύναψις διπλωματικῶν σχέσεων μεταξὺ 'Ελλάδος καὶ Βατικανοῦ, ἀπεφάσισεν ὁμοφώνως, ὅπως ἐμμεῖνη εἰς τὴν ἀπὸ 7-1-76 ἀπόφασιν τῆς προλαβούσης 'Ιερᾶς Συνόδου καὶ δημοσιεύσῃ διὰ τῶν μέσων ἐνημερώσεως τὸ ἀπὸ 8-1-76 πρὸς τὸν 'Εξοχώτατον κ. Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως μνημόνιον αὐτῆς ἐπὶ τοῦ ὡς ἄνω θέματος, ἔχον οὕτω:

«'Η Διαρκὴς 'Ιερά Σύνοδος, συνελθοῦσα εἰς ἑκτακτον σύσκεψιν τὴν 7ην 'Ιανουαρίου 1976 καὶ μελετήσασα τὸ ὑπερβεν θέμα, ἀπεφάνητο τὰ ἑξῆς:

1. Τὸ θέμα συνάψεως Διπλωματικῶν Σχέσεων ἢ καὶ Κονκορδάτου μεταξὺ τῆς Κυβερνήσεως τῆς 'Ελλάδος καὶ τοῦ Κράτους τοῦ Βατικανοῦ ἐτέθη πολλάκις κατὰ τὸ παρελθὸν καὶ διὰ καί,

— τὸ ἔτος 1919-1920, εὐθύς μετὰ τὸν Α' Παγκόσμιον πόλεμον,

— τὸ ἔτος 1947, εὐθύς μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον πόλεμον,

— τὸ ἔτος 1956, ὅτε ἤρξατο ὁ Κυπριακὸς 'Αγὼν,

ἤτοι εἰς ἐποχὰς δυσκόλους διὰ τὸ 'Εθνος.

2. 'Η ἐπιδειχθεῖσα ἐπιμονὴ τοῦ Βατικανοῦ εἰς τὸ αἴτημα τοῦτο καὶ ἡ προβολὴ αὐτοῦ εἰς ἐποχὰς δυσκόλους διὰ τὸ 'Εθνος καταδεικνύει τὴν δολιότητα τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς 'Εκκλησίας. Διὰ τῆς ἐπιτεύξεως τῶν σχέσεων τούτων τὸ Βατικανὸν θὰ διεισδύσῃ εἰς τὸν 'Ελληνικὸν χῶρον προπαγανδιστικῶς καὶ θὰ ἐξυπηρετηθῶσι τὰ ἀνέκαθεν ὑφιστάμενα σχέδια καθυποτάξεως τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας εἰς τὸν Ρωμ/κὸν ἐπεκτατισμὸν. Τοῦτο διαφαίνεται καὶ ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε σχέσεων μεταξὺ 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος καὶ τοῦ Βατικανοῦ, περὶ ὧν τὸ ἐπισυναπτόμενον Σημείωμα.

3. Διὰ τὴν 'Εκκλησίαν τῆς 'Ελλάδος ὑφίσταται πρόσφατον παράδειγμα ἡ ἀνάδειξις καὶ χειροτονία νέου 'Επισκόπου Οὐνίτου ἐν 'Αθήναις παρὰ τὰ γενόμενα ἔντονα διαβήματα Αὐτῆς πρὸς τὴν Ρώμην.

4. 'Η 'Εκκλησία ἀπέκρουσε πάντοτε τὴν τοιαύτην ἐπίδωξιν καὶ τὴν ἀπέτρεψε. Τοῦτο τὴν ὑποχρεώνει καὶ σήμερον νὰ μὴ ἀποστῇ τῆς ἐκπεφρασμένης θέσεως Αὐτῆς, δεδομένου ὅτι ἐξακολουθοῦν ὑφιστάμενοι οἱ προαναφερθέντες λόγοι.

5. 'Η σύναψις Κονκορδάτου μετὰ τοῦ Βατικανοῦ ἀπεκρούσθη ὑπὸ κορυφαίων Καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ 'Ακαδημαϊκῶν, ἐν οἷς καὶ οἱ 'Αλιβιζάτος καὶ Καρμίρης.

6. 'Η 'Εκκλησία τῆς 'Ελλάδος δεσμεύεται καὶ ἀπὸ τὰς ἀποφάσεις τῶν Γ' καὶ Δ' Πανορθόδοξων Διασκέψεων, ὅπου οἱ 'Ορθόδοξοι ἐδήλωσαν, ὅτι οὐδόλως εἶναι διατεθειμένοι νὰ ἀνεχθῶσι πλέον τὴν συνέχισιν τῆς προπαγανδιστικῆς καὶ

προσηλυτιστικῆς δράσεως ἐν ταῖς χώραις τῶν τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς 'Εκκλησίας διὰ τῶν διπλωματικῶν ἀντιπροσωπειῶν τοῦ Βατικανοῦ ἢ τῶν Κονκορδάτων ἢ τῶν Οὐνιτῶν καὶ λοιπῶν Πρακτόρων αὐτοῦ ἢ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐκμετάλλευσιν προσηλυτιστικῶς τῆς ἐπ' ἐσχάτων ἀρξαμένης προσεγγίσεως καὶ συνεννοήσεως τῆς 'Ορθοδόξου καὶ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς 'Εκκλησίας διὰ τοῦ λεγομένου «διαλόγου τῆς ἀγάπης».

7. Τὸ Κονκορδάτον εἶναι περιττὴ πολυτέλεια διὰ τὸ Βατικανόν, δεδομένου ὅτι εἰς τὴν 'Ελλάδα ζοῦν 30.000 μόνον Ρωμαιοκαθολικοί, οἱ ὅποιοι ἀπολαμβάνουν πλήρους Συνταγματικῆς προστασίας τῆς θρησκευτικῆς τῶν ἐλευθερίας, ἀνέκαθεν, ἰδίᾳ δὲ ὑπὸ τὸ νῦν ἰσχύον Σύνταγμα.

8. 'Η 'Εκκλησία τῆς 'Ελλάδος ἀντιτίθεται σφόδρα εἰς τὸ αἴτημα τοῦτο τοῦ Βατικανοῦ, καθ' ὅσον ἡ δι' αὐτοῦ ἀσκουμένη κοσμικὴ ἐξουσία ἀντιβαίνει εἰς τὰ δόγματα, τὴν ἱστορίαν, τὴν πρᾶξιν καὶ τὴν παράδοσιν τῆς 'Εκκλησίας. 'Η 'Ορθόδοξος 'Εκκλησία ἀναγνωρίζει τὸν Πάπαν μόνον ὡς θρησκευτικὸν 'Αρχηγόν, οὐχὶ δὲ καὶ ὡς κοσμικὸν 'Αρχοντα.

9. Παρακαλεῖται ἡ Κυβέρνησις νὰ λάβῃ ὅσον πρέπει ὑπ' ὄψιν τὸ γεγονός, ὅτι ἡ 'Ελλάς δὲν ἔχει τὴν θρησκευτικὴν πανσπερμίαν ἄλλων Κρατῶν, ἀλλ' εἶναι κοιτὴς καὶ λίκνον τῆς 'Ορθοδοξίας. Οὐδεμία σκοπιμότης καὶ οὐδὲν ἀντάλλαγμα δὲν δύναται νὰ σταθῶσιν ἱκανά, διὰ νὰ ἀπαρνηθῇ ἡ 'Ελλάς τὴν ὡς ἄνω ἐν τῷ Κόσμῳ ἰδιάζουσαν θέσιν αὐτῆς.

Διὰ ταῦτα πάντα

'Η 'Ιερά Σύνοδος τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος φρονεῖ ὅτι δὲν δύναται, οὐδὲ καὶ ἔχει δικαίωμα, νὰ ἀποστῇ τῆς ἐκπεφρασμένης ἀνέκαθεν θέσεως τῆς 'Εκκλησίας, ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, ὡς αὕτη ἐνεργῶς μάλιστα ἐκτίθεται ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς 'Ενδημοῦσης 'Ιερᾶς Συνόδου τῆς 18.7.1956 (ἀτινα καὶ προσαρτᾶ τῷ παρόντι 'Υπομνήματι) εἰς ἣν καὶ ἐμμένει ὁμοφώνως, διαβεβαίωσι δὲ ὅτι ἡ γνώμη αὕτη εἶναι καὶ γνώμη συμπάσης τῆς 'Εκκλησίας. Ὑπὸ τὰ δεδομένα ταῦτα, ἐὰν ἡ Κυβέρνησις προωθήσῃ τὴν σύναψιν διπλωματικῶν σχέσεων μετὰ τοῦ Βατικανοῦ ἢ 'Ιερά Σύνοδος φρονεῖ ὅτι ἡ συνειδησις τοῦ Λαοῦ θὰ ἐξεγερθῇ αἰ δὲ συνέπειαι μίας τοιαύτης ἐξεγέρσεως δὲν δύναται νὰ προβλεφθῶσιν ὑπὸ τῆς 'Ιερᾶς Συνόδου. 'Η Κυβέρνησις, ἡ ὁποία θὰ ἀνελάμβανε μίαν τοιαύτην πρωτοβουλίαν, ὅσον ἰσχυρά καὶ ἐὰν εἶναι, δὲν δύναται εἰ μὴ νὰ ἐξέλθῃ ζημιωμένη».

'Ωσαύτως ἡ Δ. 'Ιερά Σύνοδος ἀπεφάσισεν ὅπως ἀντίγραφον τοῦ ὡς ἄνω μνημονίου ἀποσταλῇ εἰς τοὺς ἀξιότιμους κ. κ. Βουλευτὰς τοῦ 'Ελληνικοῦ Κοινοβουλίου.

3. Κατόπιν εἰσηγήσεως τοῦ Προέδρου τῆς Συνοδικῆς 'Επιτροπῆς ἐπὶ τῶν 'Εξωτερικῶν ὑποθέσεων Σεβ. Μητροπολίτου Περιστερίου κ. 'Αλεξάνδρου ἡ Δ.Ι.Σ. ἀπεφάσισεν ὅπως ἐκπροσωπηθῇ εἰς τὴν ἐν Γενεύῃ συνερχομένην, πρωτοβουλίᾳ τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμεικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Δημητρίου, διάσκεψιν τῶν τοπικῶν Πατριαρχικῶν Αὐτοκεφάλων 'Εκκλησιῶν, ὑπὸ τῶν Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν Περιστερίου κ. 'Αλεξάνδρου, Χίου κ. Χρυσοστόμου καὶ Διδυμοτείου κ. 'Αγαθαγγέλου.

Τὴν 4-11-76 συνήλθεν ὡσαύτως εἰς τακτικὴν συνεδρίαν ἡ Δ.Ι.Σ. ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Μακαριωτάτου 'Αρχιεπισκόπου 'Αθηνῶν καὶ πάσης 'Ελλάδος κ. κ. Σεραφεῖμ, ἡ ὁποία μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν Πρακτικῶν τῆς προηγουμένης Συνεδρίας ἡσχολήθη μὲ τὸ πρόβλημα τῶν ἐκπτώων κατὰ τὴν ἐπταετίαν 'Αρχιερέων. 'Ακουσάσα δὲ σχετικὴν εἰσηγήσιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Φλωρίνης κ. Αὐγουστίνου καὶ μετὰ

συζήτησιν γενομένην με πνεύμα πλήρους κατανοήσεως ύφ' όλων των Σεβασμιωτάτων Συνέδρων, άπεφασίσθη, όπως άποσταλή αντιπροσωπεία προς τὸ Οικουμενικὸν Πατριαρχεῖον, αποτελουμένη ἐκ τῶν Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν Περιστερίου κ. Ἀλεξάνδρου καὶ Χίου κ. Χρυσοστόμου, ἵνα παρακαλέσῃ διὰ τὴν ἐπίσπευσιν τῆς ἀναμενομένης σχετικῶς με τὸ ὡς ἄνω πρόβλημα ἀπαντήσεως, προκειμένου ἐν συνεχείᾳ νὰ προβῆ αὕτη εἰς τὰς σχετικὰς ἐνεργείας διὰ τὴν ρύθμισιν τοῦ ὅλου Ἐκκλησιαστικοῦ προβλήματος, δηλαδὴ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἀποχωρησάντων τῶν ἱερῶν Μητροπόλεων των Σεβασμιωτάτων Ἀρχιερέων ἀπὸ τοῦ ἔτους 1967 καὶ ἐντεῦθεν.

Τὴν 9-11-76 ἡ Δ. Ἱερά Σύνοδος συνελθοῦσα εἰς τακτικὴν συνεδρίαν, ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Σεραφεῖμ, καὶ μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν τῶν Πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας, συνέχισε τὴν συζήτησιν ἐπὶ τοῦ προβλήματος τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν κατὰ τὴν ἐπταετίαν ἐκβληθέντων καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἐκ τῶν ἱερῶν Μητροπόλεων των Σεβ. Ἀρχιερέων.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Συνεδρίας ὑπὸ τινων Σεβ. Συνέδρων ἐπεσημάνθη τὸ γεγονός, ὅτι εἰς τὸν ἡμερήσιον τύπον δίδονται ἐκ μέρους τῶν Σεβ. Ἱεραρχῶν πληροφορίαι περὶ τῶν ἐκάστοτε συζητουμένων ἐν τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ, ἐκρίθη δὲ ὅτι τοῦτο εἶναι ἀντιδεοντολογικόν, ἐφ' ὅσον ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος ἐκδίδει ἐπίσημως ἀνακοινωθέντα ἐπὶ τῶν ἐκάστοτε ἀποφασιζομένων.

Ἡ Δ. Ἱερά Σύνοδος, διακόμισα τὴν συζήτησιν τῶν θεμάτων Αὐτῆς, ἐδέχθη ἐκτάκτως πολυμελῆ ἀντιπροσωπείαν τῶν θιγομένων ἐκ τῆς ψηφίσεως τοῦ λεγομένου αὐτομάτου διαζυγίου, ἤκουσε τὰς ἀπόψεις αὐτῶν καὶ διεβεβαίωσεν αὐτοὺς ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐμμένει σταθερῶς εἰς τὴν πρὸ πολλοῦ ἀνακοινωθείσαν ἀρνητικὴν θέσιν Αὐτῆς ἐπὶ τοῦ ὡς ἄνω ζητήματος, οὐχ ἥττον ὁμως ἀπεφασίσεν, ὅπως κατὰ τὴν ἐπομένην Συνεδρίαν Αὐτῆς μελετήσῃ ἐκ νέου τὸ θέμα τοῦτο, ὑπὸ τὰ νεώτερα δεδομένα, καὶ χωρίσῃ εἰς τὰς ἀναγκαίας ἐνεργείας.

Τὴν 10-11-76 ἡ Δ.Ι.Σ. συνελθοῦσα εἰς τακτικὴν Συνεδρίαν, ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ, καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν Πρακτικῶν τῆς προηγουμένης Συνεδρίας, ἠσχολήθη καὶ πάλιν με τὸ πρόβλημα τῶν κατὰ τὴν ἐπταετίαν ἐκπτώτων Ἀρχιερέων. Ἰδιαιτέρως ἀπεφασίσθη ἡ ἀποστολὴ ἀντιπροσωπείας πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, αποτελουμένη ἐκ τῶν Σεβασμιωτάτων Συνέδρων Περιστερίου κ. Ἀλεξάνδρου καὶ Χίου κ. Χρυσοστόμου, ἵνα συζητήσῃ τὸ ὡς ἄνω θέμα καὶ παρακαλέσῃ διὰ τὴν ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτεραν ἀπάντησιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἵνα λυθῇ τὸ ταχύτερον δυνατόν τὸ ὡς ἄνω πρόβλημα.

Ἐν συνεχείᾳ συνεζητήθη τὸ πρόβλημα τοῦ λεγομένου αὐτομάτου διαζυγίου καὶ ἀπεφασίσθη ἵνα ἐντὸς τῆς ἡμέρας ἀποσταλῆ τὸ κάτωθι τηλεγράφημα πρὸς τὸν Ἐξοχώτατον Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως, Πρόεδρον Βουλῆς, Ὑπουργὸν Δικαιοσύνης, καὶ κοινοποιηθῆ πρὸς τοὺς λοιποὺς κ.κ. Ὑπουργοὺς καὶ τὸν Τύπον.

«Ἱερά Σύνοδος Ἐκκλησίας Ἑλλάδος, ἔχουσα συναίσθησιν ἱστορικῶν εὐθυνῶν Αὐτῆς ἐναντι Ἐκκλησίας καὶ Ἔθνους, θεματοφύλαξ ἱερῶν καὶ Ὁσίων, ἀτινά ἐκληροδότησεν Αὐτῇ ἱστορικὸν παρελθόν, εἶναι ἐναντίον παντὸς πολιτικοῦ νόμου ἀντινομοθετοῦντος τῶ αἰωνίῳ Νομοθέτῳ Χριστῷ καὶ ἀντικειμένου εἰς καλῶς νοούμενα συμφέροντα εὐσεβοῦς λαοῦ. ΣΤΟΠ. Συμφορευομένη Αὕτη ἀποφασίσει συμπάσης Ἱεραρχίας Ἐκκλησίας Ἑλλάδος ἐπὶ θεμάτων λεγομένου αὐτομάτου διαζυγίου ἐκφράζει ἐντονον ἀντίθεσιν Αὐτῆς πρὸς καταθεθὲν Σχέδιον Νόμου ἐπὶ θεμάτων τούτου, ὅπερ θίγει καιρίως Ἐκκλησίαν καὶ Ἔθνος καὶ ὑποσκάπτει θεμέλια Ὁρθοδόξου Ἑλληνικῆς οἰκογενείας, διαδηλοῖ βαθυτάτην λύπην Αὐτῆς διὰ μελετωμένην θέσπισιν αὐτομάτου διαζυγίου καὶ ποιεῖται ἔκκλησιν πρὸς Ὑμᾶς, ἵνα ἀποσυρθῆ καταθεθὲν εἰς Βουλὴν Νομοσχέδιον.»

Ἐπίσης ἀπεφασίσθη ὅπως ἐπισκεφθῆ τὸν Ὑπουργὸν Δικαιοσύνης Ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ Προέδρου τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Νομοκανονικῶν Σεβ. Μητροπολίτου Φλωρίνης κ. Αὐγουστίνου, καὶ δύο Μελῶν τῆς Δ. Ἱεράς Συνόδου, ἵνα συζητήσῃ μετ' αὐτοῦ τὸ ὡς ἄνω θέμα καὶ ἐκφράσῃ τὰς σχετικὰς ἀπόψεις τῆς Ἐκκλησίας.

Τὴν 11-11-76 ἡ Δ. Ἱερά Σύνοδος συνελθοῦσα εἰς τακτικὴν συνεδρίαν, ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ, καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Πρακτικῶν τῆς προηγουμένης Συνεδρίας, ἠσχολήθη καὶ πάλιν με τὸ λεγόμενον αὐτόματον διαζύγιον. Μετὰ διεξοδικὴν συζήτησιν ἐπὶ τοῦ ὡς ἄνω θέματος, ἡ ὁποία ἔνεκα τοῦ μεγίστου ἐνδιαφέροντος τοῦ τε Μακαριωτάτου Προέδρου καὶ τῶν Σεβασμιωτάτων Μελῶν τῆς Ἱεράς Συνόδου ἐκάλυψεν ὅλον τὸν χρόνον τῆς συνεδρίας, ἐτοῦσθη καὶ πάλιν ἐν ὁμοφωνίᾳ ἡ ἀντίθεσις τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸ λεγόμενον αὐτόματον διαζύγιον καὶ ἀπεφασίσθη νὰ πραγματοποιηθῆ κατὰ τὴν 12ην τρέχοντος συνάντησις μεταξύ Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀποτελουμένης ἐκ τῶν Προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς Νομοκανονικῶν Σεβ. Μητροπολίτου Φλωρίνης κ. Αὐγουστίνου καὶ δύο ἑτέρων Συνέδρων τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Σύρου κ. Δωροθέου καὶ Γυθείου κ. Σωτηρίου, καὶ τοῦ Ὑπ. Δικαιοσύνης. Εἰς πρόσκλησιν τῆς Ε.Ρ.Τ. διὰ μίαν τηλεοπτικὴν συζήτησιν μεταξύ Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας ἐπὶ τοῦ ὡς ἄνω θέματος ἡ Δ. Ἱερά Σύνοδος ἀπεφασίσεν ὅπως αὕτη πραγματοποιηθῆ μετὰ τὴν συνάντησιν τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης κ. Στεφαννάκη, ὅτε καὶ θὰ ἐκαθωρίετο ἡ Συνοδικὴ Ἀντιπροσωπεία διὰ τὸν ἀπὸ Τηλεοράσεως αἰτηθέντα διάλογον.

Τέλος τὴν 12-11-76 ἡ Δ. Ἱερά Σύνοδος συνελθοῦσα εἰς τακτικὴν συνεδρίαν, ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Σεραφεῖμ, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν Πρακτικῶν τῆς προηγουμένης Συνεδρίας, συνέχισε τὴν συζήτησιν ἐπὶ τοῦ λεγομένου αὐτομάτου διαζυγίου.

Ἡ ὁρισθεῖσα Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Σύρου κ.κ. Δωροθέου, Γυθείου καὶ Οἰτύλου κ. Σωτηρίου καὶ Φλωρίνης Πρεσβῶν καὶ Ἐορδαίας κ. Αὐγουστίνου, ἐπεσκέφθη σήμερον τὸν Ὑπουργὸν Δικαιοσύνης κ. Κ. Στεφαννάκη καὶ μετέφερε τὰς ἀπόψεις τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ ὡς ἄνω θέματος, διατυπώσασα εἰς πολλοστὴν φορὰν ὅτι ἐμμένει σταθερῶς εἰς τὰς ἀπόψεις τῆς, καὶ ὅτι ἀπορρίπτει τὸ σχετικὸν σχέδιον Νόμου. Ἐπίσης παρεκάλεσε τὸν κ. Ὑπουργόν, ἵνα ἀποσύρῃ τοῦτο ἐκ τῆς Βουλῆς ἢ θέσῃ τοῦτο, κατὰ δημοκρατικὸν τρόπον διὰ Δημοψηφίσματος, ὑπὸ τὴν κρίσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, ὃν καὶ ἀφορᾷ ἄμεσα. Ὁ κ. Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης, ἀφοῦ ἤκουσε τὰς ἀπόψεις τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς, διετύπωσε τὴν γνώμην ὅτι θὰ πρέπει αὐταὶ νὰ γνωσθοῦν καὶ εἰς τὴν ἀρμοδίαν ἐπὶ τοῦ Νομοσχεδίου Κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς. Ἡ Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ μετὰ τὴν ἀνωτέρω συνάντησιν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἱεράν Σύνοδον καὶ ἀνέφερεν εἰς Αὐτὴν τὰς παραρτῶ κ. Ὑπουργῶ Δικαιοσύνης ἐνεργείας τῆς. Ἡ Δ. Ἱερά Σύνοδος ἐνέκρινε ὅπως ἡ ἀνωτέρω Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ ἐπισκεφθῆ τὴν ἀρμοδίαν ἐπὶ τοῦ Νομοσχεδίου Κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἐκθέσῃ τὰς ἐν προκειμένῳ ἀπόψεις τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐπὶ τοῦ θέματος τοῦ Τηλεοπτικοῦ διαλόγου ἡ Δ.Ι.Σ. ἀπεφασίσεν, ὅτι δεόν νὰ προηγηθῆ τούτου σειρά διαφωτιστικῶν ὁμιλιῶν τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῆς Ε.Ρ.Τ., ἵνα ἐνημερωθῆ ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς ἐπὶ τῶν σχετικῶν θέσεων τῆς Ἐκκλησίας ὡς πρὸς τὸ σοβαρώτατον τοῦτο θέμα.

Ἡ Δ.Ι.Σ., περατώσασα τὰς ἐργασίας Αὐτῆς διὰ τὸν μῆνα Νοέμβριον, θὰ συνεδριάσῃ καὶ πάλιν κανονικῶς τὴν 1ην Δεκεμβρίου.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

Ἡ Ἁγία καὶ Ἱερά Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου συνελθοῦσα, ἀπεφάσισε τὴν καθάρειν τῶν κάτωθι κληρικῶν:

α) Τοῦ διακόνου Φιλοθέου Σολταρίδου, ὅστις «καταφρονήτης γενόμενος τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ κλήσεως καὶ ἐντολῆς, ἔσπευσεν ἀναιδῶς μὲν διὰ γράμματος ἀπὸ 13 Ἰουνίου ἐ.ε. πληροφορῆσαι τὴν Μεγάλην Πρωτοσυγκελίαν περὶ ἐπικειμένου γάμου αὐτοῦ, συναψαί δέ, παρὰ τὰς πρὸς αὐτὸν ἀποτρεπτικὰς τῆς Μεγάλης Πρωτοσυγκελίας νουθεσίας καὶ συστάσεις, τὸν γάμον πολιτικῶς ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ἀκολούθως δι' ἐξαπατήσεως τῶν οἰκείων Ἐκκλησιαστικῶν Ἀρχῶν, καὶ θρησκευτικῶς ἐν Ἀθήναις, ὡς παρὰ τῶν ἐνταῦθα γονέων αὐτοῦ καὶ ἄλλοθεν ἐγνώσθη τῇ Ἐκκλησίᾳ». (Ἀριθ. Πρωτ. 540 τῆς 3ης Αὐγ. 1976).

β) Τοῦ διακόνου Στεφάνου Νούση, ὅστις «ἤδη ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς χειροτονίας αὐτοῦ ἀρξάμενος παρέχειν πράγματα τῇ προϊσταμένῃ αὐτοῦ Ἀρχῇ, μετὰ τὴν ἔκτισιν τῆς στρατιωτικῆς αὐτοῦ θητείας ἀντὶ τοῦ ἐπιστρέψαι εἰς τὰ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις καθήκοντα αὐτοῦ, ἄνευ ἀδείας ἀνεχώρησεν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἔνθα εἰς ἔργα ἀλλότρια τῇ ἰδιότητι αὐτοῦ ὡς κληρικῶν τραπεῖς, διέκοψε πᾶσαν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν σχέσηιν, καὶ οὐδεμιὰς αὐτὴν ἀξίωσεν ἀπαντήσεως καλοῦσαν πρὸς ἐπιστροφὴν εἰς τὴν ἐνταῦθα θέσιν αὐτοῦ». (Ἀριθ. Πρωτ. 541 τῆς 3ης Αὐγ. 1976).

καὶ γ) Τοῦ πρεσβυτέρου Οἰκονόμου Ἰωάννου Χρηστίδη, ὅστις «τυχῶν τακτικῆς ἀδείας πρὸς μετάβασιν εἰς τὸ ἐξωτερικόν ἐπὶ ἐπισκέψει συγγενῶν αὐτοῦ, μετὰ τὴν ἐκπνοὴν τῆς ἀδείας ἠρνήθη ἐπιστρέψαι εἰς τὴν ἰδίαν παροικίαν πρὸς συνέχισιν παρ' αὐτῇ τῶν ἱερατικῶν αὐτοῦ καθηκόντων, παρὰ τὰς κατ' ἐναντίωσιν πρὸς αὐτὸν συστάσεις καὶ προτροπὰς τῆς Ἐκκλησίας, πολλὴν εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτοῦ ἐπιδειξαμένης στοργῆν, ἐπιλήσμων οὕτω γενόμενος τῆς ὀφειλομένης πειθαρχίας καὶ ὑπακοῆς καὶ καταφρονήτης καὶ ἀνάξιος τῆς δεδομένης αὐτῷ χάριτος». (Ἀριθ. Πρωτ. 591 τῆς 31ης Αὐγούστου. 1976).

ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

Ἡ Κατηχητικὴ δρᾶσις εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀντιοχείας, Λίβανον καὶ Συρίαν.

(Γενικὴ ἀποψις τῆς σήμερον Κατηχητικῆς καταστάσεως).

Ἡ Κατήχησις εἰς πλουραλιστικὸν περιβάλλον!

Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀντιοχείας (ἰδίως εἰς τὸν Λίβανον) ὑπάρχουν πολλὰ χριστιανικὰ ὁμολογία καὶ πλῆθος Μουσουλμανικῶν παρατάξεων, ὡς καὶ μία μικρὰ ἰουδαϊκὴ Κοινότης.

Εἰς αὐτὴν τὴν πλουραλιστικὴν ἀτμόσφαιραν γίνεται ἡ Κατήχησις.

Ἐξυπακούεται ὅτι εἰς τοιοῦτον περιβάλλον δημιουργοῦνται πολλὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα προσπαθεῖ ὁ σύγχρονος προσανατολισμὸς τῆς κατηχητικῆς δράσεως νὰ ἐξετάσῃ καὶ νὰ μελετήσῃ λεπτομερῶς, ἐλπίζοντας νὰ φθάσῃ εἰς κάποιαν λύσιν ἢ ἄρμυριαν.

Αὐτὰ τὰ προβλήματα παρουσιάζονται εἰς τὰ ἰδιωτικὰ σχολεῖα καὶ ἰδίως εἰς τὰ Κυβερνητικὰ, ποὺ ἀπαιτοῦν γενικὴν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν εἰς ὅλους τοὺς μαθητὰς τῶν Σχολείων ἄνευ ἐξαιρέσεως. Εἰς τὰ ἰδιωτικὰ Σχολεῖα, ποὺ συνήθως ἀνήκουν εἰς διαφόρους θρησκευτικὰς κοινότητας καὶ ὁμολογίας, ἡ θρησκευτικὴ μόρφωσις γίνεται ὑπὸ τὴν ἐπιτροπιάν τῆς διευθύνσεως ἐκάστου σχολείου ἐπὶ τῇ βᾶσει ἑνὸς εἰδικοῦ προγράμματος.

Εἰς τὰ Κυβερνητικὰ σχολεῖα κάθε Ὁμολογία ἢ Κοινότης καὶ κάθε Θρησκεία ἀναλαμβάνει τὴν ἐκμάθησιν τοῦ θρησκευ-

τικοῦ μαθήματος διὰ τὰ ἰδικὰ τῆς τέκνα, καὶ ἐδῶ δύναται νὰ φαντασθῇ κανεὶς τὴν ἀναρχίαν καὶ τὸ χάος. Διὰ τοῦτο ἡ Κυβέρνησις ἀπαιτεῖ καὶ θέλει νὰ ἐπιβάλλῃ ἕνα κοινὸ πρόγραμμα δι' ὅλους τοὺς Χριστιανοὺς. Μέχρι τῶρα δὲν ὑπάρχει μεγάλη συνεργασία μεταξύ τῶν χριστιανῶν, μολονότι ἔγιναν πολλὰ δοκιμαὶ καὶ συνεχεῖς προσπάθειαι διὰ τὴν ἀπόκτησιν καὶ δημιουργίαν ἑνὸς κοινοῦ Χριστιανικοῦ προγράμματος κατηχήσεως. Ἄλλ' ὅλα ἀπέτυχον, διότι παρουσιάσθησαν πολλὰ δυσκολία καὶ ἐμπόδια, ποὺ δὲν ἀντιμετωπίζονται μόνον μετὰ τὴν καλὴν διάθεσιν, ἀλλὰ μὲ σοβαρὰν μελέτην καὶ ἐπιστημονικὴν ἔρευναν.

Πολλοὶ Κατηχηταὶ σκέπτονται, σήμερον, ὅτι ὑπάρχουν πολλοὶ παράγοντες, ποὺ ἐπιβάλλουν μίαν τοιαύτην κοινὴν κατήχησιν καὶ ἀναγκαίαν Χριστιανικὴν συνεργασίαν εἰς τὸν τομέα τῆς χριστιανικῆς παιδείας.

1) Ἐπειδὴ ὅλοι οἱ χριστιανοὶ τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας ἔχουν κοινὴν παράδοσιν, τὴν Ἀνατολικὴν καὶ παραπέμπουν εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἁγ. Ἰγνατίου Ἀντιοχείας περὶ ἐνότητος ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι πίστεως καὶ ἀγάπης ἐν Χριστῷ καὶ εἰς τὰς συμβουλάς του διὰ ἐκκλησιαστικὴν ὁμοφροσύνην.

2) Αἱ νέαι ἀπαιτήσεις τῶν Μουσουλμανικῶν χωρῶν (Κυβερνήσεων) αἱ ὁποῖαι δὲν δύναται καὶ δὲν θέλουν νὰ εἰσέλθουν εἰς ὅλας τὰς λεπτομερείας τῶν χριστιανικῶν διαιρέσεων (διαφορῶν), θέλουν ὅμως νὰ ἐπιβάλλουν εἰς τὰ Κυβερνητικὰ σχολεῖα ἕνα μεμονωμένον θρησκευτικὸν πρόγραμμα δι' ὅλους τοὺς χριστιανοὺς.

Εἰς τὴν Συρίαν π.χ. ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ χρησιμοποιοῦν μίαν κοινὴν κατήχησιν εἰς τὰ Κυβ. σχολεῖα ἀπὸ πολλὰ χρόνια.

Εἰς τὸν Λίβανον ἐπεχείρησαν νὰ συντάξουν ἕνα κοινὸν πρόγραμμα, καὶ ἔγιναν πολλὰ κατηχητικὰ ἐκδηλώσεις καὶ διάφορα συνέδρια πρὸς αὐτὸν τὸν σκοπὸν, ἀλλὰ, δυστυχῶς, δὲν ἐφθασαν νὰ ὑπερνηκίσουν ὅλας τὰς δυσκολίας καὶ νὰ ξεπεράσουν τὰ ἐμπόδια, τὰ ὁποῖα εἶναι πρακτικὰ, θεωρητικὰ καὶ ἰδίως προσωπικὰ, ὡς ἀνεφέρθη προηγουμένως.

Ἀξιοσημειώτον εἶναι ὅτι, ἔξω ἀπὸ τὰ Σχολεῖα, ὑπάρχει, εὐτυχῶς, καὶ ἡ ἐνοριακὴ κατηχητικὴ δρᾶσις εἰς ὅλας τὰς κοινότητες, ἡ ὁποῖα ὅμως δὲν εἶναι καλῶς ὄργανωμένη, οὕτε ἐπεκτείνεται εἰς ὅλας τὰς ἐνορίας.

Ἐν κατακλείδι τὸ ὅλον ἔργον τῆς κατηχήσεως τοῦ Ὁρθοδ. λαοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀντιοχείας θὰ πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθῇ σοβαρῶς καὶ νὰ τοποθετηθῇ ἐπὶ συστηματικώτερας βάσεως. Καὶ οὕτως θὰ καταστῶσιν οἱ πιστοὶ ἱκανοὶ νὰ παρακολουθοῦν τὸ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κήρυγμα καὶ νὰ διατελοῦν ἐν γνώσει τῶν λεγομένων καὶ τελουμένων ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς τελεταῖς καὶ δὴ ἐν τῇ Θ. Λειτουργίᾳ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ἱερά Μητρόπολις Μαντινείας καὶ Κυνουρίας

Ἐχόντες ὑπ' ὄψει: 1) τὸ ὑπ' ἀριθ. 1398/73 Ν.Δ., «περὶ συστάσεως ὀργανικῶν θέσεων Διακόνων κ.λπ.», 2) τὴν ὑπ' ἀριθ. 130/7-7-1973 ἡμετέραν ἀπόφασιν, «περὶ κατανομῆς τῶν ὀργανικῶν θέσεων Διακόνων εἰς Ἐνοριακοὺς Ἱεροὺς Ναοὺς τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μαντινείας καὶ Κυνουρίας» καὶ 3) τὸν ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμὸν «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν», καὶ προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακέρυξιν ὑπεψήφιοι πρὸς πλήρωσιν τῆς κενῆς ὀργανικῆς θέσεως Ἱεροδιακόνου τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Βασιλείου Τριπόλεως, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως, ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ σχετικὰ δικαιολογητικὰ διὰ τὰ περικριτέρω.

Ἐν Τριπόλει τῇ 6ῃ Νοεμβρίου 1976

† Ὁ Μαντινείας καὶ Κυνουρίας ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρωτοβάθμιον Συνοδικόν Δικαστήριον

Κλητήριον θέσισμα

[2]

Πρὸς

Τὸν Μοναχὸν Πολύκαρον Παπαδημητρόπουλον
'Αδελφὸν τῆς 'Ιερᾶς Μονῆς 'Αγίας Λαύρας
('Αγνώστου διαμονῆς)

Καλοῦμεν σε, ὅπως ἐμφανισθῆς ἐνώπιον τοῦ Πρωτοβαθ-
μίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου, ὁδὸς 'Ιωάννου Γενναδίου 14 καὶ
ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν συνεδριῶν αὐτοῦ, τῇ 2α Δεκεμβρίου 1976,
ἡμέρα Πέμπτη καὶ ὥρα 5η μ.μ., ἵνα δικασθῆς ἐπὶ τῶν ἀποδι-
δομένων σοι κατηγοριῶν.

'Ἐν ἡ περιπτώσει μὴ ἐμφανισεῖς σου, θέλεις δικασθῆ ἐ-
ρήμην.

'Ἐν 'Αθήναις τῇ 21ῃ 'Οκτωβρίου 1976

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

† 'Ο Παροναξίας ΕΠΙΦΑΝΙΟΣ 'Αρχιμ. 'Αλέξ. Παπαδόπουλος

Πρωτοβάθμιον Συνοδικόν Δικαστήριον

Κλητήριον θέσισμα

[2]

Πρὸς

Τὸν 'Αρχιμανδρίτην Καλλίνικον Ζαχαρόπουλον
τέως 'Εφημέριον τῆς 'Ιερᾶς Μητροπόλεως 'Αττικῆς
('Αγνώστου διαμονῆς)

Καλοῦμεν σε, ὅπως ἐμφανισθῆς ἐνώπιον τοῦ Πρωτοβαθ-
μίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου, ὁδὸς 'Ιωάννου Γενναδίου 14 καὶ
ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν συνεδριῶν αὐτοῦ, τῇ 2α Δεκεμβρίου 1976,
ἡμέρα Πέμπτη καὶ ὥρα 5η μ.μ., ἵνα δικασθῆς ἐπὶ τῶν ἀποδι-
δομένων σοι κατηγοριῶν.

'Ἐν ἡ περιπτώσει μὴ ἐμφανισεῖς σου, θέλεις δικασθῆ ἐ-
ρήμην.

'Ἐν 'Αθήναις τῇ 21ῃ 'Οκτωβρίου 1976

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

† 'Ο Παροναξίας ΕΠΙΦΑΝΙΟΣ 'Αρχιμ. 'Αλέξ. Παπαδόπουλος

«ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ»

Αὐτὸς εἶναι ὁ τίτλος τῆς νέας ἐφημερίδος
τῆς 'Εκκλησίας, τὴν ὁποῖαν ἐκδίδει ἡ 'Απο-
στολικὴ Διακονία.

Η «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ»

- ΘΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗ ὑπευθύνως καὶ ἀντι-
κειμενικῶς τὸν λαὸν διὰ τὴν δραστηριό-
τητα τῆς 'Εκκλησίας εἰς τοὺς διαφόρους
τομεῖς.
- ΘΑ ΠΑΡΕΧΗ ὀρθὴν κατεύθυνσιν εἰς τὰ
διάφορα προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἀπασχο-
λοῦν σήμερον τὸν ἄνθρωπον
- ΘΑ ΑΠΑΝΤΑ εἰς διαφόρους ἐναντίον
τῆς 'Εκκλησίας αἰτιάσεις.
- ΘΑ ΟΙΚΟΔΟΜΗ τοὺς πιστοὺς καὶ θὰ
καλλιεργῆ εἰς αὐτοὺς γνήσιον ὀρθόδοξον
βίωμα.

"Ολοι οἱ "Ελληνες πρέπει νὰ ἐγγραφοῦν
συνδρομηταὶ τῆς ἐφημερίδος τῆς 'Εκκλη-
σίας καὶ νὰ ἔχουν αὐτὴν ὁδηγὸν εἰς τὴν
πορείαν τῆς ζωῆς των.

« ΕΚΚΛΗΣΙΑ »

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

'Εκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† 'Ο Νικαίας ΓΕΩΡΓΙΟΣ

† 'Ο Περιστερίου ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Κ Ω Ν. Γ. Μ Π Ι Ο Ν Η Σ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου

Σ Υ Ν Δ Ρ Ο Μ Α Ι

A) 'Εσωτερικοῦ : Δραχμαὶ 300 ἐτησίως.

B) 'Ἐξωτερικοῦ : Δολλάρια 12 ἐτησίως.

Τιμὴ ἐκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»

δρχ. 15.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

'Εγκύκλιος τῆς 'Ιερᾶς Συνόδου τῆς 'Εκκλησίας
τῆς 'Ελλάδος, Τὸ «Αὐτόματον Διαζύγιον».

Μητροπ. Δημητριάδος Χριστοδούλου, Τὸ Θεῖον
Βάπτισμα κατὰ τοὺς 'Ι. τῆς 'Εκκλησίας Κανόνας.

Εὐαγ. Δ. Θεοδώρου, Καθ. τοῦ Παν/μίου
'Αθηνῶν, Τὸ Β' Συνέδριον τῶν 'Ορθοδόξων Θεολο-
γικῶν Σχολῶν.

Γεωργ. Α. Γαλίτη, Κοσμητορὸς Θεολ. Σχολῆς
Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ
Καταλόγου θεμάτων τῆς μελλούσης 'Αγίας καὶ Μεγά-
λης Συνόδου τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας.

'Αρχιμ. Συμεὼν Π. Κούτσα, 'Η Κοινωνία τοῦ
'Αγίου Πνεύματος.

Παναγιώτου Ι. Μπούμη, Δρ. Θ., Τὸ Τρίπτυχον
τοῦ Κατηχητικοῦ ἔργου τῆς 'Εκκλησίας.

Γεωρ. Συριανοῦ, Τελειοφοίτου Θεολ. Σχολῆς
Παν/μίου 'Αθηνῶν, 'Η εἰς Γιουγκοσλαβίαν καὶ Βουλ-
γαρίαν 'Εκπαιδευτικὴ 'Εκδρομὴ τῶν Τελειοφοίτων τῆς
Θεολογ. Σχολῆς Παν/μίου 'Αθηνῶν.

Παρατηρήσεων στήλη.

'Εκκλησιαστικὰ Χρονικά.

Παράρτημα.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ 'Αθήναι, 'Ιασιῶν 1 — Τηλ. 710.73

Προϊστάμενος Τυπογραφείου: 'Ιωάννης Μιχαήλ. 'Αναστασάκη 3, Ζωγράφου. Τηλ. 787.978.